

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**Державна установа
“Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України”**

**СУЧАСНИЙ СТАН
І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР**

НАУКОВА ДОПОВІДЬ

Львів – 2022

УДК 338 (477)

Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України: регіональний вимір: наукова доповідь; НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього Національної академії наук України”; [наук. ред. С.О. Іщук]. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”)

ISBN 978-966-02-4250-0 (серія)

ISBN 978-617-14-0008-5 (електронне видання)

Науковий редактор:

Іщук С.О. – завідувач відділу проблем реального сектора економіки регіонів, д.е.н., професор

У науковій доповіді досліджено регіональні особливості функціонування промислового сектора національної економіки; проаналізовано сучасний стан і проблеми розвитку металургійних виробництв в Україні; проведено діагностику трансформацій в українському товарному експорті під впливом російської військової агресії; висвітлено проблемні питання інноваційного розвитку промисловості України; здійснено порівняльну оцінку імпортозалежності машинобудівних виробництв у контексті сучасних викликів; обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових інструментів стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування у повоєнний період.

Для наукових працівників, представників органів влади, керівників профільних організацій та відомств, менеджерів промислових підприємств, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів

Рецензенти:

Шульц С.Л. – ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України” завідувач відділу, д.е.н., проф.

Череватський Д.Ю. – Інститут економіки промисловості НАН України завідувач відділу, д.е.н.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” (Протокол №8 від 08.11.2022 р.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 Регіональні особливості функціонування промислового сектора національної економіки	5
2 Сучасний стан і проблеми розвитку металургійних виробництв в Україні	16
3 Діагностика трансформацій в українському товарному експорті під впливом російської військової агресії.....	25
4 Проблемні питання інноваційного розвитку промисловості України.....	37
5 Порівняльна оцінка імпортозалежності машинобудівних виробництв у контексті сучасних викликів	51
6 Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування у повоєнний період.....	60
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Оновлена Стратегія промислової політики Євросоюзу розглядає промисловість як основу економічного зростання, а відтак, ставить завдання щодо підтримки і зміцнення промислового лідерства Європи в епоху глобалізації, стрімких технологічних змін та посилення викликів щодо стійкості розвитку. Згідно з дослідженнями міжнародних консалтингових компаній, світова промисловість робить значний внесок у товарний експорт (70% його сукупної вартості), інновації (77% обсягу науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт у приватному секторі) і підвищення продуктивності економіки (37%), що є передумовами сталого економічного розвитку. Промисловість забезпечує відтворення всіх секторів економіки за рахунок масового виготовлення засобів виробництва та споживчих товарів, а відтак, уможливорює економічну стійкість країни загалом та зростання ВВП. Промисловість також забезпечує зайнятість у суміжних сферах, передусім у транспорті і торгівлі. За даними Єврокомісії, одне робоче місце в переробній промисловості спонукає до створення близько 2 робочих місць в інших секторах.

В Україні промисловість є ключовим сектором економіки. Так, у 2021 році частка промисловості у ВВП склала 20,58%, тоді як торгівлі – 13,83%, а сільського господарства – 10,63%. Промисловість забезпечувала найбільшу кількість робочих місць – для 2167,2 тис. осіб, що становило 23,93% від загальної кількості зайнятих працівників у суб'єктах господарювання. Частка великих платників податків цього сектора національної економіки у загальних податкових надходженнях до Держбюджету складала понад 40%. Окрім того, промисловість формувала понад 70% вітчизняного товарного експорту і 18% ВДВ. Проте, структура ВДВ української промисловості є висококонцентрованою – у 2020 році 40,97% припадало на добувну промисловість. Аналогічна ситуація і в переробній промисловості, понад 40% ВДВ якої формували два види виробництв – харчові і металургійні. Натомість частка машинобудування в структурі ВДВ промисловості України за останні 13 років зменшилася майже у 3 рази – з 16,7% у 2007 році до 5,6% у 2020-му.

Ці та інші негативні тенденції знижують ефективність української промисловості і економіки загалом, а залежність від сировинних секторів, продукція яких превалює у вітчизняному експорті, посилює нестійкість та вразливість до коливань кон'юнктури на міжнародних ринках. Як наслідок, вітчизняна промисловість значно поступається індустріальним державам-членам ЄС за показниками функціонування, ключовим серед яких є рівень продуктивності праці. Значення цього показника в Україні у 3 рази нижче, аніж у Польщі та у 9 разів нижче, аніж у Німеччині. Також в Україні порівняно менша (із тенденцією до зниження) частка ВДВ у випуску промисловості (18,78% проти 30,49% у Польщі і 35,82% у Німеччині) і критично мала частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції – 0,7%, тоді як у Польщі – понад 7%, а в Німеччині – понад 25%. У підсумку, частка імпорту в загальному споживанні промислової продукції в Україні складає 45% (проти 30% у Польщі і 25% у Німеччині).

Низька ефективність, нераціональна структура активів і недостатня інноваційна активність вітчизняних суб'єктів промислової діяльності, а також висока імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції створюють значні додаткові виклики національній безпеці, надто в умовах подолання збройної агресії з боку росії та інших геополітичних викликів.

Авторський колектив: зав. відділу проблем реального сектора економіки регіонів, д.е.н., проф. Іщук С.О. (вступ, розділи 1-6); с.н.с., к.е.н., ст. досл. Созанський Л.Й. (розділи 4-6); с.н.с., д.е.н., доц. Полякова Ю.В. (розділ 3); с.н.с., к.е.н. Ляховська О.В. (розділи 1-2); пров. інж. Процевят О.С. (розділ 3).

1. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Промисловий сектор економіки функціонує під впливом значної кількості різноманітних динамічних (або швидкозмінних) чинників, таких як кон'юнктура на світовому ринку, умови доступу на зовнішні товарні і сировинні ринки, глобальна конкуренція та концентрація продукції, форс-мажорні обставини. Окрім динамічних чинників, на результати функціонування промисловості значний (а в деяких випадках і визначальний) вплив мають відносно сталі чинники, серед яких передусім варто виділити масштаби виробничої діяльності, достатність та ефективність розміщення капітальних інвестицій, інноваційність промислової продукції, продуктивність праці. Названі категорії є одночасно і чинниками, і результатами функціонування промислового сектора економіки. Результати аналізу кожної з цих категорій, а також їх комплексної оцінки загалом формують базис для діагностики проблем та перспектив функціонування промисловості, а в підсумку – розробки управлінських тактичних і стратегічних рішень щодо регулювання діяльності промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях у напрямку його цілеспрямованої структурної трансформації.

Авторами розроблено оригінальну методика комплексної оцінки тенденцій та результатів функціонування промисловості, виходячи з її соціально-економічної ефективності. Оцінювання базується на показниках, які можна розрахувати за відкритими статистичними даними. Алгоритм реалізації розробленої методики включає три основні етапи.

Перший етап оцінювання передбачає розрахунок рівня індустріальності економіки та інноваційності промисловості країни у розрізі її регіонів. Авторами пропонується визначати цей рівень за показниками частки промисловості кожного з регіонів у ключових абсолютних показниках функціонування промислового сектора економіки країни. До показників, які характеризують рівень *індустріальності економіки*, віднесено: обсяг реалізованої промислової продукції, ВДВ промисловості. До показників, які характеризують рівень *інноваційності промислового сектора*, віднесено: витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств, чистий дохід від продажу інноваційної продукції. За результатами розрахунків частки кожного з регіонів країни у названих показниках за обраний період часу (10 років) будуються відповідні регіональні структури. Такі структури наочно демонструють поточний стан і динаміку рівня індустріальності економіки регіонів та інноваційності її промислового сектора.

Другий етап дослідження передбачає проведення інтегральної оцінки ефективності промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях. Алгоритм реалізації цього етапу схематично представлено у табл. 1.1. За підсумками проведених детальних прикладних аналітичних досліджень та застосованого експертно-логічного підходу авторами визначено, що *найвагомішими індикаторами функціонування промисловості (з позиції економічної та соціальної ефективності і перспектив розвитку) є виробничо-трудова, інвестиційна та інноваційна активність, а також рентабельність діяльності*. Названі індикатори є одночасно і результатами, і чинниками розвитку промислових підприємств, оскільки вони тісно взаємопов'язані.

Алгоритм визначення ефективності функціонування промислового сектора економіки

Індикатори ефективності	Показники поточного стану	Показники динаміки (за період 10 років)	
Виробничо-трудова активність	Обсяг реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_2^{lf})	Індекс обсягу реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_2^{ld})	
	ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{lf})	Індекс ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{ld})	
	Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника у промисловості (x_3^{lf})	Індекс середньомісячної номінальної заробітної плати одного штатного працівника у промисловості (x_3^{ld})	
	<i>Таксономічний показник поточної трудової активності</i> $X^{lf} = (x_1^{lf} + x_2^{lf} + x_3^{lf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки трудової активності</i> $X^{ld} = (x_1^{ld} + x_2^{ld} + x_3^{ld})/3$	
	Загальний таксономічний показник виробничо-трудової активності $X^L = (X^{lf} + X^{ld})/2$		
Інвестиційна активність	Капітальні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kf})	Індекс капітальних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kd})	
	Прямі іноземні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kf})	Індекс прямих іноземних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kd})	
	Витрати на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kf})	Індекс витрат на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kd})	
	<i>Таксономічний показник поточної інвестиційної активності</i> $X^{kf} = (x_1^{kf} + x_2^{kf} + x_3^{kf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інвестиційної активності</i> $X^{kd} = (x_1^{kd} + x_2^{kd} + x_3^{kd})/3$	
	Загальний таксономічний показник інвестиційної активності $X^k = (X^{kf} + X^{kd})/2$		
Інноваційна активність	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{if})	Індекс частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{id})	
	Частка продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{if})	Індекс частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{id})	
	Частка витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{if})	Індекс частки витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{id})	
	<i>Таксономічний показник поточної інноваційної активності</i> $X^{if} = (x_1^{if} + x_2^{if} + x_3^{if})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інноваційної активності</i> $X^{id} = (x_1^{id} + x_2^{id} + x_3^{id})/3$	
	Загальний таксономічний показник інноваційної активності $X^I = (X^{if} + X^{id})/2$		
Рентабельність діяльності	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств (x_3^{pf})	Приріст рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (x_3^{pd})	
	Рентабельність активів промислових підприємств (x_1^{pf})	Приріст рентабельності активів промислових підприємств (x_1^{pd})	
	Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником у промисловості* (x_2^{pf})	Приріст рентабельності продукції, виготовленої одним працівником у промисловості (x_2^{pd})	
	<i>Таксономічний показник поточної економічної ефективності</i> $X^{pf} = (x_1^{pf} + x_2^{pf} + x_3^{pf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки економічної ефективності</i> $X^{pd} = (x_1^{pd} + x_2^{pd} + x_3^{pd})/3$	
	Загальний таксономічний показник рентабельності діяльності $X^P = (X^{pf} + X^{pd})/2$		
<i>Інтегральний показник поточного стану</i> $I^f = \sqrt[4]{X^{kf} X^{lf} X^{if} X^{pf}}$		<i>Інтегральний показник динаміки</i> $I^d = \sqrt[4]{X^{kd} X^{ld} X^{id} X^{pd}}$	
Підсумковий інтегральний показник ефективності функціонування промисловості $I = \sqrt[4]{X^k X^L X^I X^P}$			

* Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником – авторський показник, розрахований як відношення чистого фінансового результату, що припадає на одного зайнятого у промисловості працівника, до середньорічної заробітної плати одного штатного працівника промисловості

Для проведення аналізу було обрано 12 показників, які різнобічно відображають результати функціонування промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях. Кожен із цих показників є стимулятором, тобто що вище значення показника, то вищий результат того напрямку діяльності, який він характеризує. Обрані показники можна розрахувати за відкритими статистичними даними.

Окрім того, запропоновано проводити оцінку ефективності функціонування промислового сектора економіки як за поточними значеннями обраних показників, так і за індексами їх динаміки (за період 10 років). Це дасть можливість порівняти поточний (фактичний) рівень ефективності промисловості країни та її регіонів із попереднім (досягнутим у минулому періоді), а також діагностувати тенденцію зміни цього рівня.

Для приведення різновимірних значень відібраних показників-стимуляторів у зівставний вигляд застосовано метод Хельвіга:

$$X = \frac{Z_{ij} - Z_{\min}}{Z_{\max} - Z_{\min}}, \quad (1.1)$$

де X – нормований показник-стимулятор;

Z_{ij} – фактичне значення i -го показника в j -му регіоні;

$Z_{\min}$ – мінімальне значення i -того показника у вибірці (досліджуваних регіонах);

$Z_{\max}$ – максимальне значення i -того показника у вибірці.

Застосування даного методу дозволяє розмістити всі фактичні значення наведених у табл. 1.1 показників у діапазоні від 0 до 1. Регіони з найвищим значенням кожного з показників відповідатимуть максимальному рівневі – 1, а з мінімальним – 0. Таким чином, всі регіони за кожним з показників буде розміщено у порядку віддаленості від регіону з максимальним значенням показника.

За кожним із чотирьох обраних індикаторів ефективності (виробничо-трудова, інвестиційна, інноваційна активності та рентабельність діяльності) передбачено розрахунок таксономічних показників поточного стану і динаміки, які визначаються як середнє арифметичне значення з 3-х стандартизованих показників для кожного індикатора. Загальні таксономічні показники розраховуються як середнє арифметичне значення з таксономічних показників поточного стану і динаміки. Інтегральний показник поточного стану визначається як середнє геометричне із 4-х таксономічних показників поточного стану (для кожного з 4-х індикаторів ефективності). Аналогічно інтегральний показник динаміки визначається як середнє геометричне із 4-х таксономічних показників динаміки. Підсумковий інтегральний показник ефективності функціонування промисловості визначається як середнє геометричне із 4-х загальних таксономічних показників.

Третій етап дослідження передбачає умовне групування регіонів за значеннями структурних та інтегральних показників поточного стану і динаміки ефективності функціонування промислового сектора економіки.

Розроблену методику було апробовано на рівні регіонів України. Результати розрахунку показників індустріальності економіки засвідчили, що вітчизняне промислове виробництво переважно сконцентроване у традиційно промислових регіонах. Так, у 2021 році 58,8% обсягу реалізованої промислової продукції припало на п'ять областей: Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Полтавську і Харківську (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Регіональна структура промисловості України за показниками індустріальності та інноваційності, %

Область	Індустріальність						Інноваційність					
	Реалізована промислова продукція			ВДВ промисловості			Обсяг реалізованої інноваційної продукції			Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств		
	2010	2021	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)
Вінницька	1,84	2,91	1,07	1,77	3,26	1,49	1,02	1,56	0,54	1,33	1,69	0,36
Волинська	0,88	1,40	0,52	0,88	1,40	0,52	0,97	1,05	0,08	1,32	0,88	-0,44
Дніпропетровська	18,94	21,52	2,58	20,55	18,55	-2,00	2,81	14,85	12,04	5,63	11,15	5,52
Донецька	22,56	12,45	-10,11	21,92	10,79	-11,13	11,99	35,76	23,77	11,65	12,65	1,00
Житомирська	1,30	1,95	0,65	1,57	2,07	0,50	0,54	0,17	-0,37	0,42	0,50	0,08
Закарпатська	0,79	0,91	0,12	1,15	1,10	-0,05	2,89	0,21	-2,68	1,08	0,16	-0,92
Запорізька	7,79	9,66	1,87	6,05	7,43	1,38	6,50	4,62	-1,88	1,91	14,17	12,26
Івано-Франківська	1,59	3,13	1,54	1,86	2,79	0,93	1,00	0,55	-0,45	30,97	2,19	-28,78
Київська	3,49	5,07	1,58	3,06	6,14	3,08	2,00	3,49	1,49	1,93	7,09	5,16
Кіровоградська	0,97	1,50	0,53	1,41	1,95	0,54	1,17	3,30	2,13	1,59	2,83	1,24
Луганська	8,64	0,79	-7,85	8,46	0,81	-7,65	22,17	1,72	-20,45	3,60	0,26	-3,34
Львівська	2,89	4,72	1,83	2,80	5,95	3,15	1,26	2,91	1,65	2,06	5,51	3,45
Миколаївська	2,15	2,69	0,54	2,12	2,56	0,44	4,97	2,98	-1,99	7,69	6,27	-1,42
Одеська	3,43	3,04	-0,39	3,15	3,21	0,06	0,77	1,91	1,14	2,33	0,88	-1,45
Полтавська	6,49	7,75	1,26	6,77	10,45	3,68	18,45	9,99	-8,46	1,84	8,52	6,68
Рівненська	1,37	1,88	0,51	1,61	2,00	0,39	0,26	0,27	0,01	0,56	0,81	0,25
Сумська	1,70	1,97	0,27	2,28	1,82	-0,46	3,97	0,96	-3,01	3,24	1,38	-1,86
Тернопільська	0,62	0,96	0,34	0,72	1,08	0,36	0,91	1,24	0,33	0,12	3,19	3,07
Харківська	5,75	7,43	1,68	5,39	7,62	2,23	4,84	7,33	2,49	7,79	10,66	2,87
Херсонська	0,94	1,31	0,37	1,01	1,36	0,35	1,56	0,98	-0,58	0,73	0,60	-0,13
Хмельницька	1,33	2,07	0,74	1,36	1,94	0,58	0,11	0,90	0,79	11,11	1,37	-9,74
Черкаська	2,77	3,01	0,24	2,20	3,29	1,09	5,77	1,28	-4,49	0,21	3,96	3,75
Чернівецька	0,37	0,62	0,25	0,48	0,67	0,19	0,51	0,08	-0,43	0,57	0,22	-0,35
Чернігівська	1,40	1,27	-0,13	1,43	1,76	0,33	3,56	0,76	-2,80	0,33	0,33	0,00
Всього	100,00	100,00	х	100,00	100,00	х	100,00	100,00	х	100,00	100,00	х

Авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України (ДССУ)

На ці регіони припало також 54,8% (у 2020 році) ВДВ, створеної у промисловості. Названі індустріальні регіони були водночас інноваційними: у 2020 році у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській і Харківській областях сумарно було виготовлено 65,73% обсягу реалізованої в Україні інноваційної продукції. Водночас витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств у цих регіонах сумарно склали 44,1% від загальноукраїнського показника, що свідчить про високу віддачу інвестицій в інновації. Так, зокрема, частка останніх в обсязі реалізованої інноваційної продукції у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській і Харківській областях становила лише 20,3%, тоді як в Україні загалом – 30,3%.

Упродовж 2011-2021 років промисловий потенціал суттєво наростили Івано-Франківська, Київська і Львівська області, тоді як промислово розвинена (до 2014 року) Луганська область втратила свої виробничі потужності внаслідок військової агресії з боку російської федерації.

Результати реалізації другого етапу методики (оцінки ефективності функціонування промислового сектора економіки) виявили високий ступінь диференціації регіонів України за значеннями показників поточного стану і динаміки виробничо-трудова, інвестиційної та інноваційної активності промислових підприємств. Найвищий рівень виробничо-трудова активності за показниками обсягів реалізованої промислової продукції і ВДВ на одного працівника (або продуктивності праці) традиційно характерний для 4-х найпотужніших індустріальних регіонів – Дніпропетровської, Донецької, Запорізької і Полтавської областей (додаток А, табл. А.1, А.2). Водночас такі регіони як Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька і Чернігівська області упродовж 2010-2020 років демонстрували значний приріст значень названих показників (табл. 1.3). У найпотужніших індустріальних областях (Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій і Полтавській), а також у Київській, Миколаївській і Рівненській областях стабільно була найвища номінальна заробітна плата у промисловості (додаток А, табл. А.3). Однак, зростання значень цього показника упродовж аналізованого періоду у названих регіонах (за винятком Миколаївській і Рівненської областей) було порівняно незначним.

Найвища *інвестиційна активність* промислових підприємств характерна для Дніпропетровської, Донецької і Полтавської областей, на які у 2020 році сумарно припало 35,3% капітальних і 43,7% прямих іноземних інвестицій у промисловість в Україні. За обсягом капітальних інвестицій на одного зайнятого працівника у цьому секторі економіки до лідерів також належали Київська і Херсонська (з 2017 року) області (додаток Б, табл. Б.1), а за обсягом прямих іноземних інвестицій – Запорізька, Львівська і Чернігівська (з 2017 року) області (додаток Б, табл. Б.2). Водночас найвищу динаміку капітальних інвестицій у промисловості продемонстрували Вінницька, Волинська, Донецька і Тернопільська області, а прямих іноземних – Кіровоградська, Полтавська і Чернігівська області. Найбільш інноваційно спрямованою інвестиційна діяльність була в індустріальних регіонах (Донецькій, Запорізькій і Полтавській областях), а також у Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Тернопільській і Черкаській областях (додаток Б, табл. Б.3). Названі регіони підтримували високий рівень позитивної динаміки витрат на інноваційну діяльність у промисловості у розрахунку на одного працівника.

**Показники динаміки функціонування промислового сектора економіки України
та її регіонів (2020/2010)**

Регіон	Виробничо-трудова активність			Інвестиційна активність			Інноваційна активність			Рентабельність діяльності		
	Індекс обсягу реалізованої промислової продукції на 1-го працівника	Індекс ВДВ на 1-го працівника	Індекс середньомісячної номінальної заробітної плати на 1-го штатного працівника	Індекс капітальних інвестицій на 1-го зайнятого працівника	Індекс прямих іноземних інвестицій на 1-го зайнятого працівника	Індекс витрат на інноваційну діяльність на 1-го зайнятого працівника	Індекс частки інноваційної промислової продукції до загального обсягу реалізованої промислової продукції	Індекс частки інноваційної промислової продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі інноваційної продукції	Індекс частки витрат на інновації у інвестиціях промисловості	Приріст рентабельності активів	Приріст рентабельності продукції, виготовленої 1-м працівником	Приріст рентабельності операційної діяльності промислових підприємств
Україна	3,49	4,30	4,95	4,78	4,52	2,63	0,50	1,08	1,14	-3,28	-35,33	0,30
Вінницька	6,17	6,30	6,11	5,77	10,95	2,53	0,45	0,54	0,68	-2,84	-19,32	-1,70
Волинська	4,84	4,99	5,53	8,32	4,79	1,12	0,33	0,24	1,24	-3,04	-21,38	2,30
Дніпропетровська	3,42	3,23	4,71	4,76	1,58	4,11	2,33	1,47	0,42	-5,78	-29,61	3,50
Донецька	4,15	4,25	4,67	5,89	4,25	5,45	3,32	1,31	0,76	-2,00	-63,18	-1,90
Житомирська	4,98	4,30	5,50	3,94	6,57	2,23	0,13	1,06	0,02	-0,56	-2,13	1,60
Закарпатська	4,53	3,34	6,52	4,88	2,94	0,31	0,03	0,34	1,03	-6,50	-4,81	2,40
Запорізька	3,64	4,37	5,25	3,90	9,01	15,37	0,39	0,55	0,59	-8,60	-75,51	4,70
Івано-Франківська	4,98	4,58	5,46	1,48	3,02	0,11	0,22	0,56	14,42	-1,29	3,17	7,90
Київська	4,54	5,96	4,81	4,21	3,28	6,34	0,48	3,83	5,01	9,67	47,20	6,00
Кіровоградська	4,86	4,40	5,01	4,41	32,36	3,28	0,90	0,71	6,00	-0,47	-27,72	-2,70
Луганська	1,25	1,29	4,02	0,85	4,45	0,56	0,48	0,20	1,93	-25,26	-100,76	-23,10
Львівська	5,22	6,78	5,34	4,67	10,55	4,94	0,63	2,03	2,22	-3,09	-9,11	1,10
Миколаївська	4,23	4,17	5,48	2,05	6,67	1,63	0,28	0,19	1,45	-5,44	-32,28	0,40
Одеська	2,90	3,39	5,02	3,82	4,82	0,73	1,63	2,06	0,39	2,09	32,34	1,60
Полтавська	3,90	5,79	5,06	4,70	24,93	10,05	0,26	1,03	1,06	3,67	23,85	11,50
Рівненська	4,22	3,78	5,55	2,83	5,23	2,56	0,57	1,26	2,31	-8,16	-16,08	-5,30
Сумська	4,59	3,19	5,12	4,48	4,30	0,99	0,13	0,84	0,16	2,19	-43,81	-1,60
Тернопільська	5,08	5,19	6,14	7,50	10,84	53,82	0,43	0,12	0,22	1,89	14,79	5,40
Харківська	3,94	4,30	4,67	3,21	7,50	2,41	0,81	0,16	1,29	-2,53	-19,75	-1,80
Херсонська	5,55	5,03	5,95	12,00	8,72	1,78	0,31	0,34	2,39	-2,42	-29,83	1,10
Хмельницька	4,83	4,58	5,46	2,18	1,88	0,23	3,33	2,17	15,40	-8,83	-21,91	2,40
Черкаська	3,72	4,77	5,45	2,32	1,93	34,40	0,10	0,07	4,86	-2,80	-22,17	-0,90
Чернівецька	4,22	3,77	5,43	3,36	3,65	0,60	0,08	1,10	1,24	3,97	21,90	4,00
Чернігівська	3,98	4,70	5,16	4,63	26,68	2,27	0,12	0,47	0,19	5,74	33,83	6,50

Авторські розрахунки за даними ДССУ

Варто відзначити суттєве зростання значень цього показника упродовж 2010-2020 років і у Львівській та Дніпропетровській областях, що, своєю, чергою, спричинило прискорення *інноваційної активності* у них. Зокрема, у цих регіонах спостерігалось відчутне збільшення значень показників частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції і частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції. Аналогічні процеси відбувались у Донецькій, Київській, Одеській, Рівненській і Хмельницькій областях.

Загалом інноваційна активність у промисловому секторі економіки України є дуже низькою – частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2020 році становила лише 1,9% проти 3,8% у 2010-му (додаток В, табл. В.1). Основна маса інновацій продукувалася в Донецькій області – 32,4% загального обсягу інноваційної промислової продукції і 71,4% продукції,

реалізованої за межі України. Порівняно високий рівень показника частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції продемонстрували також Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська Тернопільська і Харківська області. Водночас найбільше значення показника частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (або експорту промислових інновацій) упродовж аналізованого періоду було досягнуто у Київській, Львівській, Одеській і Хмельницькій областях (додаток В, табл. В.2). Інноваційна активність промислових підприємств у названих регіонах тісно корелювала з їх інвестиційною активністю. Найбільш інноваційно спрямованими були капіталовкладення в Миколаївській, Харківській, Запорізькій, Тернопільській, Кіровоградській і Черкаській областях (додаток В, табл. В.3). Дві останні області, разом із Київською і Хмельницькою, демонстрували найвищу позитивну динаміку значень показника частки витрат на інновації в інвестиціях промисловості.

Промисловий сектор економіки найбільш ефективно функціонував у двох індустріальних регіонах (Дніпропетровській і Полтавській областях) та Чернігівській області, попри порівняно невисоку інноваційну активність їх підприємств. Упродовж аналізованого періоду Полтавська область була незмінним лідером (із великим відривом від решти регіонів) за показником рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (додаток Г, табл. Г.1). Високорентабельною була також операційна діяльність промисловості Івано-Франківської, Київської, Тернопільської і Чернігівської областей. Названі регіони продемонстрували і найвищу позитивну динаміку значень цього показника.

У 2020 році лише сім областей (Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Харківська і Чернігівська) отримали позитивний фінансовий результат діяльності промислових підприємств до оподаткування. Відповідно в цих областях були прибутковими активи промислових підприємств (додаток Г, табл. Г.2). Однак, приросту значень показника рентабельності активів упродовж аналізованого періоду досягли лише Київська, Полтавська, Тернопільська і Чернігівська області. Також у названих 7-ми регіонах була рентабельною продукція, що припадала на одного працівника промисловості (додаток Г, табл. Г.3).

Результати проведеного за авторською методикою розрахунку таксономічних показників засвідчили загалом найвищий рівень рентабельності, а також виробничо-трудової та інвестиційної активності промислових підприємств у Полтавській області, тоді як інноваційна активність (а надто її динаміка) була порівняно низькою (табл. 1.4). Таку ситуацію можна пояснити структурними змінами у промисловому секторі економіки цього регіону, які відбулись упродовж 2011-2021 років, а саме: зменшенням частки переробної промисловості на 34,8 в.п. (зокрема, машинобудування на 14,5 в.п.) і, натомість, збільшенням частки добувної промисловості на 34,6 в.п. (додаток Д, табл. Д.1).

Другою за значенням підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промислового сектора економіки (0,52) була Київська область, яка досягла високого рівня усіх аналізованих видів активності та рентабельності підприємств. У структурі промисловості цього регіону з великим відривом домінує переробна промисловість, частка якої за останнє десятиріччя зросла на 4,7 в.п. і у 2021 році була однією з найбільших в Україні (після Черкаської і Волинської областей) – 81,4%.

Таксономічні показники функціонування промислового сектора економіки України та її регіонів

Region	Виробничо-трудова активність			Інвестиційна активність			Інноваційна активність			Рентабельність діяльності			Інтегральний показник		
	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник
Україна	0,48	0,46	0,47	0,50	0,17	0,33	0,37	0,16	0,26	0,61	0,58	0,60	0,48	0,29	0,40
Вінницька	0,48	0,92	0,70	0,34	0,26	0,30	0,09	0,10	0,09	0,58	0,60	0,59	0,30	0,35	0,33
Волинська	0,19	0,67	0,43	0,31	0,26	0,29	0,08	0,05	0,06	0,61	0,64	0,62	0,23	0,27	0,27
Дніпропетровська	0,61	0,36	0,48	0,56	0,14	0,35	0,31	0,37	0,34	0,78	0,60	0,69	0,54	0,32	0,45
Донецька	0,70	0,46	0,58	0,61	0,21	0,41	0,76	0,46	0,61	0,46	0,51	0,48	0,62	0,39	0,51
Житомирська	0,17	0,63	0,40	0,16	0,16	0,16	0,11	0,10	0,10	0,61	0,70	0,65	0,20	0,29	0,26
Закарпатська	0,17	0,68	0,43	0,12	0,14	0,13	0,12	0,05	0,08	0,55	0,64	0,59	0,19	0,23	0,23
Запорізька	0,64	0,51	0,58	0,58	0,27	0,42	0,38	0,09	0,24	0,56	0,48	0,52	0,53	0,28	0,42
Івано-Франківська	0,40	0,64	0,52	0,23	0,03	0,13	0,17	0,06	0,12	0,56	0,76	0,66	0,30	0,18	0,27
Київська	0,51	0,61	0,56	0,53	0,16	0,34	0,39	0,49	0,44	0,75	0,95	0,85	0,53	0,46	0,52
Кіровоградська	0,23	0,57	0,40	0,30	0,46	0,38	0,65	0,28	0,46	0,62	0,60	0,61	0,41	0,45	0,45
Луганська	0,10	0,00	0,05	0,04	0,03	0,04	0,29	0,10	0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Львівська	0,29	0,78	0,53	0,36	0,24	0,30	0,17	0,28	0,23	0,59	0,65	0,62	0,32	0,43	0,39
Миколаївська	0,59	0,57	0,58	0,43	0,10	0,26	0,48	0,07	0,27	0,57	0,57	0,57	0,51	0,22	0,39
Одеська	0,28	0,37	0,33	0,21	0,13	0,17	0,20	0,35	0,27	0,56	0,80	0,68	0,29	0,34	0,32
Полтавська	0,90	0,59	0,75	0,96	0,43	0,70	0,24	0,13	0,18	1,00	0,89	0,95	0,67	0,42	0,55
Рівненська	0,45	0,56	0,50	0,12	0,11	0,12	0,18	0,21	0,19	0,41	0,53	0,47	0,25	0,29	0,27
Сумська	0,23	0,49	0,36	0,21	0,14	0,18	0,40	0,08	0,24	0,59	0,60	0,59	0,32	0,24	0,31
Тернопільська	0,15	0,78	0,46	0,42	0,63	0,53	0,35	0,05	0,20	0,65	0,79	0,72	0,34	0,37	0,43
Харківська	0,22	0,45	0,34	0,24	0,15	0,20	0,37	0,11	0,24	0,65	0,60	0,63	0,33	0,26	0,31
Херсонська	0,27	0,78	0,52	0,31	0,42	0,37	0,10	0,10	0,10	0,46	0,61	0,53	0,25	0,38	0,32
Хмельницька	0,29	0,63	0,46	0,15	0,04	0,10	0,14	0,85	0,50	0,60	0,58	0,59	0,25	0,34	0,34
Черкаська	0,37	0,57	0,47	0,24	0,26	0,25	0,29	0,11	0,20	0,51	0,61	0,56	0,34	0,32	0,34
Чернівецька	0,01	0,54	0,27	0,03	0,10	0,07	0,08	0,12	0,10	0,61	0,82	0,71	0,05	0,27	0,19
Чернігівська	0,20	0,54	0,37	0,23	0,40	0,31	0,11	0,05	0,08	0,81	0,88	0,85	0,25	0,31	0,30

Авторська розробка

Трійку лідерів замкнула Донецька область, яка продемонструвала найвищий рівень інноваційної активності, але відносно невисоку рентабельність діяльності. Промисловість цього регіону вузько спеціалізована: у 2021 році 53,2% обсягу реалізованої продукції припало на металургійне виробництво (проти 40,6% у 2010-му), тоді як на машинобудування – лише 3,8% (проти 9,5%).

Однакові значення підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промислового сектора економіки (0,45) зафіксовано у Дніпропетровській і Кіровоградській областях. Для цих регіонів характерний передусім високий рівень рентабельності діяльності, а також інвестиційної та інноваційної активності підприємств. Однак, якщо Дніпропетровська область демонструє високі значення поточних показників виробничої та інвестиційної активності, то у Кіровоградській значно вища позитивна динаміка останніх. Також у цих регіонах абсолютно різна (навіть протилежна) структура промисловості. Зокрема, якщо у Дніпропетровській області домінували добувна промисловість (35,4% у 2021 році проти 25,2% у 2010-му) і металургія (34,2% проти 35,7%), то у Кіровоградській – виробництво харчових продуктів (45,3% проти 49,2%) і електроенергетика (20,5% проти 14,1%).

Порівняно високого значення підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промисловості (0,43) досягла Тернопільська область, економіка якої традиційно не належить до індустріального типу. Так, частка ВДВ промисловості у ВДВ цього регіону у 2020 році становила лише 11,75% (додаток Д, табл. Д.2), тоді як частка сільського господарства – 21,62%. Для Тернопільської області (як і для Кіровоградської, економіка якої теж не є індустріальною) характерний високий рівень рентабельності діяльності і значна позитивна динаміка інвестиційної активності промислових підприємств. У структурі промисловості цього регіону теж відбулись відчутні позитивні зміни на користь високотехнологічної продукції: частка виробництва гумових і пластмасових виробів упродовж 2011-2021 років зросла на 11,4 в.п., а частка машинобудування – на 2,5 в.п.

Традиційно індустріальна Запорізька область продемонструвала зниження інноваційної активності та рентабельності діяльності промислових підприємств. Негативними (з позиції рівня технологічності виробництв) були і структурні трансформації у промисловому секторі економіки цього регіону, зокрема, частка машинобудування зменшилась на 8,9 в.п., тоді як частка металургії зросла на 5,1 в.п.

Львівська і Миколаївська області досягли досить високих однакових значень (0,39) підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промисловості. Проте, якщо в останньої спостерігався високий поточний рівень показників виробничої та інноваційної активності промислових підприємств, то перша, навпаки, демонструвала відчутний приріст значень цих показників. У структурі промислового сектора економіки Миколаївської області домінувала електроенергетика, частка якої за останнє 10-річчя збільшилась на 14,3 в.п. (до 39,5% у 2021 році). Водночас серед переробних виробництв у цьому регіоні, як і на Львівщині, ключовим було виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів.

Харківська область, як один з індустріальних лідерів, упродовж аналізованого періоду не проявила достатньої виробничо-трудової та інвестиційної активності, попри загалом прибуткову діяльність промислових підприємств. Певною мірою це можна пояснити відносно низькою продуктивністю промислового персоналу в цьому регіоні. Так, чисельність останнього у Харківській області за період 2011-2020 років

скоротилася лише на 6,7% (тоді як в середньому в Україні – на 31,9%), а згідно з авторською методикою, значення показників виробничо-трудова та інвестиційної активності визначались у розрахунку на одного зайнятого працівника у промисловості. Зменшення рівня інноваційної активності, зокрема, частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції регіону пояснюється зовнішнім впливом, а саме втратою традиційних ринків збуту після 2014 року. Як наслідок, у структурі промислового виробництва Харківської області частка машинобудування скоротилася на 8,6 в.п., а продукції харчової промисловості – на 10,4 в.п.

Луганська область – у минулому один з індустріальних лідерів України – втратила більшу частину свого промислового потенціалу внаслідок російської збройної агресії. У підсумку, з 2018 року основний обсяг ВДВ у цьому регіоні формувало сільське господарство. Дуже низька виробнича та інвестиційна активність була характерна для промислових підприємств Одеської області, позитивна динаміка рентабельності діяльності яких полягала лише у зменшенні їх збитковості. Натомість усі інші 12 регіонів демонстрували суттєвий приріст виробничо-трудова активності. Серед них варто виділити традиційно “аграрну” Вінницьку область, що досягла найвищого зростання обсягу реалізованої промислової продукції на одного працівника, а також Івано-Франківську, Рівненську і Черкаську області, економіка яких належить до індустріального типу. Зокрема остання є лідером за часткою переробних виробництв у структурі промислового сектора економіки (82,8% у 2021 році проти 86,1% у 2010-му).

Висновки. Результати проведених оцінок функціонування промислового сектора економіки України за авторською методикою дозволили умовно виділити чотири групи регіонів за типом їх промисловості:

- *перша група* – традиційно промислові регіони з високим рівнем індустріальності економіки та інноваційності продукції, вагомою (із тенденцією до збільшення) часткою добувної промисловості (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська (до 2014 року), Полтавська і Харківська області);
- *друга група* – регіони, що володіли достатнім промисловим потенціалом та/або демонстрували його активне нарощення (Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська і Черкаська області). Для регіонів цієї групи характерна високорозвинена переробна промисловість, в якій найбільшу частку займала харчова;
- *третья група* – регіони з високим рівнем виробничо-трудова активності, у промисловому секторі яких домінувало виробництво електроенергії (Закарпатська, Івано-Франківська, Миколаївська, Рівненська, Хмельницька і Чернівецька області);
- *четверта група* – регіони, економіка яких належить до неіндустріального типу, і в яких переважно низькі (або мають тенденцію до зниження) значення показників активності та ефективності діяльності промислових підприємств (Волинська, Житомирська, Одеська, Сумська, Херсонська і Чернігівська області).

Підсумовуючи, можемо констатувати наявність певних трансформаційних тенденцій у промисловому секторі національної економіки у регіональному розрізі. Суть цих тенденцій полягає у формуванні в Україні нових промислових центрів, ще невеликих за масштабами діяльності, але з більшими (порівняно з традиційно індустріальними регіонами) значеннями і вищою позитивною динамікою окремих показників виробничо-трудова та інвестиційної активності промислових підприємств. Такі “новопромислові” центри розташовані здебільшого у західних і

центральної регіонах із відносно низьким рівнем оплати праці. Пріоритетами розвитку у цих регіонах було виробництво продукції з порівняно вищою часткою валової доданої вартості та ступенем переробки сировини (машинобудування, хімічна, деревообробна і харчова промисловість).

Окреслені тенденції почалися після 2014 року і спричинили виявлені в ході оцінки структурні трансформації у промисловому секторі національної економіки загалом і окремих регіонів зокрема. Основними чинниками таких змін були російська військова агресія і підписання ЗВТ з ЄС. Повномасштабна війна російської федерації проти України у 2022 році різко і сильно активізувала ці трансформаційні процеси. Зокрема, усі регіони 1-ї групи (які суттєво постраждали від воєнних дій) втратили значну частину свого промислового потенціалу. Значних руйнувань зазнали також промислові об'єкти Київської, Миколаївської, Сумської і Чернігівської областей.

У межах програми релокації бізнесу 770 підприємств було переміщено із зони активних бойових дій в безпечні регіони України, з них вже 599 компаній відновили свою роботу¹. Найбільше підприємств перевезли своє виробниче обладнання і частину персоналу (20÷30%) до Львівської (30% релокованих підприємств), Закарпатської (17%), Чернівецької (11%), Івано-Франківської (8%), Хмельницької (7%) і Тернопільської (7%) областей. Серед релокованого бізнесу майже третина припадає на підприємства переробної промисловості. У підсумку, диспозиції регіонів відчутно змінились: відбулось посилення промислового потенціалу частини областей, віднесених до 2-ї групи, а також частини областей 3-ї групи. Натомість регіони, які були індустріальними лідерами в Україні, після війни будуть змушені відновлювати свій потенціал, але на нових засадах. Це стосується передусім металургійних виробництв, які потребують докорінної модернізації та інноваційних технологій.

---

¹ Тетяна Бережна. Український бізнес має залишатись в Україні і працювати на перемогу. *Міністерство економіки України. Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації*. 07 листопада 2022 року. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e160e1c6-3e16-4fc2-a7ba-64dd16809605&title=UkrainskiiBiznes>

2. СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ВИРОБНИЦТВ В УКРАЇНІ

Металургії належить ключова роль у формуванні промислового сектора економіки України. Попри загалом низхідну динаміку розвитку металургійних виробництв упродовж останнього десятиріччя (рис. 2.1), цей базовий сегмент вітчизняної промисловості залишився одним із найбільш вагомих, передусім з огляду на наявність значної сировинної бази, виробничих потужностей і місткого ринку збуту продукції, зокрема, зовнішнього. У 2021 році частка металургії в обсязі реалізованої промислової продукції становила 17,8% (проти 19,1% у 2010-му), а у товарній структурі українського експорту – 23,5% (проти 34,0%). Металургійна промисловість України є експортно орієнтованою: у 2021 році підприємства цього сегменту експортували майже 70% від загального обсягу реалізованої продукції.

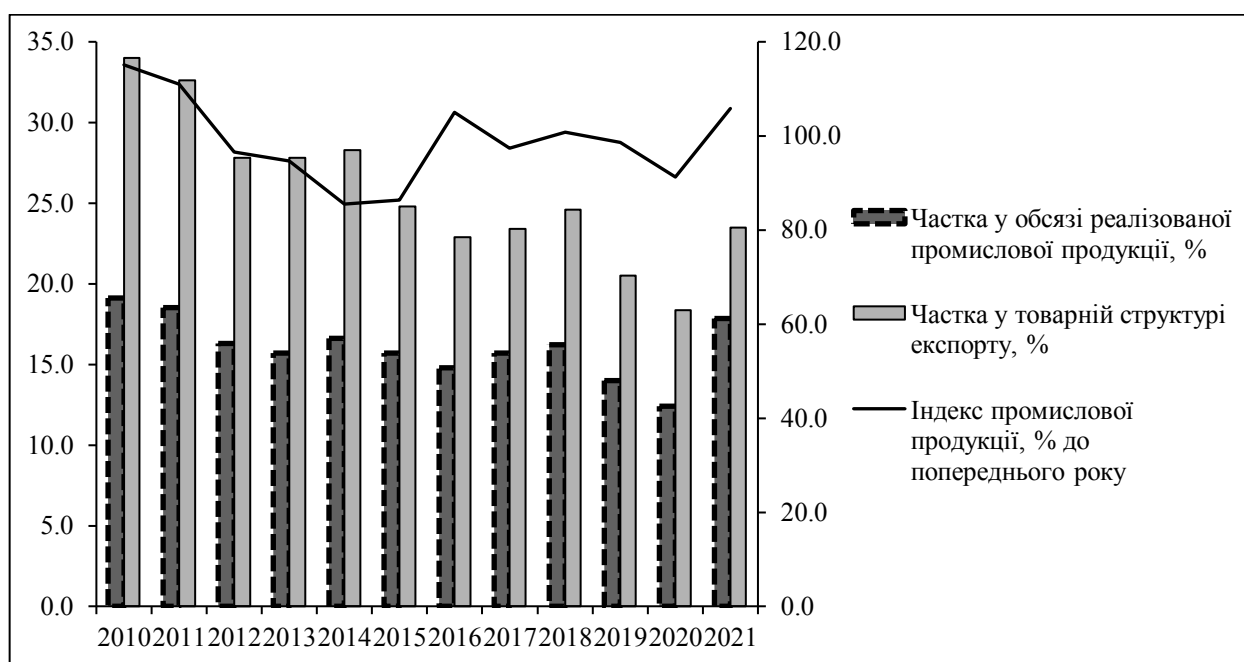

Рис. 2.1. Показники функціонування металургійних виробництв в Україні, %

Авторські розрахунки за даними ДССУ

Основа української металургії традиційно формувало виробництво чавуну, сталі та феросплавів, частка якого у структурі реалізованої металургійної продукції у 2021 році становила понад 76% (табл. 2.1). У минулому році Україна займала 10-те місце у світі серед країн-виробників чавуну і 14-те – у глобальному рейтингу серед 64 країн-виробників сталі. Однак, під впливом повномасштабної збройної агресії РФ металургія стала тим сектором вітчизняної промисловості, який зазнав найбільших втрат виробничих потужностей. За 10 місяців 2022 року українські металургійні компанії на 66,2% скоротили виробництво чавуну (до 5,46 млн. т) і на 66,08% – виробництво сталі (до 5,53 млн. т), порівняно з аналогічним періодом 2021-го. Як наслідок, Україна опустилася на 14-те місце у світовому рейтингу серед виробників чавуну і на 23-тє місце – серед виробників сталі².

² Вадим Колісниченко. Україна посіла 23-тє місце у світі за обсягами виплавки сталі за 9 місяців 2022 року. GMK Center. 26 жовтня 2022 року. Режим доступу: <https://gmk.center/ua/news/ukraine-posila-23-tie-misce-u-sviti-za-obsyagami-viplavki-stali-za-9-misyaciv-2022-roku/>

**Структура обсягу реалізованої продукції металургійного виробництва
і виробництва готових металевих виробів в Україні, %**

Вид діяльності	Код за КВЕД	2010	2015	2020	2021
<i>Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування</i>	24.25	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>Металургійне виробництво</i>	24.0	91,12	91,06	86,73	89,74
Виробництво чавуну, сталі та феросплавів	24.1	74,80	75,96	72,08	76,10
Виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі	24.2	7,56	6,93	6,24	5,16
Виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі	24.3	2,16	2,18	2,64	2,77
Виробництво дорогоцінних та інших кольорових металів	24.4	6,60	5,58	5,17	5,25
<i>Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування</i>	25.0	8,82	8,94	13,27	10,26
Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	25.1	...	1,70	3,12	2,80
Виробництво металевих баків, резервуарів і контейнерів	25.2	...	0,54	0,70	0,68
Кування, пресування, штампування, профілювання; порошкова металургія	25.5	...	0,16	0,13	0,14
Оброблення металів та нанесення покриття на метали; механічне оброблення металевих виробів	25.6	...	0,77	1,32	0,85
Виробництво інших готових металевих виробів	25.9	...	4,54	6,18	4,48

Побудовано за даними ДССУ

Переважна більшість металургійних підприємств України зосереджена у південно-східних регіонах. Такому географічному розташуванню металургійних виробництв сприяли наявність сировини, енергоносіїв, а також зручна транспортна розв'язка і близьке розташування до морських портів, що спрощувало та здешевлювало логістику при експорті. Упродовж 2010-2021 років понад 80% продукції металургійних виробництв виготовлялось у Дніпропетровській, Донецькій і Запорізькій областях. Відповідно у названих регіонах металургія була основним сегментом промисловості. Так, у 2021 році частка металургійної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у Донецькій області становила 53,20%, у Запорізькій – 39,50%, а у Дніпропетровській – 34,20% (табл. 2.2). Водночас на ці три регіони припадало понад 90% вітчизняного експорту продукції металургійних виробництв (*товарна група XV. Недорогоцінні метали та вироби з них*), зокрема, з Донецької області у 2021 році експортували 38,32% металургійної продукції, з Дніпропетровської – 35,24%, а Запорізької – 18,09%.

Із початком повномасштабної російсько-української війни єдиним ринком збуту вітчизняної металургійної продукції став європейський (до війни – преміальний за рентабельністю). Цьому сприяло скасування усіх мит і обмежень країнами ЄС та G7 на торгівлю такими товарами, що частково компенсує витрати підприємств на дорожчу логістику. Після блокування морських портів безальтернативним каналом експорту металургійної продукції з України стала залізниця, але доставляти вантажі цим видом транспорту дуже складно і дорого. Зокрема, витрати металургів на відвантаження прокату замовникам зросли щонайменше у 2 рази, а попит на продукцію впав через несприятливу кон'юнктуру на світовому ринку. Як наслідок, відправки металургійної продукції за кордон за 10 місяців 2022 року впали на 66,4%, порівняно з аналогічним періодом 2021-го, зокрема, експорт чавуну скоротився на 56,5%, сталевого прокату – на 66,6%, а напівфабрикатів – на 70,3%. Така ситуація

зумовлена кардинальним погіршенням умов діяльності металургійних підприємств, які опинились у зоні активних бойових дій або прилеглих до неї територіях. Окрім того, внаслідок зростання вартості енергоносіїв ціни на металургійну продукцію, зокрема на сталь для металокопункцій, збільшилися майже на 40%.

Таблиця 2.2

Частка Дніпропетровської, Донецької і Запорізької областей у металургійній промисловості України, %

Регіон	Частка регіону в обсязі реалізованої продукції металургійної промисловості України		Частка металургійної продукції у структурі промисловості регіону		Частка регіону в українському експорті недорогоцінних металів та виробів з них (товарна група XV)			Частка недорогоцінних металів та виробів з них у товарному експорті регіону		
	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2022 I півріччя	2010	2021	2022 I півріччя
Дніпропетровська	30,22	35,85	35,70	34,20	26,17	35,24	45,24	56,43	46,30	46,50
Донецька	41,97	32,24	40,60	53,20	55,52	38,32	0,62	73,07	87,10	12,20
Запорізька	11,70	18,61	34,40	39,50	9,03	18,09	41,68	48,75	61,00	78,90
Разом	83,89	86,71	x	x	90,72	91,64	87,54	x	x	x

Авторські розрахунки за даними ДССУ

У 2021 році в Україні функціонувало близько 12 тис. підприємств металургійної промисловості, у роботі яких було задіяно 209 тис. працівників. Зокрема, у Дніпропетровській області працювали 1342 такі підприємства, на які припадало понад 35% продукції металургійного виробництва і виробництва готових металевих виробів. До прикладу, одне з найбільших підприємств регіону – ПАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг” – виготовляло майже 10% металургійної продукції України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Частка окремих найбільших підприємств Дніпропетровської області у металургійній промисловості України, %

Підприємство	Частка в обсязі реалізованої продукції металургійної промисловості України	Частка зайнятих працівників у металургійній промисловості	Виробнича активність у 2022 році
ПАТ “Арселор Міттал Кривий Ріг”	9,92	10,27	I півріччя – стабільна робота II півріччя – скорочення виробництва на 30%
АТ “Нікопольський завод феросплавів”	1,96	3,24	I півріччя – скорочення виробництва на 20% II півріччя – скорочення виробництва, з 01.11.22 – припинення виробництва на зимовий період
Українська промислова компанія “Інтерпайп”	1,48	5,41	I півріччя – зупинка роботи у кінці лютого до кінця березня і поступовий запуск потужностей II півріччя – скорочення виробництва, але нарощення прибутку
ПрАТ “Дніпровський металургійний завод”	0,70	1,62	Стабільна робота, проте скорочені обсяги виробництва
ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн”	0,62	0,76	Підприємство ненадовго зупинило роботу, але працює зі стабільним обсягом виробництва
Разом	14,68	21,30	Скорочення виробництва ~30%

Авторські розрахунки за даними ДССУ і сайтів підприємств

ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” – один із найбільших виробників сталевого прокату в Україні. Підприємство засноване іноземними інвесторами (ArcelorMittal Duisburg GmbH, Німеччина) і входить до міжнародної корпорації АрселорМіттал. Суттєві конкурентні переваги на ринку підприємство здобуло завдяки тому, що може виконувати повний металургійний цикл виробництва, який включає: коксохімічне виробництво, гірничодобувне виробництво (відкриті розробки та підземне видобування руди) і металургійне виробництво (аглодоменний, сталеплавильний та прокатний департаменти). Виробничі потужності ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” розраховані на щорічний випуск понад 6 млн. т сталі, 5 млн. т прокату і 5,5 млн. т чавуну. До лютого 2022 року підприємство було одним із найбільших експортерів готової продукції з металу – на зовнішні ринки йшло близько 85% виготовленої продукції.

У березні 2022 року ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” скоротило виробництво до технічного мінімуму, проте у квітні відновило роботу. Упродовж I півріччя 2022 року підприємство зіткнулось із низкою проблем, зокрема, такими, що негативно впливають на експорт – різким подорожчанням логістичних витрат, зменшенням попиту на металургійну продукцію на зовнішніх ринках, зокрема, внаслідок зниження економічної активності в Європі. У підсумку, це зумовило необхідність у скороченні виробництва і вжитті заходів щодо скорочення витрат підприємства. З початку серпня 2022 року на три місяці було зупинено роботу гірничо-збагачувального комбінату підприємства і, водночас, на 2/3 зменшено робоче навантаження персоналу з метою скорочення витрат на заробітну плату із збереженням робочих місць. Загалом можна констатувати, що з початком війни ПАТ “АрселорМіттал Кривий Ріг” стабілізувало свою роботу, проте вже у II півріччі 2022 року було змушене скоротити виробничі потужності майже на 30%.

У Дніпропетровській області функціонувало ще декілька потужних підприємств, які становили основу вітчизняної металургійної промисловості. Зокрема, АТ “Нікопольський завод феросплавів” (АТ НЗФ) – одне з найбільших металургійних підприємств України, найбільше феросплавне підприємством у Європі і друге у світі за обсягом виробництва марганцевих сплавів (із часткою понад 11% світового виробництва феросплавів). Середній місячний випуск феросплавів за стабільної роботи підприємства становив ~55-60 тис. т. Для виготовлення своєї продукції АТ НЗФ використовувало марганцеву сировину з ПАР і Гани, а також вітчизняну сировину Марганецького і Покровського гірничо-збагачувальних комбінатів. Основною спеціалізацією заводу було виробництво марганцевих сплавів, необхідних легуючих елементів для виробництва високоякісних і високоміцних сплавів у чорній та кольорової металургії та подальшого їх використання у різних виробничих галузях. Діяльність підприємства була експортно орієнтованою – на зовнішні ринки (у понад 50 країн світу) постачалось понад 60% виготовленої феросплавної продукції.

Із початком повномасштабної військової агресії РФ у АТ НЗФ (як і в інших феросплавних заводів України) виникли проблеми з відвантаженням готової продукції, а також забезпеченням виробництва витратними матеріалами і кваліфікованою робочою силою (близько 20% працівників підприємства залишили роботу через службу у складі Збройних Сил України) тощо. Як наслідок, за I півріччя 2022 року АТ НЗФ скоротив виробництво на ~20%, а його чистий прибуток зменшився у 7,4 рази, порівняно з аналогічним періодом 2021-го. З 1 листопада 2022 року через збільшення витрат, головним чином, через очікуване збільшення

граничних цін на електричну енергію на ринку (електроенергія – це основна складова собівартості продукції заводу) АТ НЗФ призупинило роботу на зимовий період.

ПАТ “Інтерпайп НТЗ” (Українська промислова компанія “Інтерпайп”) – підприємство, що спеціалізується на виготовленні коліс, бандажів, осей та колісних пар для вантажного, пасажирського і локомотивного залізничного транспорту. Воно входило у десятку світових виробників безшовних труб і трійку виробників суцільнокатаних залізничних коліс, але з початком військової агресії РФ повністю призупинило роботу. Як наслідок, у I кварталі 2022 року підприємство скоротило виробництво труб на 12%, а залізничної продукції – на 43%. Наприкінці березня ПАТ “Інтерпайп НТЗ” відновило відвантаження товару, а у квітні – поетапно запустило виробництво. Проте, підприємство не може працювати на повну потужність, оскільки є експортно орієнтованим і має труднощі з поставками своєї продукції на зовнішні ринки через заблоковані морські порти.

ПрАТ “Дніпровський металургійний завод” (Дніпровський МЗ) – найстаріше металургійне підприємство міста Дніпра (рік заснування – 1885). Це завод повного циклу, який є виробником напівфабрикатів та фасонного прокату: швелера, кутника, рейок. Продукція підприємства постачається на експорт, зокрема, квадратні заготовки поставлялись до Туреччини і Єгипту, швелер – у країни Європи, Азії, Африки. Дніпровський МЗ продовжує стабільно працювати, проте не на повну потужність.

ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн” – одне з найбільших у Європі спеціалізованих підприємств із виробництва безшовних нержавіючих труб, що об’єднує трубопресовий та трубоволоочильний цехи, які до 2000 року були частиною Нікопольського Південнотрубного заводу. ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн” постачав свою продукцію в усі регіони світу через розгалужену мережу торгових представництв в Німеччині, Швейцарії, Італії, США, Узбекистані, а також через мережу торгових агентів у Бразилії, Кореї, Австралії, на Близькому Сході. Майже 70% продукції експортувалось у країни Євросоюзу. Незважаючи на проблеми, з якими зіткнулось підприємство у період війни, воно продовжує працювати у звичному режимі (були перебої у виробництві, проте незначні). На сьогодні ПрАТ “Сентравіс Продакшн Юкрейн” може бути прикладом ефективного кризового менеджменту, оскільки йому вдалось оперативним чином розробити нові логістичні варіанти експорту продукції сухопутними шляхами і гнучко корегувати їх, відповідно до загроз. Також підприємство активно налагоджує нові міжнародні зв’язки і співпрацю.

Загалом, більшість металургійних підприємств Дніпропетровської області, які припинили роботу наприкінці лютого 2022 року, вже через місяць відновили виробництво, проте, не усім вдалось зробити це на повну потужність, з огляду на логістичні проблеми. За даними ДССУ, за I півріччя 2022 року експорт продукції металургійної промисловості регіону зменшився на 28,6%, порівняно з аналогічним періодом 2021-го.

Найбільш критичною є ситуація у металургії Донецької області, на яку у 2021 році припала майже третина продукції цього сектору вітчизняної промисловості. На сьогодні багато підприємств знаходяться на тимчасово окупованих РФ територіях. Це, зокрема, ПрАТ “Єнакіївський металургійний завод”, ПрАТ “Макіївський металургійний завод”, АТ “Стаханівський завод феросплавів”, ПАТ “Алчевський металургійний комбінат”, ТОВ “Електросталь-Курахове” та інші. Водночас два з найбільших металургійних комбінатів України – ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” і ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” – зруйновані. У 2021 році ці підприємства сумарно виготовили майже 20% продукції

української металургійної промисловості (табл. 2.4), зокрема, сталі – 40% (або 8,6 млн.т).

Таблиця 2.4

**Частка найбільших підприємств Донецької області
у металургійній промисловості України, %**

Підприємство	Частка в обсязі реалізованої металургійної продукції України	Частка зайнятих працівників у металургійній промисловості	Виробнича активність у 2022 році
ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча”	12,05	7,57	Зруйноване
ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь”	7,90	5,41	Зруйноване
Разом	19,95	12,98	Практично зупинилась робота металургійної промисловості

Авторські розрахунки за даними ДССУ і сайтів підприємств

ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” було експортно орієнтованим підприємством із повним циклом виробництва, єдиним в Україні, яке займалось виготовленням оцинкованого холоднокатаного листа для суднобудування, нафтопровідних, газо- та водопровідних труб. Комбінат також спеціалізувався на виробництві агломерату, вапна, чавуну та чавунних виробів, сталевих злитків, катаних і литих заготовок. Його виробничі потужності дозволяли виготовляти близько 3,7 млн.т конвертерної сталі, 12 млн. т агломерату, понад 4,3 млн. т чавуну і понад 5 млн. т готового прокату на рік.

ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” було сучасним модернізованим технологічним підприємством, монополістом із виготовлення багатьох видів металопрокату, єдиним в Україні виробником залізничних рейок. У 2021 році загальне виробництво металевого прокату на комбінаті склало 4,1 млн. т, сталі – 4,34 млн. т, чавуну – 3,8 млн. т. Підприємство експортувало продукцію у понад 30 країн світу.

Руйнація цих двох надпотужних металургійних комбінатів завдала значних втрат національній економіці та суспільству, а саме: а) суттєво скоротились податкові надходження до Державного бюджету (у 2021 році ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” і ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” сумарно сплатили майже 11 млрд. грн. податків і зборів); б) без роботи залишились близько 24 тис. працівників; в) відчутно звузились можливості реалізації масштабних проектів із використанням продукції цих заводів (до прикладу, підприємства брали участь у створенні саркофагу над Чорнобильською АЕС, скляного пішохідного мосту у Києві, Національного спортивного комплексу “Олімпійський”).

З огляду на значні руйнування потужностей названих підприємств, відновити їх буде дуже складно. За попередніми оцінками, лише на демонтаж конструкцій ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” необхідно витратити близько 8 млрд. дол. США. З іншого боку, втрата металургійних комбінатів у Маріуполі означатиме довгострокову тенденцію до зростання в українському експорті частки і обсягів залізної руди, яка буде постачатись на зовнішні ринки без переробки навіть у металургійні напівфабрикати, як це було до війни.

Ще одним центром вітчизняної металургії є Запорізька область, де зосереджене виробництво графіту, кремнію, магнію, титану і сплавів кольорових металів та іншої сировини для металургійної промисловості. Окрім того, в регіоні добре розвинута

енергетична інфраструктура, а зручне логістичне розміщення сприяло налагодженню торгових в'язків із зарубіжними партнерами. У Запорізькій області функціонували 834 металургійні підприємства, які виготовляли понад 18% продукції цього сегмента промисловості України. Однак, повномасштабна російська збройна агресія загальмувала виробничу активність більшості з них, зокрема, найпотужніших (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Частка окремих найбільших підприємств Запорізької області
у металургійній промисловості України, %**

Підприємство	Частка в обсязі реалізованої металургійної продукції України	Частка зайнятих працівників у металургійній промисловості	Виробнича активність у 2022 році
ПАТ “Запоріжсталь”	7,13	5,41	I півріччя – скорочення виробництва на ~50% II півріччя – скорочення виробництва на ~55%
ПрАТ “Дніпроспецсталь”	1,11	2,16	I півріччя – 3 місяці простою, відновлення виробництва на 55% II півріччя – відновлення виробництва на 75%
АТ “Запорізький завод феросплавів”	0,84	1,62	I півріччя – скорочення виробництва на 55% II півріччя – працює під загрозою закриття
Разом	9,08	9,19	Зниження обсягів виробництва на понад 50%

Авторські розрахунки за даними ДССУ і сайтів підприємств

ПАТ “Запоріжсталь” – одне з провідних підприємств вітчизняної металургійної промисловості, що виконує повний цикл виробництва. Підприємство виробляло близько 11% чавуну і сталі в Україні і 29,4% – листового прокату. Комбінат щорічно виплавляв майже 2,6 млн. т чавуну високої якості. Характерною особливістю останнього є низький вміст у ньому сірки і фосфору, завдяки чому такий чавун користується великим попитом на внутрішньому і світовому ринках. Частка експорту в загальному обсязі реалізованої продукції ПАТ “Запоріжсталь” становила близько 70%. Комбінат поставляв продукцію у понад 50 країн світу, зокрема у Китай, Туреччину, Філіппіни, Ізраїль, Малайзію та ін.

2 березня 2022 року, внаслідок загострення бойових дій у регіоні, частину обладнання підприємства було переведено у режим гарячої консервації. Проте, вже наприкінці березня ПАТ “Запоріжсталь” частково відновило роботу цеху холодної прокатки для виготовлення та відвантаження холоднокатаних рулонів на європейський ринок. З квітня потужності комбінату були задіяні майже на 50%, але у подальшому обсяги виробництва знижувались. Зокрема, у вересні, порівняно з аналогічним періодом 2021 року, випуск прокату скоротився на 58,2% (до 89,3 тис. т), чавуну – на 55,4% (до 148,7 тис. т), а сталі – на 62,5% (до 106,8 тис. т).

ПрАТ “Дніпроспецсталь” – єдине підприємство в Україні, що спеціалізується на виробництві спецсталей: каліброваної, підшипникової, безнікелевої, хромонікелевої, сортового прокату та ін. (понад 800 марок сталі в 1200 профілерозмірах).

Дане підприємство співпрацювало з понад 60-ма країнами світу, зокрема, постачало свою продукцію до Європи, Америки і Азії. Водночас 2/3 його виробництва працювало на імпортованій сировині. З кінця лютого 2022 року ПрАТ “Дніпроспецсталь” призупинило роботу на три місяці, з огляду на значне порушення логістики поставок сировини і експорту продукції, високу загрозу безпеці співробітників та інші проблеми. У подальшому підприємство відновило свою роботу, але не в повному обсязі: на кінець I півріччя завантаженість виробничих потужностей становила 55%, а у II півріччі було заплановано збільшити обсяги виробництва високотехнологічної сталі на 75%.

АТ “Запорізький завод феросплавів” – один із найбільших в Україні, а також у Європі і світі виробник феросплавів. Виробничі потужності підприємства дозволяють виготовляти 30-35% обсягу феросплавів в Україні і 1-2% їх світового обсягу. Продукція заводу експортувалась у країни ЄС, Туреччину, Казахстан, Єгипет, Японію, Південну Корею та ін. Із початком повномасштабної військової агресії РФ проти України АТ “Запорізький завод феросплавів”, окрім проблеми безпечного функціонування, зіткнувся (як і більшість вітчизняних металургійних підприємств) із подорожчанням логістики та сировинних ресурсів, зниженням світового попиту на свою продукцію і, водночас, зростанням цін на енергоносії. Відтак, у I півріччі 2022 року виробничі потужності заводу були задіяні лише на 55% (до 52,5 тис. т). Однак, за умови подальшого зниження рентабельності виробництва, до кінця 2022 року можливе повне припинення роботи цього підприємства.

З огляду на поточні проблеми з металургійним виробництвом у Запорізькій області, бізнес-структури у цьому регіоні проявили гнучкість у прийнятті управлінських рішень. Так, частина виробничих потужностей підприємств були релоковані у більш безпечні регіони. До прикладу, ТОВ “Запорізький завод кольорових металів”, попри складність релокації металургійного виробництва (масштабність основних засобів), частково перемістив свої виробничі потужності до Івано-Франківська. Зокрема, на новій локації планують виготовляти мідний кабель. Зручна логістика і збережене сучасне обладнання дозволяють відновити обсяги виробництва. На релокованому підприємстві вже створено понад 200 робочих місць і з наступного року заплановано виготовляти понад 500 т готової продукції. Діяльність цього підприємства експортно орієнтована – близько 80% продукції експортується до країн ЄС.

Загалом, завдяки комплексу оперативних рішень, реалізованих металургійними підприємствами Запорізької області, було відновлено поставки товарів за кордон і вже за підсумками I півріччя 2022 року на 23,6% збільшено обсяги експорту металургійної продукції, порівняно з аналогічним періодом 2021-го. Такі тенденції вказують на те, що заводи, яким вдалось зберегти свої виробничі потужності, намагаються замінити виробництво зруйнованих підприємств.

Висновки. Металургійна промисловість є одним із тих секторів національної економіки, які найбільше постраждали від повномасштабної російсько-української війни. Металургійні підприємства зіткнулись із багатьма ризиками і проблемами, які ставлять під загрозу їх подальше функціонування. На тимчасово окупованих територіях опинилася понад третина металургійних підприємств України. Який ступінь їх руйнувань, вартість відновлення, і коли можна буде відновити їх роботу – невідомо. Два найбільші металургійні комбінати (ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” і ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь”) знищено повністю. Водночас на багатьох підприємствах зруйновано чи/або пошкоджено основні засоби і майно, що створило додаткове фінансове навантаження

(для відновлення втрачених виробничих потужностей) і зумовило перебої у їх роботі та скорочення виробництва. Окремі підприємства релоковано у безпечніші регіони. Проте, такий варіант вирішення проблеми прийнятний не для усіх металургійних підприємств, з огляду на масштабність виробництва і труднощі з перевезенням устаткування.

Проблема логістики – одна з найважливіших для металургії, оскільки переважна більшість підприємств цього сектору вітчизняної промисловості виготовляли продукцію для експорту, а частина – імпортували сировину для власних виробництв. Блокування росією морських портів зумовило необхідність використання виключно залізничних і автотранспортних логістичних шляхів, які мають меншу пропускну здатність і, водночас, значно вищу вартість перевезень вантажів. До прикладу, вартість імпорту сировини до Запоріжжя збільшилась майже у 2,5 рази, а експорту – у 2 рази. Відповідно собівартість вітчизняної металургійної продукції суттєво зросла, що, своєю чергою, негативно вплинуло на її конкурентоспроможність на світовому ринку. Росія вже користується із цієї ситуації для зміцнення своєї присутності на ринках, де донедавна конкурувала з Україною. Наразі вона фактично повністю витіснила свого конкурента (Україну) на турецькому ринку, де частка українського чавуну у 2021 році становила 25% від усього імпорту. За таких умов вирішення проблеми логістики для металургійних підприємств лежить у площині розблокування морських шляхів (створення торгового коридору за аналогом “зернового”), але це питання політико-економічне, і його вирішення можливе лише на рівні міжнародних домовленостей. Потенційно можливим є збільшення обсягів залізничних перевезень – шляхом оптимізації роботи залізниці та розширення пропускну здатності західних залізничних переходів для експорту металургії. Перевага повинна надаватись продукції з вищою доданою вартістю.

Терористичні атаки з боку росії спричинили масове руйнування електростанцій і виведення з ладу електричних потужностей. Це створило великі проблеми для вітчизняних металургійних підприємств, більшість з яких потребують безперебійного енергопостачання для функціонування їх виробництв. Останні є дуже енергоємними: у собівартості продукції металургійної промисловості України частка витрат на паливно-енергетичні ресурси у 2 рази вища, аніж в ЄС.

Окрім високої енергоємності виробництва, ключовою проблемою вітчизняної металургійної промисловості ще з довоєнного часу є застарілість технологій. В останні роки металургійні підприємства активніше фінансували модернізацію своїх виробництв, проте, ці темпи не відповідали світовому рівню розвитку технологій і впровадженню інновацій. Так, у 2020 році частка інноваційної продукції у загальному обсязі металургійного виробництва становила 3,8%, а, зокрема, у виробництві готових металевих виробів – лише 1,5%.

Діяльність металургійних комбінатів в Україні має дуже негативні екологічні наслідки – в ході технологічних процесів забруднюється повітря, вода, навколишнє середовище (шлаками). Вирішення цієї проблеми лежить у площині впровадження новітніх технологій і способів виробництва, які спрямовані на зменшення викидів.

Таким чином, у підсумку можна стверджувати, що відновлення вітчизняної металургії у повоєнний період має відбуватись на засадах повної технологічної модернізації тих підприємств, потужності яких постраждали внаслідок бойових дій. Питання відновлення ПрАТ “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” і ПрАТ “Металургійний комбінат “Азовсталь” – це окрема тема, оскільки їх власники подали позови до Європейського суду з прав людини проти Росії для відшкодування втрат, заподіяних війною, результат розгляду яких невідомий.

3. ДІАГНОСТИКА ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ТОВАРНОМУ ЕКСПОРТІ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Національна економіка є традиційно експортоорієнтованою – частка експорту товарів і послуг у ВВП (у фактичних цінах) у 2021 році становила 40,6%, а у ВДВ – понад 45%. Водночас частка товарного експорту в загальному експорті складала 83,8%.

Для зовнішньоекономічних операцій України загалом характерна циклічність: спадні тенденції упродовж 2009-2019, 2014-2017 і 2020 року змінювалися у подальшому на зростаючі, чому є обґрунтовані пояснення, пов'язані із економічною кризою 2008-2009 років, анексією Криму та військовими діями на Донбасі, які розпочалися у 2014-му, пандемією COVID-19 (рис. 3.1).

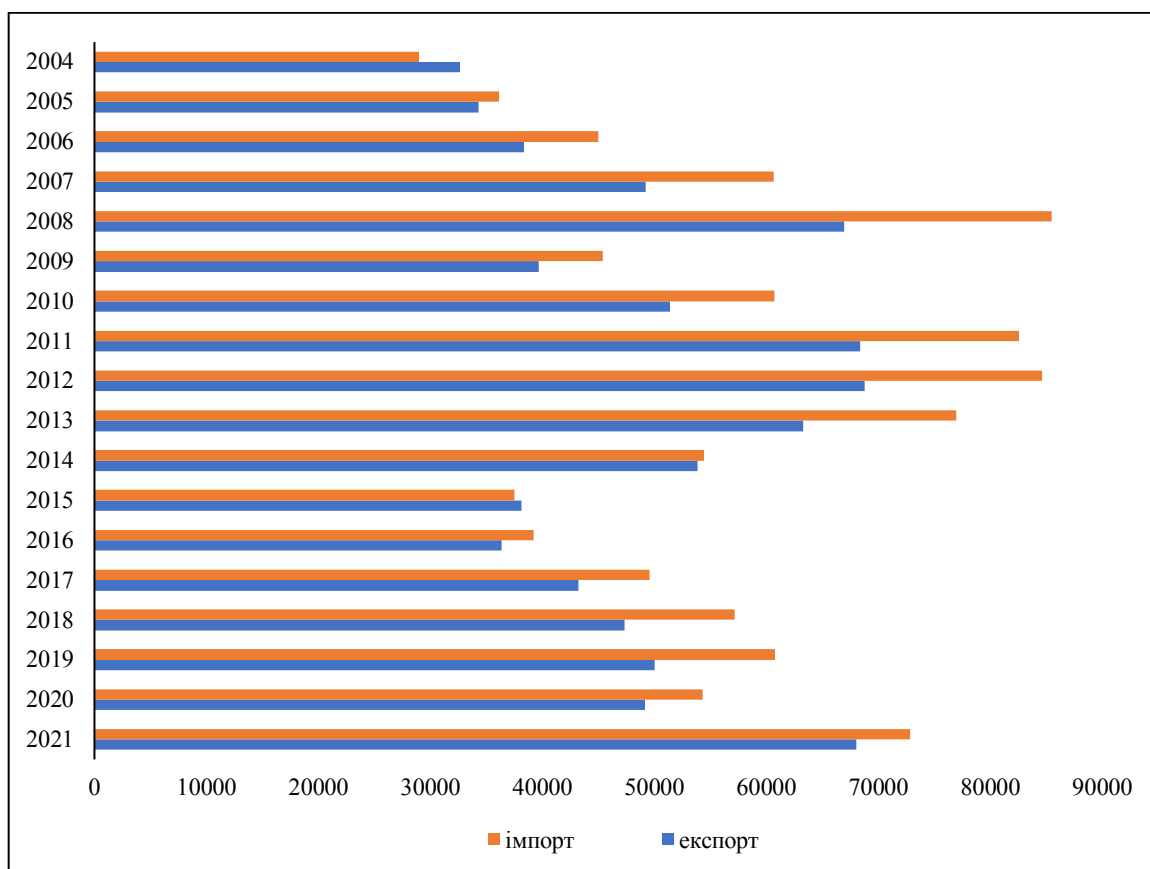

Рис. 3.1. Динаміка експортно-імпортних операцій України

Побудовано за даними ДССУ

Загальні тенденції зовнішньої торгівлі України показують, що сальдо торговельного товарного балансу залишається негативним з 2005 року; в експорті домінує сировинна продукція (залізна руда, зернові, насіння і плоди олійних культур), а в імпорті – енергоносії, транспортні засоби, сільськогосподарська та комп'ютерна техніка. Такі особливості на сьогодні розглядаються не лише у контексті співвідношення продукції із низькою або високою доданою вартістю, а й у ракурсі товарів із різноспрямованим потенціалом. Іншими словами, Україна продає на світовому ринку сировинну продукцію зі спадним потенціалом (що більшими стають обсяги видобутку, тим вищою буде собівартість подальших процесів виготовлення) і, водночас, купує технологічну продукцію зі зростаючим потенціалом (після розробки нових моделей таких товарів собівартість їх виробництва знижується).

У 2021 році Україна відновила нарощення зовнішньої торгівлі: +36,7% (або 37,9 млрд. дол. США), порівняно з 2020-м, зокрема, експорт зріс на 38,4%, а імпорт – на 35,1%. Вартісні обсяги зовнішньої торгівлі перевищили фізичні обсяги на 2,5%. В основі таких результатів лежить зростання цін на сировину після розпочатого відновлення світової економіки та необхідності задоволення попиту на біржові товари. Так, приріст товарного експорту у 2021 році склав 18,9 млрд. дол. США. Нарощення стосувалось усіх товарних груп, але найбільше зріс експорт металів та виробів із них, мінеральних продуктів. Проте, коли зростання експорту більшості секторів відбувалося завдяки нарощуванню фізичних обсягів, то зростання експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції мало місце на тлі скорочення їх фізичних обсягів на 6,6%. Такі показники свідчать про пряму залежність експортних вітчизняних поставок від динаміки світових цін на основні експортні товари.

Основу українського товарного експорту формує продукція промисловості, попри зменшення її частки упродовж 2013-2021 років на 10 в.п. (до 75%). Для визначення залежності ВВП України від обсягів промислового експорту нами побудовано відповідну економетричну модель. Розрахунки проведено на підставі офіційних статистичних даних за період 2005-2021 років (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Окремі показники розвитку економіки України, млн. дол. США

Рік	ВВП України	Експорт промислових товарних груп	Імпорт промислових товарних груп
2005	86142	31597	34866
2006	107753	35620	43380
2007	142719	46351	58649
2008	179992	60291	81820
2009	117228	33762	42633
2010	136419	46346	57552
2011	163160	61552	79340
2012	175781	58211	80081
2013	183310	52773	72033
2014	131805	44024	50915
2015	90615	29223	35571
2016	93270	27307	37134
2017	112154	32786	47268
2018	130832	36081	54201
2019	153781	35656	57438
2020	155582	36030	50876
2021	200058	50968	68828

Побудовано за даними ДССУ

Залежність ВВП України від надходжень від експорту промислових товарних груп відображає така лінійна регресійна модель:

$$Y = 30352 + 2,5670 \cdot X \quad (3.1)$$

де Y – ВВП;
 X – надходження від експорту промислових товарних груп.

Графічна інтерпретація моделі представлена на рис. 3.2.

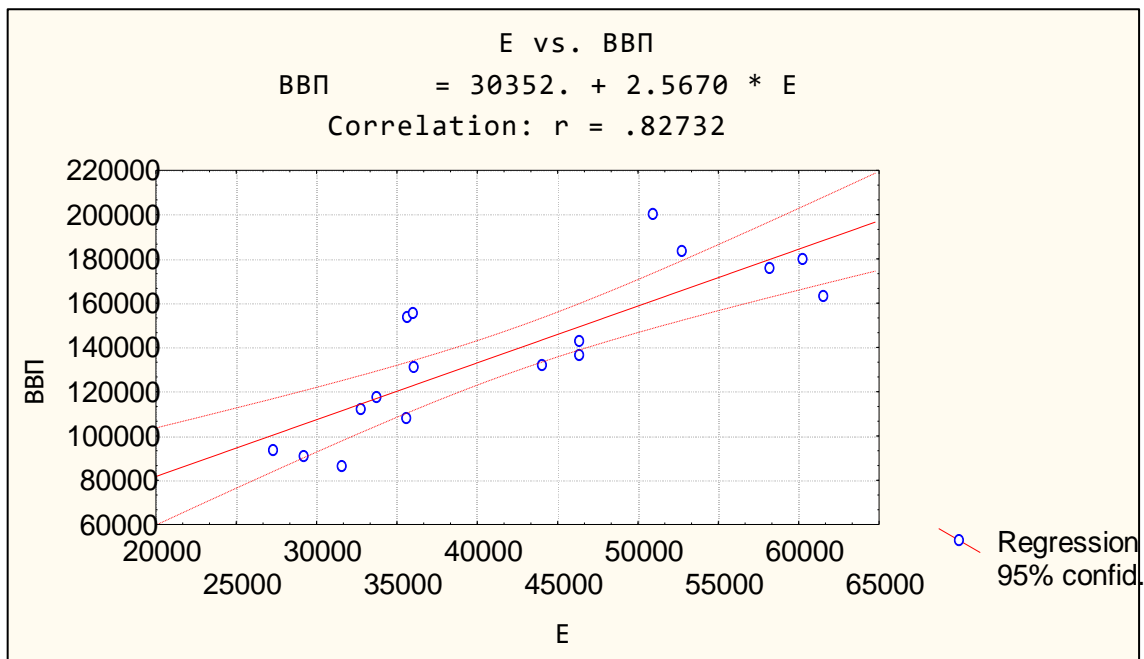

Рис. 3.2. Залежність ВВП України від обсягів експорту промислових товарних груп

Інтенсивність зв'язку між змінними, включеними в модель регресії, вимірюється коефіцієнтом кореляції, значення якого становить 0,83, що вказує на наявність між змінними тісного прямого зв'язку. Коефіцієнт детермінації показує, що майже 70% залежної змінної (ВВП) пояснюється впливом незалежної змінної (надходжень від промислового експорту). Перевірка достовірності регресійної моделі та коефіцієнта кореляції на основі критерію Фішера дає підстави зробити висновок про адекватність моделі, оскільки спостережуване значення F -статистики 32,54 є більшим від табличного при рівні 0,05.

Таким чином, за результатами розрахунків, проведених на основі офіційних статистичних даних, можемо стверджувати, що *за умови сталої кон'юнктури на світових ринках зростання надходжень від експорту промислових товарних груп на 1 млн. дол. США безпосередньо призводить до зростання ВВП України на 2,57 млн. дол. США.*

Аналогічне дослідження було проведено для виявлення залежності ВВП України від імпорту промислових товарних груп. Результати кореляційно-регресійного аналізу засвідчили, що *зростання надходжень від імпорту промислових товарних груп на 1 млн. дол. США безпосередньо призводить до зростання ВВП України на 2 млн. дол. США.*

З огляду на вагому роль зовнішньоекономічних операцій (передусім експортних) у формуванні ВВП України, доцільним є визначення залежності між обсягами товарного експорту і соціальними показниками, зокрема: зайнятістю, середньою заробітною платою, рівнем безробіття і чисельністю безробітного населення. Результати кореляційно-регресійного аналізу виявили найвищу щільність взаємозв'язку між показниками експорту і середньої заробітної плати – коефіцієнт кореляції між відповідними змінними становить 0,66 (табл. 3.2). Водночас залежність зайнятості та рівня безробіття від обсягів товарного експорту є порівняно невисокою (0,42 і 0,46), а показника безробітного населення – взагалі відсутня.

**Залежність значень соціальних показників в Україні
від обсягів товарного експорту**

Рік	Товарний експорт, тис. дол. США	Зайнятість, тис. осіб	Середня заробітна плата в Україні, дол. США	Рівень безробіття, %	Безробітне населення, тис. осіб
2009	39702883	18365,0	239,5	9,6	1956,6
2010	51430522	18436,5	289,3	8,8	1784,2
2011	68394196	18516,2	340,7	8,6	1731,7
2012	68809811	18736,9	375,3	8,1	1656,6
2013	63312022	18901,8	393,8	7,7	1576,4
2014	53901689	17188,1	213,8	9,7	1847,1
2015	38127150	15742,0	173,4	9,5	1654,0
2016	36361711	15626,1	221,5	9,7	1677,5
2017	43264736	15495,9	275,3	9,9	1697,3
2018	47334987	15718,6	332,3	9,1	1577,6
2019	50054606	15894,9	430,5	8,6	1486,9
2020	49191825	15244,5	437,6	9,9	1673,3
2021	68072329	14957,3	506,4	10,3	1709,5
Коефіцієнт кореляції		0,42	0,66	-0,46	-0,14

Побудовано за даними ДССУ

Отримані результати певною мірою можна пояснити сировинною орієнтацією вітчизняного товарного експорту. Виробництво такої експортної продукції не потребує значної кількості нових робочих місць, на противагу продукції з високим рівнем доданої вартості. Остання, навпаки, передбачає створення і використання нових технологій, подовження виробничих ланцюгів, організацію нових робочих місць і залучення висококваліфікованої праці.

Сировинна (або ресурсна) спрямованість експорту у подальшому може стати одним із ризиків для соціально-економічного зростання і створити загрозу для національної безпеки країни загалом, надто в умовах посилення глобальної нестабільності. Так, унаслідок повномасштабного військового вторгнення російської федерації в Україну у I півріччі 2022 року відбулось скорочення обсягів вітчизняного товарного експорту на 24%, порівняно з аналогічним періодом минулого року. Серед регіонів найбільших втрат експортного потенціалу зазнала економіка Донецької, Луганської, Харківської, Чернігівської, Сумської, Дніпропетровської і Полтавської областей (рис. 3.3а). Також на 31,9% відбулось зменшення обсягів товарного експорту з Івано-Франківської³ області. Водночас усі інші області західного регіону продемонстрували нарощення експортної активності, але найбільшого приросту товарного експорту за аналізований період досягли Одеська⁴ і Черкаська⁵ області. Активні військові дії призвели до зменшення частки Донецької області у регіональній структурі експорту до 1,15% (проти 13,38% у 2021 році і 26% у 2012-му), а Луганської – до 0,13% (проти 0,32% і 7,72%) (додаток Е, табл. Е.1).

Упродовж 6 місяців поточного року товарний імпорт в Україну скоротився на 19,1%. Приріст цього показника продемонстрували лише сім регіонів (рис. 3.3б).

³В Івано-Франківській області відбулось падіння (~50%) експорту продукції хімічної промисловості (товарні групи VI і VII), на яку у 2021 році припадало понад 60% товарного експорту цього регіону

⁴ Експорт насіння соняшника (товарна група II.12) з портів Одеської області зріс у понад 24 рази

⁵ Експорт олії (товарна група III) з Черкаської області зріс у понад 8 разів

42,7% імпорту припало на три області: Дніпропетровську, Київську і Львівську (додаток Е, табл. Е.2). Частка останньої у регіональній структурі імпорту за 10 років збільшилась на 8,77 в.п. (до 17,03%) і стала найвищою в Україні. Водночас за часткою у регіональній структурі експорту (8,02%) Львівська область у 2022 році зайняла третє місце після Дніпропетровської (22,06%) і Запорізької (11,98%), тоді як у 2012-му була лише 11-ю.

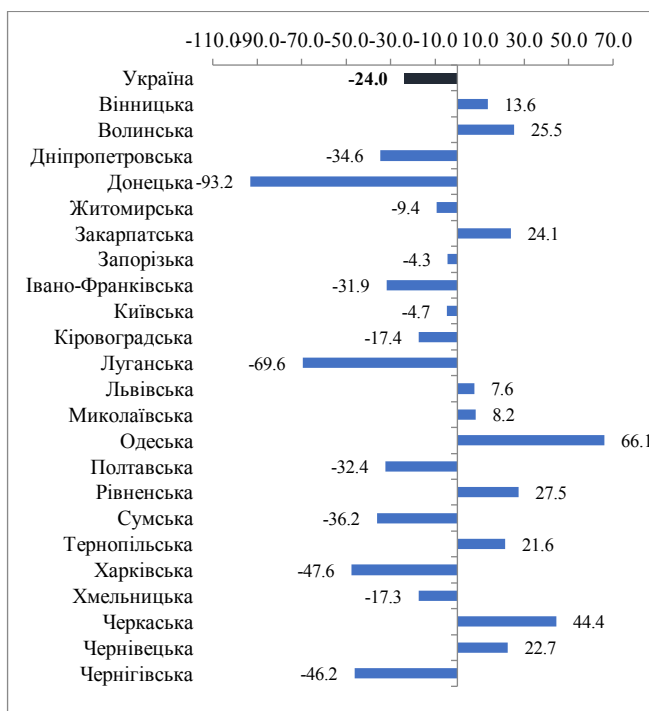

Рис. 3.3а. Приріст товарного експорту у I півріччі 2022 року, %

Побудовано за даними ДССУ

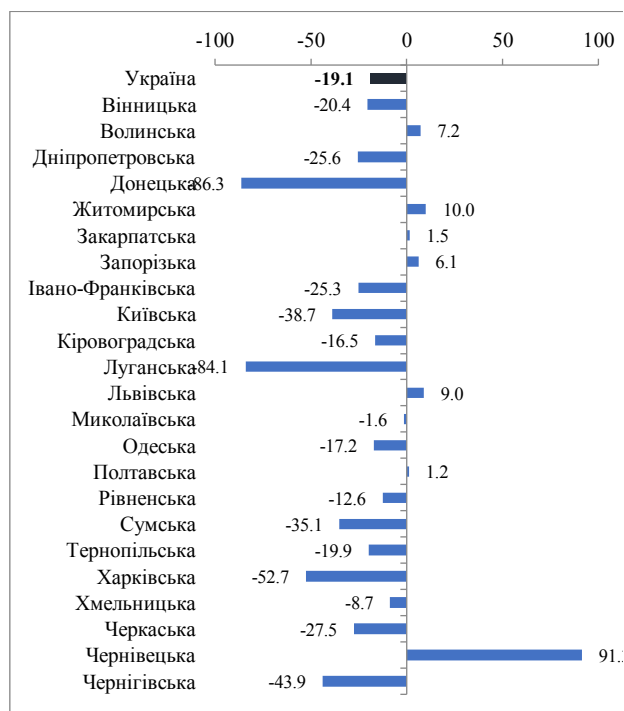

Рис. 3.3б. Приріст товарного імпорту у I півріччі 2022 року, %

Зміни у динаміці зовнішньоекономічних операцій спричинили зниження коефіцієнта покриття експортом імпорту. Так, якщо значення цього показника в Україні демонструвало стійку тенденцію до зростання і у 2021 році досягло 93,5% проти 81,3% у 2012-му, то у I півріччі поточного року зменшилось до 90%. Проте, за підсумками 6 місяців 2022 року обсяги товарного імпорту переважали обсяги експорту лише у 6-ти областях: Волинській, Житомирській, Київській, Львівській, Харківській і Чернівецькій (рис. 3.4).

Найменше покриття експортом імпорту – 68% у 2022 році проти 45,6% у 2021-му і 41,4% у 2012-му – було незмінно характерне для Київської області (додаток Е, табл. Е.3). Це спричинено порівняно значними обсягами товарного імпорту, який надходить у цей регіон (частка Київської області у регіональній структурі імпорту у 2022 році склала 11,6% проти 14,35% у 2021-му) при порівняно невеликих обсягах експорту товарів (частка області у регіональній структурі експорту – 5,97% проти 4,85%).

Від 2012 року значення показника *товарної експортоорієнтованості економіки*⁶ України загалом зменшилось на 6,3 в.п. (до 31,4%). Стабільно високим (>50%) воно було у традиційно індустріальних Дніпропетровській, Донецькій і

⁶ Показник товарної експортоорієнтованості економіки розраховано як співвідношення між величиною товарного експорту і валовим внутрішнім або регіональним продуктом

Запорізькій областях, а також у Миколаївській і Закарпатській областях (додаток Е, табл. Е.4). Водночас у Луганській області після 2014 року рівень експортоорієнтованості економіки знизився у понад 7 разів, що стало прямим наслідком окупації частини цього регіону. Такі дані дають підстави для невтішних прогнозів щодо подальшого розвитку експортного потенціалу областей, які постраждали від повномасштабної військової агресії з боку російської федерації.

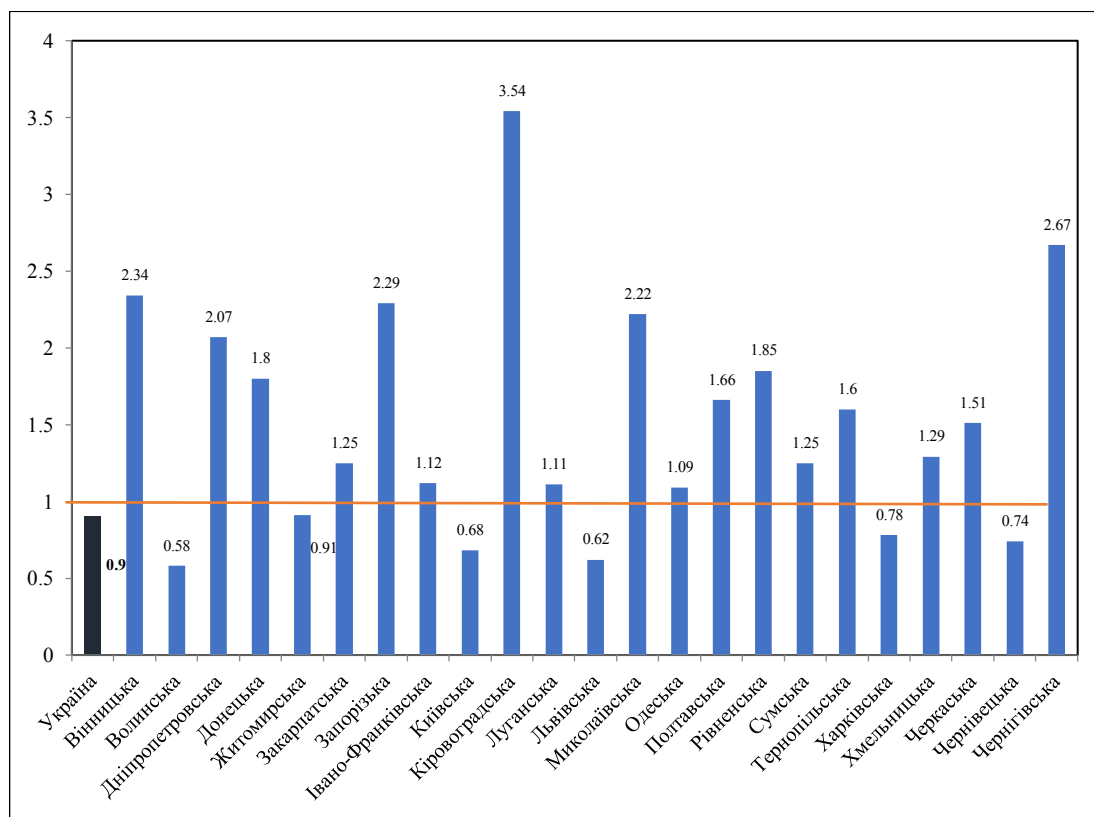

Рис. 3.4. Коефіцієнт покриття експортом імпорту у I півріччі 2022 року

Побудовано за даними ДССУ

Одна з ключових проблем національної економіки – низький *ступінь технологічності експорту*⁷, який зменшився до 10,4% проти 12,5% у 2012 році (додаток Е, табл. Е.5). Ця вкрай негативна тенденція стала наслідком скорочення обсягів високотехнологічного експорту з України за вказаний період на 33,2%, тоді як товарний експорт загалом скоротився на 19,6%. У регіональному розрізі найсуттєвіше падіння обсягів високотехнологічного експорту упродовж 2013-2021 років відбулось в індустріальних регіонах: Дніпропетровській (-65,1%), Донецькій (-83,3%), Запорізькій (-56,5%), Луганській (-98,5%) і Полтавській (-93,7%) областях. Тобто регіони, на які у 2012 році припадало 63% вітчизняного високотехнологічного експорту, фактично втратили більшу частину інноваційного потенціалу своєї промисловості ще до 24 лютого 2022 року.

Упродовж 2013-2021 років обсяг реалізованої промислової продукції в Україні скоротився на 23,2% (у доларовому еквіваленті). На фоні ще глибшого падіння обсягів високотехнологічного експорту (33,2%) рівень *високотехнологічної*

⁷ Показник ступеня технологічності експорту розраховано як співвідношення між обсягами високотехнологічного експорту (товарні групи VI.30, XVI.84-85, XVII.86-89, XVIII.90) і товарного експорту загалом

експортоорієнтованості промисловості⁸ у 2021 році склав 5,4% (проти 6,2% у 2012-му). Після 2014 року у Дніпропетровській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Черкаській і Чернігівській областях частка високотехнологічного експорту в обсязі реалізованої промислової продукції становила <2% (додаток Е, табл. Е.6). Водночас п'ять областей західного регіону (Волинська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська і Чернівецька) стабільно демонструють порівняно високі (>10%) значення цього показника. Однак, особливістю високотехнологічного експорту з названих областей є висока частка у ньому продукції, виготовленої з давальницької сировини (у середньому $\approx 90\%$), яка має чітко виражену тенденцію до подальшого зростання. Здебільшого це продукція машинобудування. Відтак, можна констатувати не лише скорочення експорту машин та обладнання, але й зменшення у його структурі продукції українського виробництва.

У вітчизняному товарному експорті загалом домінує продукція промислового виробництва, однак, інтеграція України до глобального ринку завжди мала чітко виражений ресурсний характер. Як наслідок, товарна структура експорту має тенденцію до погіршення, що проявляється у зменшенні у ній часток високотехнологічної продукції машинобудування і хімічної промисловості, а натомість – зростанні питомої ваги продукції АПК із низькою доданою вартістю (рис. 3.5). Так, упродовж 2013-2021 років частка продуктів рослинного походження (II товарна група) у структурі українського товарного експорту зросла на 9,44 в.п., зокрема зернових культур (II.10) – на 7,9 в.п. (додаток Ж, табл. Ж.1). Натомість частка продукції хімічної промисловості (VI товарна група) зменшилась на 3,2 в.п., а продукції машинобудування (XVI товарна група) – на 2,48 в.п. Варто наголосити, що у 2001 році частка продуктів рослинного походження в експорті становила лише 4,26%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 1,39%, тоді як продукції хімічної промисловості – 9,09%, а недорогоцінних металів та виробів із них – 41,3%.

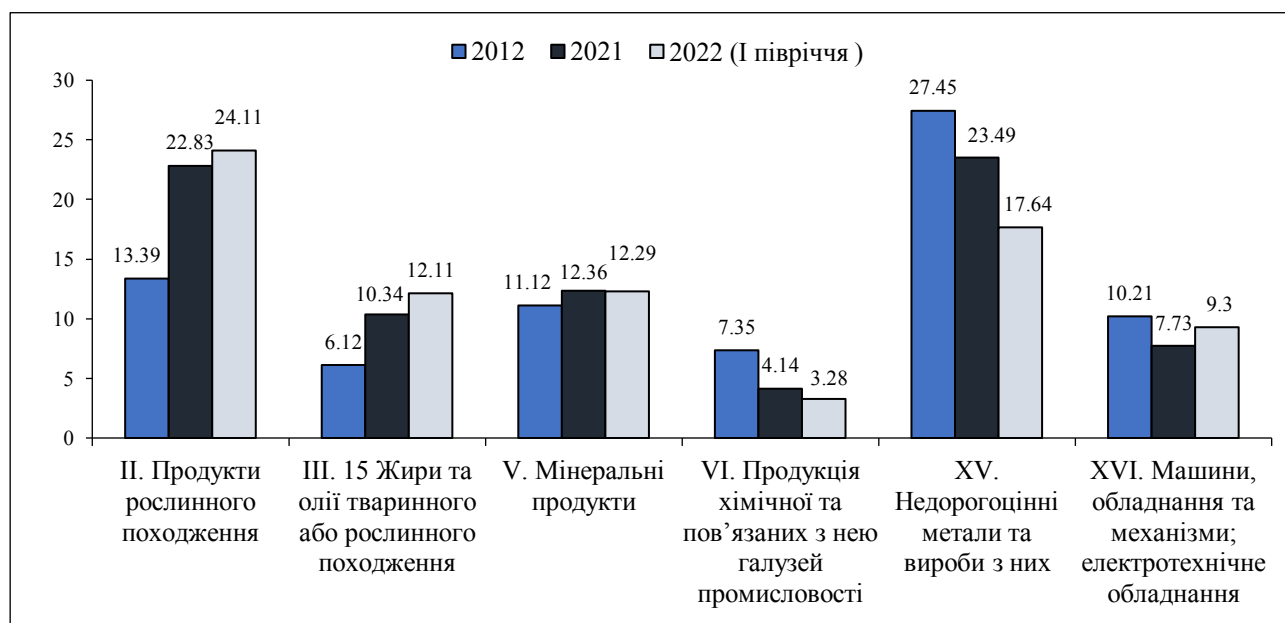

Рис. 3.5. Структура товарного експорту України (за основними товарними групами), %

Побудовано за даними ДССУ

⁸ Показник високотехнологічної експортоорієнтованості промисловості розраховано як співвідношення між величиною високотехнологічного експорту і обсягом реалізованої промислової продукції

За підсумками I півріччя 2022 року у товарній структурі відбулись відчутні зміни, спричинені військовими діями на значній території України, а передусім – блокуванням портів, через які проходило понад 80% вітчизняного товарного експорту. Найбільшого скорочення зазнала частка продукції металургійної промисловості (-5,85 в.п.), обсяги експорту якої зменшились на 43%. Також суттєво скоротився експорт мінеральних продуктів (-39,3%) і продукції хімічної промисловості (-33,7%). Водночас зменшення обсягів експорту жирів та олії на 16,5% супроводжувалось нарощенням експорту плодів і насіння олійних рослин на майже 300%.

Дозвіл на експорт насіння соняшника був вимушеним кроком уряду, з огляду на технічну неможливість (кардинальне порушення логістики, передусім морської) здійснювати експорт олії у звичних масштабах. Проте, будемо сподіватись, що цей крок тимчасовий і після запуску олійного трубопроводу в ЄС через Польщу, а також після нормалізації роботи портів такий дозвіл буде скасовано. У протилежному випадку виникнуть ризики подальшого нестабільного функціонування експортоорієнтованих переробних підприємств-виробників олії⁹.

Експортна спеціалізація регіонів України упродовж 2013-2021 років зазнала певних трансформацій, проте у I півріччі 2022-го вона змінилася не суттєво (табл. 3.3). Так, кількість областей, у структурі товарного експорту яких частка продуктів рослинного походження (товарна група II) перевищила 10%, за останні 10 років збільшилась у 2,3 рази (з 6-ти до 14-ти). Зокрема, зернові культури (товарна група II.10) домінують в експорті Вінницької (26,8% у I півріччі 2022 року), Миколаївської (50,5%), Одеської (25,9%), Сумської (32,3%), Хмельницької (35,9%), Черкаської (40,8%) і Чернігівської (49,3%) областей, а жири та олії тваринного або рослинного походження (III.15) – Кіровоградської (46,3%) (додаток Ж, табл. Ж.2).

Кількість регіонів, які спеціалізуються на експорті хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (товарна група VI), скоротилась наполовину. Також відчутно зменшилась (на 43%) кількість регіонів, у структурі товарного експорту яких понад 10% займають мінеральні продукти (товарна група V). Наглядним прикладом погіршення технологічної структури вітчизняного експорту є ситуація у Полтавській області, в якій до 2014 року домінували залізничні локомотиви (товарна група XVII.86) із часткою 40%, а у наступних роках – руди, шлак і зола (товарна група V.26), частка яких у 2022-му досягла 68,4%.

Загалом можна окреслити такі головні актуальні тренди зовнішньоекономічних операцій України:

- основою вітчизняного експорту залишається продукція АПК, частка якої у товарній структурі має тенденцію до подальшого зростання;
- відбувається скорочення поставок за межі України мінеральної продукції (передусім через падіння експорту руди);
- майже вдвічі зменшились обсяги експорту металургійної продукції і на чверть – продукції машинобудування;
- стабільним залишається постачання деревини, продукції деревообробної та целюлозно-паперової промисловості;
- зріс імпорт готових продуктів харчування (у вартісному виразі), що стало наслідком здорожчання товарів і логістики;

---

⁹ Олійний сегмент в Україні повністю експортоорієнтований, оскільки внутрішнє споживання складає лише 400 тис. т, а 95% виробленої продукції йде на експорт, який раніше здійснювався переважно морським шляхом

Експортна спеціалізація регіонів України*

Товарна група*	2012	2021	2022 (I півріччя)
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	–	Київська	Київська
II. Продукти рослинного походження	Київська, Миколаївська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Вінницька, Донецька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська
III.15. Жири та олії тваринного або рослинного походження	Вінницька, Кіровоградська, Київська, Львівська, Одеська	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Одеська, Черкаська	Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Черкаська
IV. Готові харчові продукти	Київська, Херсонська	Кіровоградська, Херсонська	–
V. Мінеральні продукти	Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська	Дніпропетровська, Полтавська	Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Полтавська
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	Івано-Франківська, Миколаївська, Одеська, Рівненська	Івано-Франківська, Миколаївська	Івано-Франківська, Миколаївська
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	Івано-Франківська, Хмельницька	Івано-Франківська	Івано-Франківська
IX. Деревина і вироби з деревини	Вінницька, Волинська, Житомирська, Львівська, Рівненська, Чернівецька	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Чернівецька	Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	Чернігівська	Луганська, Чернігівська	Луганська, Чернігівська
XI. Текстиль та вироби з текстилю	Чернівецька	–	–
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Херсонська	Дніпропетровська, Запорізька
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	Луганська, Полтавська	–	–
XX. Різні промислові товари	Волинська	Волинська, Львівська, Чернівецька	Волинська, Львівська

*У таблиці представлено товарні групи, частка яких у структурі товарного експорту регіонів перевищує 10%

- удвічі збільшились обсяги ввезення палива в Україну, що спричинено зупинкою внутрішньої переробки (знищені потужності нафтопереробних заводів) та припиненням імпорту з росії і білорусі;

- скоротився імпорт промислової сировини (хімічної та металургійної продукції), що пов'язано з падінням внутрішнього виробничого споживання через вимушене сповільнення темпів роботи багатьох виробництв.

У II півріччі Україна почала активно відновлювати свій експортний потенціал, що пов'язано передусім із функціонуванням “зернового коридору”, тобто частковим відновленням роботи портів “Одеса”, “Південний” і “Чорноморськ”. Попри те, що найвищими темпами зростає експорт агропродукції (+52% у вересні), Україна почала вивозити менше сировини (передусім насіння соняшнику), а натомість – більше товарів переробки, зокрема, соняшникової олії.

Висновки. Підсумовуючи результати проведених аналітичних оцінок, можна констатувати, що ключові тенденції у формуванні та розвитку експортного потенціалу України, окрім географічної переорієнтації експорту товарів у європейському напрямі (частка країн ЄС у структурі вітчизняного експорту у 2 кварталі 2022 року зростає у понад 2 рази – до 75,5% проти 36,2% в аналогічному періоді 2021-го, а у вересні обсяги товарних поставок у ЄС повернулись до довоєнного рівня), є переважно негативними та, водночас, взаємозалежними, а саме:

- зменшення частки високотехнологічної продукції у структурі товарного експорту при поглибленні сировинної орієнтації останнього;

- витіснення вітчизняних товаровиробників із традиційних сегментів ринку¹⁰ унаслідок втрати ними конкурентних переваг;

- незначна ймовірність зайняти нові ринкові сегменти із продукцією низькотехнологічних сегментів промисловості;

- залежність від циклічних коливань та зовнішніх чинників, що мають не лише економічне, а й геополітичне походження;

- надмірна енерго- і ресурсоемність внутрішнього виробництва та його залежність від високотехнологічного імпорту.

Попри негативні тенденції у розвитку експортного потенціалу і зовнішньоекономічних операцій загалом, уряд має намір зробити ставку на експортну модель зростання національної економіки, ставлячи за мету збільшити частку експорту у ВВП до 50%¹¹. Окрім того, 75% експортної виручки мають забезпечувати готові товари та послуги, тобто проголошено правильний курс на зниження частки сировинної продукції в експорті. Для цього уряд має намір і надалі стимулювати бізнес для виходу на зовнішні ринки, підтримуючи його пільговими кредитами та грантами. Так, держава частково компенсуватиме ставку за експортними кредитами на термін від 2 до 12 років, які складають не більше 85% від суми зовнішньоекономічного контракту.

---

¹⁰ Блокування морських портів спричинило різке скорочення експортних поставок з України, а відтак – поступову втрату “традиційних” лідерських позицій на світовому ринку, передусім металургії та агропродукції. Звільнені ніші оперативно займають конкуренти, що становить серйозну загрозу для національної економіки, оскільки означає неминуче скорочення її експортного потенціалу. Так, Україна втратила позицію головного експортера соняшникового шроту до ЄС – її частка скоротилася до 22% проти 45%, а, натомість, лідерство у цьому сегменті ринку захопили росія і Аргентина

¹¹ У серпні український експорт зріс на 25%, – Мінекономіки. Бізнес-портал Uaprom.ua від 02.09.2022 р. Режим доступу: <http://uaprom.info/news/185594-serpni-ukrayinskij-eksport-zris-25-minekonomiki.html>

Однак, необхідно наголосити, що зростання експорту в грошовому еквіваленті, яке багато в чому пов'язане зі здорожчанням товарів внаслідок зростання їх собівартості та логістики, не тотожне збільшенню фізичних обсягів поставок. Окрім того, відійти від сировинної моделі економіки в короткі терміни буде дуже складно, надто в умовах війни та зупинки багатьох виробництв. Проте, подолання цієї проблеми лежить у площині компетенцій органів державної влади, які повинні керуватися винятково інтересами національної безпеки як у поточному періоді, так і в стратегічній перспективі. Йдеться, зокрема, про сприяння у доступі до логістичних ланцюгів. Пріоритетом має стати експорт продукції з вищою доданою вартістю, що дозволить збільшити надходження валютної виручки. Так, до прикладу, вартість 1 т олії еквівалентна вартості 3-4 т соняшника або 15 т пшениці.

Ефективна політика стимулювання експорту повинна базуватись на засадах міжгалузевої і міжрегіональної співпраці та принципах комплементарності, тобто взаємоузгодженості (передусім із державною промисловою політикою), мати чітко визначені пріоритети, цілі та завдання, спрямовані на:

- покращення іміджу України як провідного світового експортера за допомогою застосування дієвих інструментів маркетингу (зокрема політико-ідеологічного) та промоції вітчизняних товарів на зовнішніх ринках;
- формування внутрішнього сприятливого середовища для наявних та потенційних експортерів шляхом активізації розвитку виробничої та інституційної інфраструктури, покращення доступу до фінансово-кредитних та інвестиційних ресурсів, надійного страхування ризиків та ін.;
- сприяння стратегічній співпраці економічних контрагентів та органів влади усіх рівнів (до прикладу, створення експортних консорціумів для збільшення експортного потенціалу малого і середнього бізнесу);
- забезпечення стимулів для інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, а відтак – підвищення рівня технологічної конкурентоспроможності їх товарів;
- надання цільової адресної допомоги та підтримки перспективним експортерам за результатами релевантної оцінки їх потенціалу.

Україні задля збереження і в подальшому посилення своїх позицій як традиційно вагомого учасника світового ринку продукції машинобудування, хімії, металургії та інших високо- і середньотехнологічних виробництв необхідно відійти від пасивного сприйняття ліберальних умов і правил зовнішньої торгівлі (передусім із ЄС) у напрямку повноправної участі у процесах формування цих правил, базуючись на пріоритеті відстоювання національних інтересів.

З іншого боку, для покращення сальдо зовнішньоекономічного обороту необхідно не лише нарощувати обсяги експорту, але й паралельно скорочувати обсяги імпорту. Стрімке зростання вартості останнього стало наслідком девальвації національної валюти, а також значної інфляції у країнах ЄС (9,1% у серпні 2022 року) і США (8,3%). Здорожчання імпортованих товарів завдає удару по українському споживчому ринку та економічно руйнує вітчизняні виробництва, а надто хімічні і машинобудівні, ступінь імпортозалежності яких є критично високим (~50%), але водночас стимулює внутрішнє імпортозаміщення.

Відтак, у нинішній ситуації уряду необхідно закласти основу для широкомасштабної програми імпортозаміщення, на початковому етапі сфокусовану на стимулюванні інвестицій у ті переробні виробництва, для розвитку яких Україна володіє достатнім сировинним потенціалом. Йдеться передусім про агропереробку і виробництво готових металевих виробів. У подальшому необхідно налагоджувати

(або відроджувати на засадах технологічної модернізації) виробництво продукції з високою доданою вартістю, що, своєю чергою, дозволить змінити товарну структуру українського експорту в напрямку збільшення у ній частки готової продукції переробних виробництв і машинобудування (в ідеалі – середньо- та високотехнологічних секторів). Запровадження ембарго на імпорт товарів із російської федерації (на яку у 2021 році припало 8,35% українського імпорту) відкриває нові можливості для вітчизняних компаній, передусім вуглевидобувних і нафтопереробних (у перспективі), а також виробників добрив та комплектуючих для продукції машинобудування, зокрема тракторних двигунів.

4. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Інноваційна активність є однією з найвагоміших передумов ефективного соціально-економічного розвитку країни. Це обумовлено тим, що інновації, зокрема технологічні, впливають на продуктивність праці, динаміку валової доданої вартості і прибутку, а відтак, і на рівень заробітної плати. Опосередковано інноваційний розвиток економіки може визначати тенденції трудової міграції з країни, залежність від надходжень міжнародних фондів, конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках. Своєю чергою, рівень інноваційності економіки відображається у технологічній структурі випуску, експорту, ролі країни у глобальних ланцюгах створення вартості, залежності економіки від імпортової продукції, передусім високотехнологічних виробництв, структурі основних засобів. У підсумку, інноваційність економіки може впливати і на рівень економічної безпеки країни.

Традиційно (і перманентно) основна маса інновацій продукується у промисловому секторі економіки. Так, на підприємства переробної промисловості в Україні припадає найбільше (близько 22%) інноваційно активних підприємств. Частка підприємств із технологічними інноваціями також найвища у промисловості, зокрема у переробній (понад 15%) і в постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (понад 12%). Водночас на підприємства переробної промисловості припадає понад 15% нетехнологічних інновацій. Однак, на жаль, інноваційність української промисловості, а отже і економіки загалом, є найнижчою в Європі. Зокрема, частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції (інноваційність продукції) в Україні у 2020 році становила 1,9% (проти 3,8% у 2010-му), тоді як у Польщі значення цього показника становило понад 9%, а в Німеччині – 18%.

З-поміж виробництв переробної промисловості найвища інноваційність продукції традиційно характерна для машинобудування, поліграфії і металургії (табл. 4.1). Натомість найменш інноваційною є продукція низькотехнологічних виробництв, зокрема харчової, легкої, деревообробної і меблевої промисловості. Для порівняння, у Польщі і Німеччині ці виробництва також є менш інноваційними, однак їх рівень суттєво перевищує аналогічні показники в Україні. Водночас доцільно зауважити, що сировинний та ресурсний потенціал названих низькотехнологічних виробництв України і Польщі є приблизно однаковим.

Таблиця 4.1

**Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг)
промисловими підприємствами, %**

Вид економічної діяльності	КВЕД	Україна	Польща	Німеччина
1	2	3	4	5
Промисловість	В+С+Д+Е	1,9	9,3	18,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	0,2	0,4	3,2
Переробна промисловість	С	1,9	10,9	21,7
виробництво харчових продуктів	10	0,9	3,7	8,1
виробництво напоїв	11	2,3	7,3	2,8
виробництво тютюнових виробів	12	...	7,9	12,1
текстильне виробництво	13	0,4	13,1	12,3
виробництво одягу	14	0,2	3,2	10,6
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	...	3,2	38,1

Продовження табл. 4.1

1	2	3	4	5
оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	0,1	6,7	6,3
виробництво паперу та паперових виробів	17	0,1	14,7	6,5
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	6,3	6,3	10,5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	...	16,1	10,7
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	0,6	8,1	14,5
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	1,7	9,6	16,5
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	1,8	6,5	11,0
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	0,7	4,4	9,4
металургійне виробництво	24	3,2	5,1	11,9
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	0,7	7,0	5,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	6,3	23,2	26,5
виробництво електричного устаткування	27	4,1	27,2	28,5
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	8,1	15,2	16,0
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	5,6	21,8	47,9
виробництво інших транспортних засобів	30	1,6	21,7	24,6
виробництво меблів	31	1,0	5,9	12,2
виробництво іншої продукції	32	0,3	4,1	14,6
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	0,4	6,9	7,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	...	0,5	3,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	...	1,5	3,5

Авторські розрахунки за даними ДССУ

Із рівнем інноваційності продукції тісно корелює рівень технологічності промислового виробництва. Так, упродовж 2014-2018 років в Україні частка виробництв із використанням високих технологій¹² у структурі доданої вартості зменшилась на 4,5 в.п., а технологій середньо-високого рівня – на 8,84 в.п. (табл. 4.2). Натомість на 7 в.п. зросла частка виробництв з використанням технологій середньо-низького рівня і на 6,4 в.п – технологій низького рівня.

У 2019 році погіршення технологічної структури промислового виробництва в Україні призупинилось і розпочались деякі позитивні тренди. Зокрема, частка виробництв із використанням високих технологій у структурі доданої вартості збільшилась на 0,1 в.п., а частка виробництв середньо-високого рівня – на 3,47 в.п.

Загалом низький рівень інноваційності і технологічності вітчизняної промисловості є однією з ключових причин високої імпортозалежності національної економіки від продукції проміжного і кінцевого споживання високо- та середньо-високотехнологічних виробництв, передусім машинобудівних, текстильних, хімічних і фармацевтичних (табл. 4.3).

¹² *Виробництво з використанням високих технологій* (код за КВЕД: 21+26+30.3) включає: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів + виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції + виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування

Таблиця 4.2

**Структура доданої вартості (за витратами виробництва)
промислових виробництв України, % ***

Рік	Виробництво з використанням високих технологій (коди за КВЕД: 21+26+30.3)	Виробництво з використанням технологій середньо-високого рівня (коди за КВЕД: 20+25.4+27+28+29+30-30.1-30.3+32.5)	Виробництво з використанням технологій середньо-низького рівня (коди за КВЕД: 18.2+19+22+23+24+25-25.4+30.1+33)	Виробництво з використанням технологій низького рівня (коди за КВЕД: 10+11+12+13+14+15+16+17+18-18.2+31+32-32.5)
2013	11,2	27,3	31,0	30,5
2014	8,1	19,2	32,2	40,5
2015	8,5	20,6	29,6	41,5
2016	9,8	17,0	31,4	41,9
2017	8,0	16,0	36,2	39,8
2018	6,7	18,5	38,0	36,9
2019	6,8	21,9	31,5	39,8

*Згруповано за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) №251/2009 від 11.03.2009 року стосовно структурної статистики підприємств

Таблиця 4.3

**Залежність економіки України від імпорту продукції окремих високо-
і середньо-високотехнологічних виробництв, %**

Виробництво	Частка імпорту у продукції		Частка імпорту у витратах виробництв
	кінцевого споживання	проміжного споживання	
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	97,9	80,1	40,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	90,5	84,1	42,0
Виробництво електричного устаткування	83,4	67,0	45,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	10,6	64,9	51,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів	80,4	47,1	59,0
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	80,0	52,9	45,1
Виробництво продуктів нафтоперероблення	78,4	78,5	33,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	67,4	74,5	39,1
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	61,0	61,0	29,2

Авторські розрахунки за даними ДССУ

Інноваційна активність промислового сектора економіки України у регіональному розрізі є вкрай нерівномірною. Так, незаперечним лідером за обсягом реалізованої інноваційної продукції промисловості була і залишається Донецька область – 15,4 млрд. грн. у 2020 році, що становило третину від загальноукраїнського показника (47,5 млрд. грн.). Значні обсяги (понад 1 млрд. грн.) інноваційної продукції у 2020 році також реалізували промислові підприємства Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Полтавської і Харківської областей (додаток К, табл. К.1). Проте, Донецька область з великим відривом від решти регіонів також лідирує за рівнем інноваційності промислової продукції, активно відновлюючи і нарощуючи свій інноваційний потенціал. Так, упродовж 2019-2020 років частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції у цьому регіоні зросла на 6 в.п. (табл. 4.4). Порівняно високих значень (>4,5%) цього показника у 2020 році досягли Кіровоградська і Луганська області.

**Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції
(товарів, послуг) промисловими підприємствами, %***

Область	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2020-2013
Вінницька	2,3	2,3	0,6	0,9	0,7	0,9	0,9	-1,4
Волинська	3,0	2,5	2,2	0,3	1,0	0,7	1,4	-1,6
Дніпропетровська	1,9	0,7	0,4	0,1	0,2	0,2	1,4	-0,5
Донецька	3,0	1,7	2,6	1,3	0,3	5,2	6,3	3,3
Житомирська	5,5	1,4	1,8	0,5	0,4	0,8	0,2	-5,3
Закарпатська	15,5	8,4	4,6	1,8	2,4	0,7	0,4	-15,1
Запорізька	2,3	1,7	2,7	2,4	2,1	1,6	1,2	-1,1
Івано-Франківська	4,3	3,8	1,3	0,4	1,1	0,3	0,5	-3,8
Київська	2,4	2,2	0,8	0,8	1,4	0,9	1,0	-1,4
Кіровоградська	6,4	2,9	2,3	1,8	4,8	4,2	4,7	-1,7
Луганська	2,1	0,2	1,8	0,1	0,3	3,0	4,6	2,5
Львівська	3,0	2,1	1,9	0,8	1,0	0,8	1,0	-2,0
Миколаївська	3,0	1,5	0,3	1,0	0,3	2,4	...	-1,6
Одеська	3,6	2,4	1,2	0,3	1,1	1,5	1,3	-2,3
Полтавська	6,5	8,9	1,9	0,2	0,4	0,2	2,7	-2,8
Рівненська	0,8	0,8	0,4	0,0	0,2	...	0,4	-0,4
Сумська	10,4	10,4	7,1	2,0	2,1	2,0	1,1	-9,3
Тернопільська	2,6	1,7	2,8	0,8	1,9	0,9	2,4	-0,2
Харківська	4,8	3,8	3,4	2,2	2,5	3,0	2,5	-2,3
Херсонська	4,0	5,4	1,4	1,5	1,7	2,3	1,9	-2,1
Хмельницька	1,6	0,9	0,7	0,1	0,1	0,7	1,0	-0,6
Черкаська	2,0	1,6	0,7	1,1	1,7	1,5	0,8	-1,2
Чернівецька	2,6	2,0	2,4	0,9	0,5	0,4	...	-2,2
Чернігівська	0,9	1,0	0,5	1,0	2,7	2,6	1,1	0,2

*У Миколаївській і Чернівецькій областях зміна значень показника (остання колонка) розрахована як різниця між 2019 і 2013 роками

Загалом низький рівень інноваційності промислової продукції в Україні є прямим наслідком відносно малих витрат на інновації (0,47 млрд. євро у 2020 році проти 4,58 млрд. євро у Польщі і 133,2 млрд. євро у Німеччині), обсяг яких упродовж 2012-2020 років зменшився на понад 70% (рис. 4.1). Водночас частка власних коштів підприємств у цих витратах за вказаний період зросла на 32,5 в.п., що є ознакою зменшення обсягів зовнішніх інвестицій в інноваційну діяльність.

Найбільші витрати на інновації у промисловості (понад 1 млрд. грн.) традиційно характерні для індустріальних регіонів, передусім Дніпропетровської і Донецької областей. У 2020 році до них долучилися Запорізька і Харківська області, які досягли найвищого зростання значень цього показника, порівняно з попереднім роком – на 230% і 176% відповідно (додаток К, табл. К.2). Також варто зауважити, що Харківська область активно залучає інші джерела інвестицій у промисловий сектор своєї економіки, про що свідчить скорочення частки власних коштів підприємств у витратах на інновації, зокрема у 2020 році на 11,6 в.п. (табл. 4.5).

Кількість інноваційно активних промислових підприємств в Україні упродовж 2013-2020 років зменшилась у понад 2 рази – від 1758 до 809 (додаток К, табл. К.3). У регіональному розрізі найбільша кількість таких підприємств традиційно зосереджена у Харківській (95 у 2020 році проти 191-го у 2014-му), Дніпропетровській (75 проти 109-ти), Запорізькій (41 проти 108-ми), Київській (56 проти 66-ти) і Львівській (60 проти 129-ти) областях. У 2020 році до них долучилася Тернопільська область, яка відновила кількість інноваційно активних промислових підприємств до рівня 2014 року (36) і водночас стала лідером

за показником частки інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 39,6% проти 22,7% у Харківській області і 16,8% у середньому в Україні (додаток К, табл. К.4).

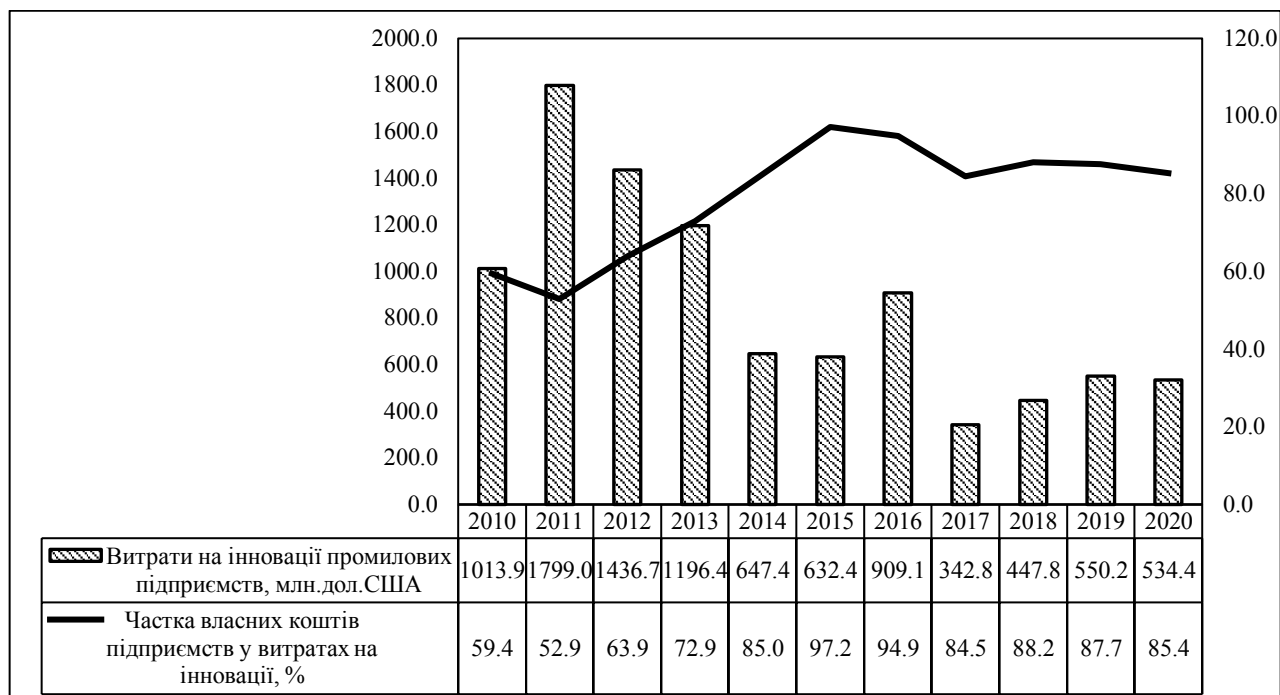

Рис. 4.1. Показники витрат на інновації промислових підприємств в Україні
Побудовано за даними ДССУ

Таблиця 4.5

Частка власних коштів у витратах на інновації промислових підприємств, %

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	95,1	98,9	100,0	99,9	96,9	99,9	100,0	97,8
Волинська	100,0	88,7	100,0	31,8	...	...	83,5	...
Дніпропетровська	98,4	87,8	99,1	99,5	74,0	98,4	78,5	85,3
Донецька	100,0	99,9	99,0	99,7	...	98,8	99,5	99,1
Житомирська	76,7	82,1	82,6	70,4	81,4	...	97,9	100,0
Закарпатська	100,0	100,0	99,1	90,7	...	...	100,0	100,0
Запорізька	100,0	98,8	100,0	100,0	83,4	93,9	98,0	89,1
Івано-Франківська	30,9	82,8	76,0	96,3	93,9	...	98,7	...
Київська	96,2	65,8	99,7	86,1	...	75,0	95,8	94,7
Кіровоградська	99,6	99,5	100,0	84,9	77,0	...	97,8	89,8
Луганська	37,7	100,0	100,0	100,0	...	...	95,6	84,9
Львівська	83,1	83,4	74,4	81,5	87,6	59,5	86,3	61,0
Миколаївська	24,0	91,5	97,0	79,8	99,5	94,6	97,9	100,0
Одеська	97,0	99,0	79,8	91,8	...	...	93,6	78,3
Полтавська	97,1	32,3	93,3	99,0	86,5	100,0	40,7	51,2
Рівненська	64,0	94,9	99,2	49,7	...	100,0	74,0	96,4
Сумська	69,6	42,6	100,0	99,3	60,7	56,4	66,6	97,7
Тернопільська	77,2	100,0	90,7	55,1	72,8	66,1	39,8	47,1
Харківська	87,3	85,2	80,3	71,1	74,3	83,9	80,7	69,1
Херсонська	96,0	86,0	86,8	99,5	100,0	...	99,4	99,1
Хмельницька	83,4	57,3	82,4	73,6	...	94,7	80,1	90,1
Черкаська	68,9	92,6	94,2	87,1	42,5	73,2	86,9	99,0
Чернівецька	75,1	92,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	...
Чернігівська	38,3	69,1	34,5	73,0	...	74,8	91,6	98,9

Побудовано за даними ДССУ

Незмінним лідером (із великим відривом від решти регіонів) за кількістю промислових підприємств, які впроваджували інновації, є Харківська область (додаток К, табл. К.5). Проте, кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів у цьому регіоні упродовж 2014-2019 років скоротилася у 2,6 разу, тоді як Дніпропетровська і Сумська області, навпаки, наростили за вказаний період значення цього показника у 3,2 і 4,0 разу відповідно (додаток К, табл. К.6). Активно відновлює інноваційний потенціал промислового сектора своєї економіки Львівська область. Так, у 2020 році, порівняно з 2019-м, кількістю промислових підприємств, які впроваджували інновації, у цьому регіоні зростає в 1,6 разу і склала 56 (проти 99-ти у 2014 році).

Водночас кількість промислових підприємств, які реалізували інноваційну продукцію за межі України, упродовж 2012-2019 років скоротилася у 2,35 разу (від 378-ми до 161-го). Найбільше таких підприємств традиційно у Харківській (32 у 2019 році проти 43-х у 2014-му), а також Запорізькій (15 проти 22-х) і Сумській (11 проти 14-ти) областях. Найсуттєвіше скорочення кількості промислових підприємств, які експортували інноваційну продукцію, упродовж 2014-2019 років відбулось у Донецькій (із 24-х до 5-ти) і Львівській (із 20-ти до 5-ти) областях. Попри те, Донецька область була лідером (зі значним відривом від решти регіонів) за обсягом реалізованої інноваційної продукції за межі України – 13,26 млрд. грн. у 2019 році (додаток К, табл. К.7), а також за величиною частки цієї продукції в загальному експорті інноваційної продукції промисловості – 90,2% проти 55,6% у 2013-му (додаток К, табл. К.8, рис. 4.2).

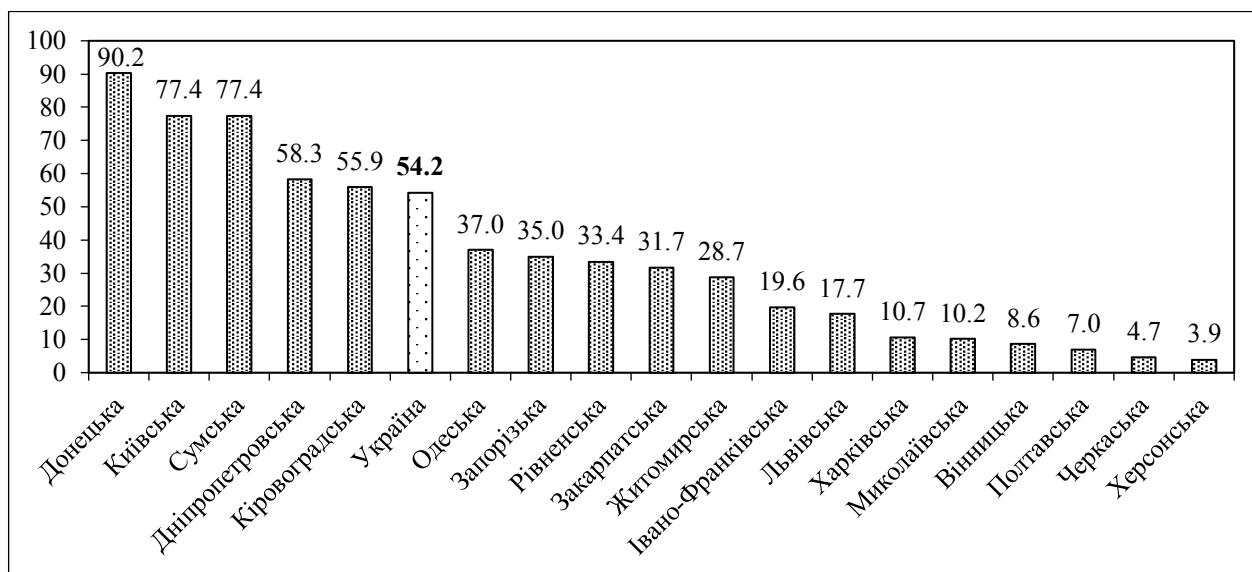

Рис. 4.2. Рейтинг регіонів України за показником частки реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) за межі України в обсязі реалізованої інноваційної продукції, %*

*Для частини регіонів України така інформація є недоступною

Побудовано за даними ДССУ

Попри загалом низький рівень інноваційності вітчизняної промислової продукції, експортна орієнтованість останньої є порівняно високою. Зокрема, частка продукції, реалізованої за межі країни, в обсязі реалізованої інноваційної продукції промисловості України у 2019 році перевищила значення аналогічного показника Польщі на 8,0 в.п. (табл. 4.6). У розрізі виробництв переробної

промисловості (виходячи з доступних даних), найвища експортна орієнтованість інноваційної продукції в Україні характерна для металургійного виробництва, виробництва гумових і пластмасових виробів, ремонту і монтажу машин і устаткування.

Таблиця 4.6

**Частка продукції, реалізованої за межі країни,
в обсязі реалізованої інноваційної продукції, %**

Вид промислової діяльності	Код за КВЕД–2010	Україна	Польща
Промисловість	В+С+Д+Е	54,2	46,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	...	43,8
Переробна промисловість	С	53,9	45,2
виробництво харчових продуктів	10	18,1	21,6
виробництво напоїв	11	2,0	6,8
виробництво тютюнових виробів	12	...	3,8
текстильне виробництво	13	...	57,3
виробництво одягу	14	...	75,0
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	...	65,6
оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	...	44,8
виробництво паперу та паперових виробів	17	...	37,4
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	...	22,2
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	...	1,2
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	11,5	60,5
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	...	20,8
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	82,0	53,8
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	...	43,2
металургійне виробництво	24	90,6	49,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	28,7	38,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	2,3	69,8
виробництво електричного устаткування	27	49,6	52,9
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	52,4	61,2
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	6,7	77,1
виробництво інших транспортних засобів	30	45,8	61,8
виробництво меблів	31	35,5	54,2
виробництво іншої продукції	32	29,2	63,4
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	63,6	42,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Д	...	...
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	Е	...	...

Побудовано за даними ДССУ і Центрального статистичного управління Польщі¹³

Надмірно висока експортна орієнтованість інноваційної продукції в умовах суспільно-політичної нестабільності та посилення глобалізаційних процесів створює потенційні ризики для економічної безпеки країни. Той факт, що більша частина інноваційної продукції не знаходить реалізації на внутрішньому ринку України свідчить про наявність системних проблем, пов'язаних як із впливом низки

¹³ Офіційний сайт Центрального статистичного управління Польщі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stat.gov.pl>

макроекономічних чинників (передусім кон'юнктури на певних ринках), так і слабкою системою стимулювання та регулювання інноваційної діяльності, а також захисту національних економічних інтересів. У підсумку, це призводить до дисбалансу міжсекторальних зв'язків у економіці.

Так, вітчизняні металургійні і гумові виробництва, а також більшість виробництв машинобудування (коди за КВЕД 27, 28, 30), яким притаманна висока експортна орієнтованість інноваційної продукції, є стратегічно важливими сегментами економіки, володіють високим потенціалом розробки і впровадження інновацій, але на сьогодні їх виробничі, операційні і господарські процеси потребують реорганізації та модернізації із застосуванням інноваційних підходів. Тобто потреба у розробці і впровадженні інновацій для названих виробництв є дуже високою. Відповідно ситуація, при якій порівняно незначна кількість інноваційної продукції, що випускається в Україні, у переважній більшості експортується, тоді як національна економіка і сама промисловість нагально потребують інновацій, є вкрай негативною.

З іншого боку, рівень експортної орієнтованості інноваційної продукції деяких виробництв в Україні є надмірно низьким. Зокрема, це стосується: виробництва хімічних речовин і хімічної продукції; виробництва напоїв; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Низька експортна орієнтованість інноваційної продукції названих виробництв, поряд із порівняно невисоким рівнем її інноваційності загалом, є ознакою неконкурентності продукції цих виробництв на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Оптимальний рівень експортної орієнтованості інноваційної продукції (~30% за світовими стандартами) характерний для виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування; виробництва іншої продукції. Проте, частка інноваційної продукції в обсязі промислової цих виробництв є мінімальною – 0,7% і 0,3% відповідно.

Причини низької інноваційності продукції вітчизняної промисловості є взаємопов'язаними. Загалом можна виділити три основні групи чинників, які впливають на інноваційну діяльність в Україні:

- 1) рівень індустріалізації економіки і технологічності промислового виробництва;
- 2) митна політика, зовнішньоекономічний вплив, економічна глобалізація;
- 3) інституційне та макроекономічне середовище, спеціальна нормативно-правова база, ментальні особливості підприємницької поведінки та ін.

За останнє 10-ліття унаслідок впливу багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників частка промисловості у ВВП України зменшилась на 4% (із 22,6% у 2010 році до 18% у 2020-му). Такі суттєві структурні зміни супроводжувались та/чи спричинялись низкою процесів, а саме:

- *тривалою політикою аграризації економіки*, що відображалась у створенні сприятливих умов (включно з державними дотаціями, стимулюванням експорту та ін.) для аграрного сектора, передусім продукції рослинництва та, водночас, відсутності необхідних умов та підтримки розвитку високо- і середньовисокотехнологічних виробництв. Це супроводжувалось сприятливою кон'юктурою на зовнішніх ринках для експорту сільськогосподарської сировини, з одного боку, та неефективним регулюванням (із позиції національних економічних інтересів) такого експорту державою – з іншого;

- нестабільністю динаміки розвитку вітчизняних виробництв переробної промисловості – індекс продукції переробної промисловості у 2020 році становив 94,1% проти 105,6% у 2016-му і 92,7% у 2013-му (рис. 4.3), тоді як індекс продукції машинобудування (як потенційно найвагомішого сегмента для продукування і впровадження інновацій) у 2020 році знизився до 82,4% проти 112,4 у 2018-му і 86,4% у 2013-му.

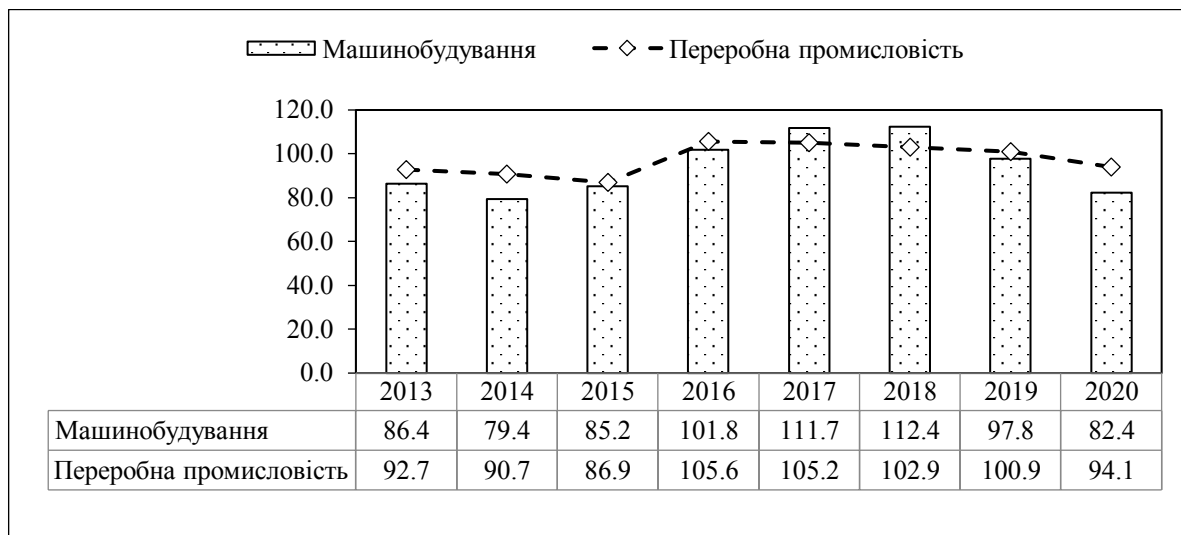

Рис. 4.3. Індекс продукції переробної промисловості і машинобудування України, %

Побудовано за даними ДССУ

В умовах глобальної нестабільності в економіках перехідного типу підвищуються ризики втрати виробничого та інноваційного потенціалу, а відтак – перетворення промислових підприємств на сировинні чи низькотехнологічні осередки ТНК. У підсумку це може спричинити погіршення соціально-економічного розвитку, а в подальшому нести загрозу економічній безпеці країни. Одним із засобів уникнення чи мінімізації впливу таких загроз і, водночас, сприяння промислому розвитку та підвищенню інноваційності економіки є оптимальна митна політика. Остання полягає у визначенні такого рівня тарифних і нетарифних бар'єрів, податків на імпорт, які балансуватимуть між економічними інтересами держави (сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності та інноваційності продукції вітчизняних виробників) та інтересами іноземних інвесторів.

За загальною величиною тарифних і нетарифних бар'єрів на імпорт визначається рівень відкритості економіки, що відображається *індексом економічної глобалізації*. Що вище значення цього індексу, то відкритішою до імпорту та іноземних інвестицій є економіка. Україна у світовому рейтингу за рівнем відкритості економіки де-факто займає 25-те місце, тоді як Німеччина – 38-ме, Велика Британія – 44-те, Франція – 60-те, Польща – 83-тє, а Італія – 99-те (рис. 4.4). Із цього випливає, що економіка України є значно відкритішою, порівняно з економіками високорозвинених країн ЄС. З огляду на те, що чимало вітчизняних товарів (а надто високотехнологічних) є менш конкурентними на зовнішніх і внутрішніх ринках, така відкритість ставить під сумнів оптимальність (із позиції національних економічних інтересів) вітчизняної митної політики.

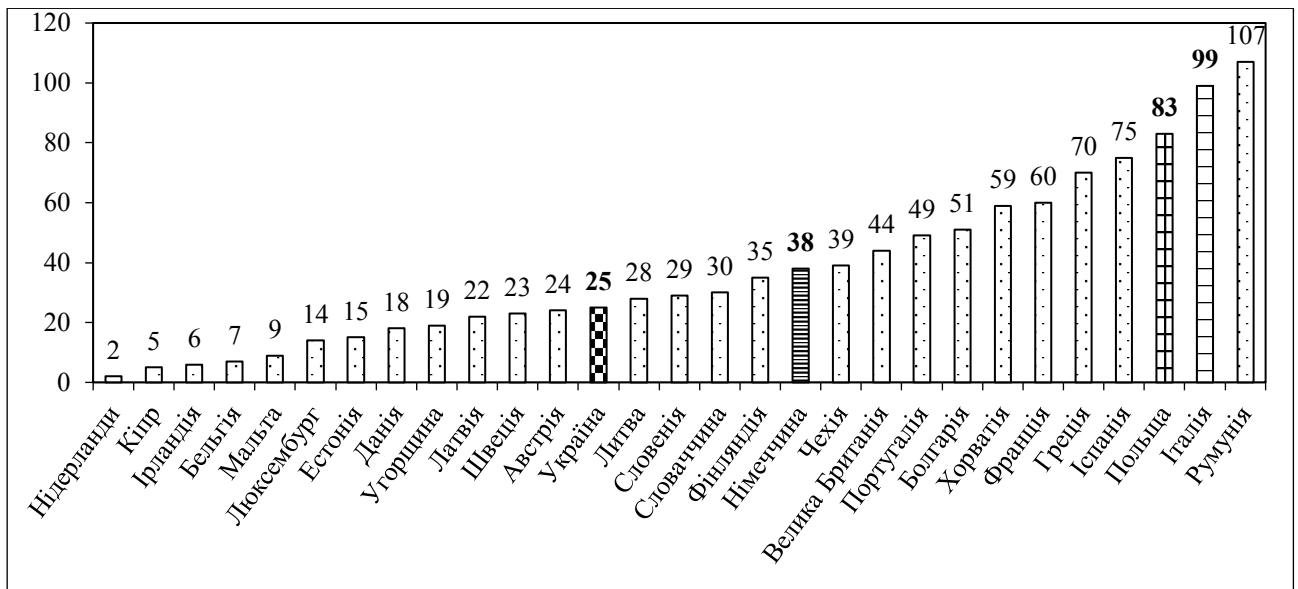

Рис. 4.4. Місце України і країн ЄС у світовому рейтингу за значенням індексу економічної глобалізації, де факто (Economic Globalisation, de facto index)*

*Рейтинг розраховується для 200 країн

Побудовано за даними Economic Globalisation¹⁴

Позитивний ефект від відкритості економіки, виражений потенційною привабливістю для іноземних інвестицій, може нівелюватись зниженням (або втратою, як вже зазначалось) виробничого та інноваційного потенціалу країни. Низькі бар'єри на імпорт мають певний позитивний економічний ефект, але за умови, якщо такий пільговий імпорт є вибіркоким і стосується лише сировини та комплектуючих, що не виготовляються (і навіть потенційно не можуть виготовлятися) у країні.

В Україні регулювання митної політики у цьому напрямку триває і вже дало окремі позитивні результати. Зокрема, прийнято законопроект № 4410, який вносить зміни до розділу XI Митного тарифу щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості та передбачає введення пільгового мита на імпорт сировини для текстильної промисловості, що не виробляється в Україні.

Водночас є ще ряд положень державної митної політики, які потребують доопрацювання, зміни чи перегляду. Так, однією із суттєвих перешкод на шляху розвитку легкої промисловості, підвищення інноваційності та цінової конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробництв на внутрішньому ринку є пільгове мито для імпорту в Україну вживаного одягу та інших зношених речей (УКТ ЗЕД: 630900). Зокрема, у рамках угоди про ЗВТ між Україною і ЄС (найбільшого експортера такого імпорту) на 2021 рік була передбачена нульова ставка для вживаного взуття (код: 63090010), вживаного одягу і додаткових речей до одягу та їх частин (код: 63090020), інших вживаних текстильних виробів (код: 63090030). Чинна митна політика у даному сегменті посилює імпортозалежність національної економіки. Так, у 2013 році Україна за обсягом імпорту вживаного одягу (у грош. од.) займала 5-те місце у світі, тоді як у 2020-му "піднялась" до 2-го, поступаючись Пакистану. У 2020 році обсяг імпорту Україною вживаного одягу становив 154,5 млн. дол. США, проте внаслідок заходів щодо протидії пандемії COVID-19 зменшився на 16%, порівняно з 2019 роком, але зріс на 20% щодо 2013-го.

¹⁴ Economic Globalisation, de facto index. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

Вагомим фактором-дестимулятором розвитку та підвищення інноваційності продукції вітчизняного машинобудування (передусім автомобілебудування) є сприятливі тарифні і нетарифні бар'єри для імпорту в Україну вживаних автомобілів із країн ЄС та США. Зокрема, відповідно Угоди про ЗВТ із ЄС, на 2021 рік митні ставки на імпорт легкових автомобілів в Україну з країн ЄС перебувають у межах 2,3÷4,5% (залежно від об'єму двигуна) та у подальшому будуть знижуватись, а сума акцизного податку коливається від 50 до 150 євро (відповідно до об'єму двигуна), помножена на кількість років автомобіля, тоді як ставка ПДВ є стандартною – 20%.

Згідно з Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів” № 8487 від 25.11.2018 року дозволяється ввезення вживаних легкових автомобілів екологічного стандарту євро-4 (введеного у 2005 році) і нижче – до євро 2 (введеного у 1995-му). Водночас в Україні практично відсутні обмеження щодо віку, фактичного технічного стану та ціни імпортованих автомобілів. Натомість у країнах ЄС, зокрема у Німеччині, посилюються заборони щодо пересування дизельних автомобілів, поступово обмежується обіг автомобілів із нижчими екологічними стандартами, популяризуються електромобілі, що, своєю чергою, стимулює зростання попиту на останні. Водночас Китай, як один зі світових лідерів автомобілебудування, захищає свій ринок митною ставкою на імпорт автомобілів у розмірі 15%. В Індії ця ставка складає 125%, Тайланді – 74,97%, а Мексиці – 36,69%.

Загалом усі країни можна поділити на дві умовні групи, які для розвитку автомобілебудування найбільш повного циклу (вітчизняного чи спільного) застосовують:

- а) тарифні інструменти (переважно країни Азії);
- б) нетарифні бар'єри, екологічні стандарти (переважно європейські країни).

Доцільно зауважити, що саме автомобілебудування має найвищий потенціал для нарощення інновацій і поширення мультиплікативного ефекту на економіку країни. Таким чином, вдало обрана митна політика є дієвим інструментом, що одночасно може сприяти і промислового розвитку, і підвищенню інноваційності економіки.

Ще одним вагомим чинником впливу на інноваційність продукції є інституційне та загалом макроекономічне середовище країни, рівень якого відображає *глобальний індекс інновацій*. У 2020 році Україна за цим показником у світі знаходилась на 45-му місці (проти 47-го у 2019-му), тоді як Польща – на 38-му (проти 39-го)¹⁵. Згідно з результатами проведеної порівняльної оцінки значень складових цього індексу у частині інноваційних ресурсів, найбільшими бар'єрами (перешкодами) для інноваційного розвитку України, порівняно з Польщею є:

- політична нестабільність;
- недостатня ефективність дій уряду;
- невисока нормативна якість (*індекс, який фіксує уявлення про здатність уряду формулювати та впроваджувати обґрунтовану політику та правила, що дозволяють та сприяють розвитку приватного сектору*);
- низький рівень верховенства права;
- значно вищий ступінь складності у врегулюванні питань неплатоспроможності;
- суттєво менша кількість дослідників (на мільйон населення) і значно нижчі витрати на НДДКР;

---

¹⁵ Compare two economies from the Global Innovation Index. Analysis. 2020. Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-comparison>

- невисокий рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- недостатній розвиток логістики;
- низька ринкова капіталізація (*ринкова вартість акцій*);
- нижчий рівень конкуренції на внутрішньому ринку;
- менші масштаби внутрішнього ринку (*величина внутрішнього ринку вимірюється валовим внутрішнім продуктом (ВВП) на основі оцінки паритету купівельної спроможності в країні*);
- порівняно менші витрати на НДДКР у секторі підприємництва (*валові витрати на НДДКР, що здійснюються приватними підприємствами, у відсотках до ВВП*).

Водночас найвагомими перевагами у забезпеченні інноваційними ресурсами України, порівняно з Польщею, є:

- вищий ступінь легкості відкриття бізнесу та захисту міноритарних інвесторів;
- більші витрати на освіту (у % до ВВП) і загалом державне фінансування на одного учня (у середньому);
- вища забезпеченість економіки випускниками технічних спеціальностей (*частка випускників технічних спеціальностей серед усіх випускників вищих навчальних закладів*);
- більший відсоток фірм, що пропонують офіційне навчання (*відсоток фірм, які пропонують офіційні навчальні програми для своїх постійних штатних працівників*).

Одним із ключових напрямків зупинення чи усунення впливу чинників, сформованих під впливом зниження рівня індустріалізації і технологічності та водночас зростання імпортозалежності національної економіки у сегменті високо- і середньо-високотехнологічних виробництв і, таким чином, створення передумов для підвищення рівня і обсягу інноваційності продукції промисловості, є створення та ефективне функціонування інноваційних парків.

На сьогодні в Україні функціонують декілька майданчиків під назвою “інноваційні парки”. Це, зокрема, *Unit.City у Києві, Харкові та Івано-Франківську, а у Львові будується LvivTech.City*. Усі ці парки спеціалізуються переважно на виготовленні продукції і наданні послуг для транснаціональних корпорацій (ТНК) на засадах ІТ-аутсорсингу. Однак, в українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміну “інноваційний парк”. Відповідно складно визначити, чи бізнес-центри з ІТ-аутсорсинговою експортоорієнтованою спеціалізацією діяльності можуть ідентифікуватись як інноваційні парки. Останні, до прикладу, у Польщі за своїм функціоналом відповідають одночасно декільком категоріям, які в українському законодавстві відображені термінами “науковий парк”, “промисловий парк” і “технологічний парк”.

З огляду на тотожність кінцевих цілей, які ставляться перед науковими і технологічними парками (випуск інноваційної продукції), доцільно об’єднати ці дві категорії в одну – *інноваційний парк*, учасниками якого можуть бути як наукові установи НАНУ, так і виробничі підприємства та організації, що займаються інноваційною діяльністю. Такі парки можуть знаходитись як у межах однієї визначеної території, так і на різних майданчиках чи навіть у різних регіонах. Відповідно дія Законів України “Про наукові парки” і “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” повинна бути зупинена, а їх основні, актуальні частини – перенесені чи інтерпретовані в Законі України “Про інноваційні парки”.

Для визначення терміну “інноваційний парк” може застосовуватись редакція цього терміну, подана у ст. 1 проекту Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків”¹⁶, але з обов’язковим доповненням (див. виділення): *інноваційний парк – це юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники інноваційного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об’єднання вкладів з метою створення організаційних засад реалізації проектів інноваційних парків із виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світових ринках і на внутрішньому ринку продукції проміжного та кінцевого споживання.* Цим уточненням “на внутрішньому ринку продукції проміжного і кінцевого споживання” наголошується на тому, що діяльність інноваційних парків повинна концентруватись на підвищенні цінової і якісної конкурентоспроможності вітчизняної продукції, зокрема, з метою імпортозаміщення. Це передусім стосується найбільш необхідної сировини, матеріалів та комплектуючих для вітчизняних високо- і середньо- високотехнологічних виробництв, а у підсумку – і товарів кінцевого споживання цих виробництв. Іншими словами, *пріоритетом діяльності інноваційних парків в Україні має бути створення нової технологічної бази для подальшого розвитку вітчизняних виробництв, а не обслуговування економічних інтересів іноземних економік і ТНК.*

Діяльність інноваційних парків в Україні повинна відбуватись у рамках ключових засад Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року¹⁷ і відповідати пріоритетам інноваційної діяльності, що зазначені у постанові Кабінету Міністрів “Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки”¹⁸, а також Закону України “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки”¹⁹.

Окрім того, діяльність інноваційних парків першочергово повинна скеровуватись на подолання надвисокої імпортозалежності національної економіки від продукції виробництв, наведених у табл. 4.5. Детальний перелік (асортимент) продукції у розрізі цих виробництв повинен щорічно переглядатись за результатами моніторингу, проведеного профільними установами НАН України і затверджуватись Кабінетом Міністрів. Водночас необхідним є погодження чітких критеріїв вибору тієї чи іншої продукції, з обов’язковим урахуванням інтересів вітчизняних виробників.

Необхідною умовою ефективної діяльності інноваційних парків в Україні у досягненні поставлених перед ними цілей – сприяння інноваційному розвитку промисловості і національної економіки загалом – є синергія секторів із найвищим інноваційним потенціалом, тобто високо- і середньо-високотехнологічних виробництв (машинобудування, хімічної та фармацевтичної промисловості) та сектора ІТ. Однак, за оцінками Світового Економічного Форуму, Україна займає 92-ге

---

¹⁶ Проект Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків”. Режим доступу: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-200115-8-2.pdf>

¹⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року №526-р “Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року”. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

¹⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року №1056 “Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки”. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249657691>

¹⁹ Закон України “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки” від 29 січня 2021 року №1162-IX. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012623.html

місце серед 100 країн за внеском ІТ-сектора у вітчизняну промисловість. За таких умов *функціонування організаційних структур, які сьогодні називаються інноваційними парками та спеціалізуються на ІТ-аутсорсингу для ТНК, і в яких частка експорту у продукції чи послугах перевищує 70%, не доцільно вважати інноваційними парками.* Понад те, названі організаційні структури не можуть претендувати на державне фінансування, податкові чи будь-які інші пільги.

Фінансування діяльності інноваційних проєктів в інноваційних парках може здійснюватись повністю або частково вітчизняними приватними підприємствами та/або державою. В окремих випадках до участі у проєктах, які не передбачають випуск інноваційної продукції, що містить елементи державної таємниці (виробництва ВПК), можуть допускатись іноземні інвестори чи учасники, але їх частка у фінансуванні і, відповідно, у правах на володіння результатами, не повинна перевищувати 30% від вартості такого проєкту. З метою захисту національної економічної безпеки в інноваційних парках є недопустимою будь-яка участь (у ролі інвестора, постачальника чи учасника) тих країн, які не визнають або не поважають економічний і територіальний суверенітет України та провадять ворожу політику (агресію) щодо неї.

Висновки. Низький рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств є однією з ключових проблем розвитку національної економіки. Повномасштабна війна російської федерації проти України, з одного боку, поглибила названу проблему, але з іншого – відкрила нові перспективи для її вирішення, зокрема, шляхом модернізації та прискореного нарощення потужностей оборонно-промислового комплексу. Український оборонно-промисловий комплекс в умовах відсічі збройній агресії РФ працює, насамперед, на гарантоване забезпечення потреб ЗСУ озброєнням та військовою технікою, що в перспективі потребує створення замкненого циклу сучасного власного виробництва.

Державна влада України обрала правильний курс на формування високотехнологічного оборонно-промислового комплексу шляхом залучення інвестицій у конструкторські розробки та розбудову військових виробництв на основі передових європейських та світових військових технологій. Ці наміри закладені у Проєкті Закону України про оборонно-промисловий комплекс як пріоритетну галузь промисловості. Дія цього Закону поширюватиметься як на підприємства Укроборонпрому, так і на приватних виробників озброєння та військової техніки. Закон покликаний створити стимули для іноземних компаній, які мають сучасні технології та нове бачення розвитку окремих виробництв, засновувати оборонні підприємства в Україні. Так, наміри про створення спільного оборонного підприємства вже задекларовані у меморандумі, підписаному 1 червня 2022 року урядами України і Польщі. Українсько-польське підприємство з виготовлення зброї і військової техніки розроблятиме важкі та високотехнологічні види озброєння. Також плануються спільні дослідження, співпраця інженерів і спільна робота на ринках третіх країн²⁰.

Таким чином, оборонно-промисловий комплекс реально стане базовим сектором економіки України. Мілітарні технології будуть рушієм інновацій, а оборонний сегмент промисловості стимулюватиме розвиток супутніх секторів економіки.

---

²⁰ Бартош Цихоцький (Посол Польщі) про спільне з Україною оборонне підприємство: “На першому етапі реалізовуватиме два конкретні проєкти”. Цензор.нет. 10 червня 2022 року. Режим доступу: <https://censor.net/ua/n3347253>

5. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ВИРОБНИЦТВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Однією з основних проблем національної економіки був і залишається її високий рівень імпортозалежності, зокрема, у сегменті споживання промислової продукції, яка домінує в українському імпорті з часткою близько 80%. Так, частка імпорту у загальному споживанні продукції промисловості в Україні складає 45% (проти 30% у Польщі і 25% у Німеччині), продукції переробних виробництв – понад 50%, зокрема у сегменті проміжного споживання – 52%, а у сегменті валового нагромадження основного капіталу – 85%. Найбільшою мірою національна економіка залежить від імпорту продукції машинобудування. Останнє, у синтезі з ІТ-сферою, формує сектор світової економіки з найвищим потенціалом для створення та реалізації товарних, технічних і технологічних інновацій, які в сучасних умовах є визначальними для досягнення високого рівня та забезпечення перспектив соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Стратегічну важливість машинобудування підтверджує його висока (із тенденцією до зростання) частка у переробній промисловості переважної більшості розвинених індустріальних країн ЄС. Зокрема, частка машинобудування у ВДВ переробної промисловості Німеччини досягла 50%, Франції та Італії – майже 30%, а Польщі – понад 25%. Натомість в Україні частка машинобудування у ВДВ переробної промисловості у 2020 році знизилась до 15,8% (проти 26% у 2013-му), а в експорті переробної промисловості – до 14,2% (проти 20,8%). Водночас частка машинобудування в імпорті переробної промисловості за вказаний період досягла 38,9% (проти 32,1%).

На початку 90-х років ХХ ст. на машинобудування припадала третина промисловості України, а виготовлення значної частини машинобудівної продукції майже повністю забезпечувалось вітчизняними виробниками. Однак, за останні тридцять років вітчизняне машинобудування зазнало деструктивних змін, які спричинили падіння виробництва і, відповідно, втрату позицій на світовому ринку. Так, у 2020 році, порівняно з 2008-м, в українському машинобудуванні відбулось скорочення обсягу реалізованої промислової продукції на 60%, інноваційної продукції – на 85%, капітальних інвестицій – на 37%. Деяке зростання у 2021 році (+18,36%) було знівельоване повномасштабною збройною агресією з боку російської федерації.

Майже половина українських машинобудівних виробництв сконцентрована у східних регіонах – Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій і Харківській областях, на які у 2021 році сумарно припадало 47,17% реалізованої продукції цього сегмента промисловості. Це регіони, на території яких або ведуться активні бойові дії, або прилегли до лінії фронту. Відповідно їх машинобудівний потенціал зазнав суттєвих втрат. Так, унаслідок масованих обстрілів знищено виробничі цехи заводу “Мотор Січ”, Ізюмського приладобудівного заводу, АТ “Українські енергетичні машини” (колишній “Турбоатом”), повністю законсервовано ПрАТ “Новокраматорський машинобудівний завод”. Частина машинобудівних підприємств релокували виробничі потужності у Вінницьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку та інші області.

Наслідком значних руйнувань, ускладнення логістики і порушення господарських зв'язків стало скорочення у І півріччі 2022 року вітчизняного експорту машинобудівної продукції товарної групи XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби на 44,11%, порівняно з аналогічним періодом 2021-го.

Водночас відновили виробництво підприємства, орієнтовані на європейський автопром. Так, експорт електротехнічної та електронної продукції²¹ у січні-червні поточного року досяг 92,22% минулорічного рівня. Проте, варто наголосити, що такі підприємства (а це переважно філії ТНК) функціонують в Україні за толінговими схемами, тобто із залученням давальницької сировини, і розташовані вони здебільшого в областях західного регіону.

Упродовж 2012-2021 років імпорт продукції машинобудування домінував над її випуском, експортом і ВДВ. Зокрема, у 2021 році імпорт продукції машинобудування (14,2 млрд. євро) у 2,24 разу перевищував випуск і у 2,7 разу – експорт. Відповідно показник покриття імпорту експортом машинобудування у 2021 році знизився до 26% проти 83,9% у 2009-му. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі продукцією машинобудівних виробництв є відображенням критично високої імпортозалежності національної економіки, надто у сегментах кінцевого споживання (передусім комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, а також автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів) і валового нагромадження основного капіталу (продукції усіх машинобудівних виробництв, за винятком інших транспортних засобів) (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Залежність економіки України від імпорту продукції машинобудування, %

Виробництво	Код за КВЕД	Проміжне споживання	Кінцеве споживання	Валове нагромадження основного капіталу
Машинобудування, в т.ч.:	C26-C30	66,1	89,4	87,7
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	80,1	97,9	98,2
Виробництво електричного устаткування	C27	67,0	83,4	86,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	64,9	10,6	98,7
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	84,1	90,5	98,2
Виробництво інших транспортних засобів	C30	2,1	29,4	31,5

Авторські розрахунки за даними ДССУ

Окрім високої залежності національної економіки від імпорту продукції машинобудування виробничого і споживчого призначення, в Україні існує проблема імпортозалежності самих машинобудівних виробництв. Для визначення ступеня залежності останніх від імпорту продукції проміжного споживання авторами розраховувався показник частки імпорту у сумі витрат цих виробництв (далі по тексту – загальний показник):

$$IP = \frac{IC}{(IC + DC)} \times 100\%, \quad (5.1)$$

- де IP – імпортна складова виробництва;
 IC – загальна вартість імпортних сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей, складових частин і комплектуючих виробів, робіт, послуг та інших складових, придбаних окремо та/або у складі продукції для виробництва товару;

²¹ Товарна підгрупа 85 (електричні машини), частка якої у I півріччі 2022 року становила 69,73% (проти 63% у 2021-му) від обсягу експорту продукції товарної групи XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання

ДС – загальна вартість вітчизняної сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей, складових частин і комплектуючих виробів, робіт, послуг та інших складових, придбаних окремо та/або у складі продукції для виробництва товару.

На підставі розрахунку значень загального показника виявлено, що імпортозалежність машинобудування в Україні загалом є дещо нижчою (на 2,7 в.п.), порівняно з Польщею, але вищою (на 13,01 в.п.), порівняно з Німеччиною (рис. 5.1). Окрім того, виробництво інших транспортних засобів (С30) в Україні на 3,8 в.п. менше залежить від імпорту, а ніж у Німеччині. Звідси можна зробити висновок, що загальна імпортозалежність машинобудування в Україні, порівняно з Польщею і навіть Німеччиною, не є високою. Також безумовно позитивною є тенденція до зниження значень цього показника упродовж 2018-2020 років на 9,9 в.п. (табл. 5.2). Таку тенденцію продемонстрували усі без винятку виробництва українського машинобудування, а найбільше – виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (С29) – на 22,4 в.п.

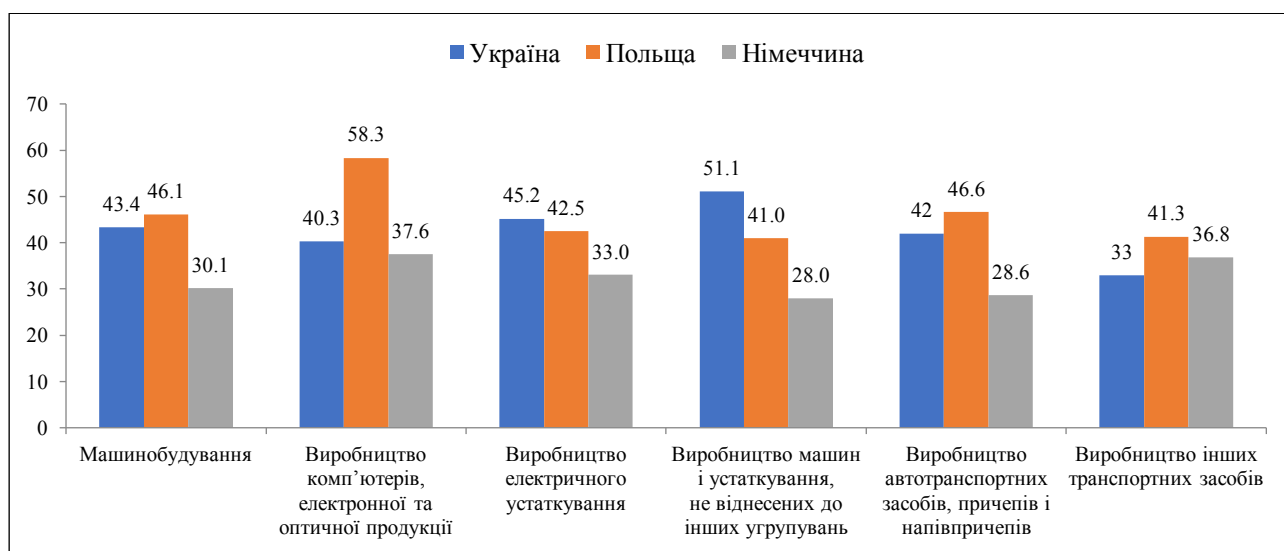

Рис. 5.1. Частка імпорту у витратах машинобудування України, Польщі і Німеччини, %
Авторські розрахунки за даними ДССУ і OECD²²

Таблиця 5.2

Частка імпорту у витратах машинобудування України, %

Виробництво	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Машинобудування, в т.ч.:	46,1	47,1	48,0	53,3	46,9	45,4	43,4
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	61,8	52,0	46,9	42,6	40,8	41,3	40,3
Виробництво електричного устаткування	47,7	45,4	48,1	50,4	46,9	44,2	45,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	50,7	49,6	49,0	56,1	51,4	54,4	51,1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	67,1	67,3	64,4	64,4	57,1	44,5	42,0
Виробництво інших транспортних засобів	30,8	30,9	35,6	48,3	35,3	36,2	33,0

Авторські розрахунки за даними ДССУ

²² Офіційний сайт ОЕСР, 2022. Статистична інформація. Режим доступу: <https://stats.oecd.org/>

Із результатів розрахунків, наведених на рис. 5.1 і у табл. 5.2, випливає логічне запитання: якщо ступінь імпортозалежності машинобудування в Україні, порівняно із Польщею і навіть Німеччиною, є не надто високим, то чим пояснити те, що: а) обсяги машинобудування, передусім легкових автомобілів, в Україні стрімко знижуються, а внутрішній ринок заповнює імпортом, переважно зношена та технічно і морально застаріла продукція; б) чому випуск українського машинобудування у понад 10 разів поступається польському?

Зрозуміло, що такі тенденції зумовлюються багатьма системними чинниками, серед яких імпортозалежність виробничої діяльності займає вагомe місце. Тому автори критично підійшли до застосованого методичного підходу, який базується на розрахунку загального показника імпортозалежності, оскільки отримані аналітичні результати розкривають лише окремі аспекти діяльності виробництв машинобудування і значною мірою є неоднозначними.

Ступінь імпортозалежності, розрахований за формулою (5.1) як частка імпортової складової у сумі витрат машинобудування, є доволі узагальненим показником, оскільки не відображає залежності машинобудівних виробництв від імпорту продукції та послуг тих видів економічної діяльності (ВЕД), які займають найвищу частку у структурі витрат цих виробництв або є стратегічно важливими для діяльності останніх. Відповідно оцінка імпортозалежності машинобудування є більш об'єктивною, якщо вона проводиться поелементно, тобто у розрізі найважливіших (за функціональністю, стратегічністю) елементів витрат чи технологічних операцій. Тому авторами розроблено принципово новий, сегментний підхід, суть якого полягає у визначенні частки імпорту у кожному з елементів секторальних витрат (у розрізі ВЕД) досліджуваних машинобудівних виробництв:

$$\frac{S_i}{C} = \frac{s_{i1} + s_{i2} + s_{i3} \dots + s_{in}}{c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n} \quad (5.2)$$

- де $\frac{S_i}{C}$ – частка імпортової складової у витратах машинобудування, %;
- $s_{i1} + s_{i2} + s_{i3} \dots + s_{in}$ – імпортна складова в елементах секторальних витрат (у розрізі ВЕД) машинобудівних виробництв, грн.;
- $c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n$ – величина елементів секторальних витрат (у розрізі ВЕД), грн.;
- n – кількість елементів.

Цей підхід за аналогією може застосовуватись і на мікрорівні для розрахунку частки імпорту у кожному з елементів собівартості певного виду продукції. До прикладу, для визначення частки імпорту у матеріалах, вузлах, агрегатах, двигунах, коробках передач, колесах автомобіля чи трактора.

Як засвідчили результати розрахунків, проведених за формулою (5.2), у секторальній структурі витрат машинобудування України, Польщі, і Німеччини найбільшу частку займають такі ВЕД: машинобудування (С26-С30), металургійне виробництво; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту); інші послуги бізнес-

сектора (табл. 5.3). Однак величини часток цих ВЕД у витратах машинобудування аналізованих країн є неоднаковими, що може бути зумовлено різним ступенем ресурсомісткості продукції та різною структурою випуску і витрат машинобудування у цих країнах. Так, частки продукції машинобудування загалом і, зокрема, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування, а також виробництва гумових і пластмасових виробів у витратах машинобудівних виробництв в Україні є суттєво меншими, аніж у Польщі і Німеччині. Натомість частки металургійного виробництва і постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, навпаки, – суттєво вищими. Те, що у Польщі у структурі витрат машинобудування частки торговельного сектора; виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування; транспорту, складського господарства (включаючи націнку транспорту) є більшими, порівняно з Україною і Німеччиною, є ознакою того, що польське машинобудування зорієнтоване переважно на складальні виробництва та частково – на виробництво окремих власних деталей.

Таблиця 5.3

Частки найвагоміших ВЕД та імпоротної складової у витратах (проміжному споживанні) машинобудування, %

ВЕД	Україна		Польща		Німеччина	
	Частка у витратах	Частка імпоротної складової у витратах	Частка у витратах	Частка імпоротної складової у витратах	Частка у витратах	Частка імпоротної складової у витратах
Машинобудування	33,4	76,2	34,6	61,4	41,5	35,0
Металургійне виробництво	22,2	42,0	7,9	59,8	5,9	41,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	13,5	0,7	14,7	0,1	9,7	27,2
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	5,2	87,5	10,0	30,1	6,5	19,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів	2,5	48,9	5,1	45,2	3,7	34,8
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1,1	33,2	1,9	70,8	1,4	44,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4,7	0	0,9	2,3	1,1	5,2
Транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту)	4,2	8,2	4,8	9,4	3,9	21,5
Послуги бізнес-сектора*	2,0	6,7	4,5	10,4	9,4	19,7

*Послуги бізнес-сектора – це сукупність ВЕД за кодами М69-М82: М69-М71 – діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження; М72 – наукові дослідження і розробки; М73-М75 – рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; наукова та технічна діяльність; ветеринарна діяльність; М77-М82 – діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування

Авторські розрахунки за даними ДССУ і OECD

Порівняно висока частка (9,4%) у структурі витрат машинобудування Німеччини послуг бізнес-сектора є свідченням більшої орієнтованості німецького машинобудування на науково-технічні розробки, проектування, аутсорсинг тощо. Такі послуги, передусім наукові дослідження, інжиніринг, технічні випробування, рекламна діяльність та ін. формують інноваційний базис для розвитку

високотехнологічних виробництв, а тому підвищують рівень конкурентоспроможності машинобудівної продукції. Також необхідно зауважити, що в Україні і Польщі у сумарній структурі витрат машинобудування на продукцію самого машинобудування припадало, відповідно, 33,4% і 34,6%, тоді як у Німеччині – 41,5%. Цей показник, тобто частку продукції самого машинобудування у витратах машинобудування (або, іншими словами, “самовитрати”) можна вважати одним із індикаторів рівня технологічності: що більше значення цього показника, то вищий рівень переробки сировини, а відтак – вищий рівень технологічності виробничих процесів і продукції.

Частка імпортової складової у машинобудівній продукції, яка використовується у виробничих процесах машинобудівних компаній, в Україні становить 76,2%, у Польщі – 61,4%, тоді як у Німеччині – лише 35,0 % (див. табл. 5.3). Звідси випливає, що ключовими проблемними аспектами розвитку машинобудування в Україні і Польщі є, з одного боку, порівняно низька технологічність та, водночас, висока ресурсомісткість виробництв (наявність лише початкових ланок ланцюга створення доданої вартості), а з іншого (як наслідок) – надмірно висока залежність від імпортової продукції проміжного споживання саме машинобудування, а не сумарно усіх ВЕД.

Особливу увагу варто звернути на дуже високу (87,5%) частку імпортової складової у продукції металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, що використовується в українському машинобудуванні. До прикладу, у Польщі значення цього показника становить 30,1%, а в Німеччині – 19,1%. Парадокс полягає у тому, що Україна, володіючи колосальним потенціалом розвитку металургії, для потреб машинобудівних виробництв імпортує готові металеві вироби. Чорні метали (товарна група XV.72) і руди (товарна група V.26) формують основу українського товарного експорту – їх частки у 2021 році, відповідно, склали 20,5% і 10,5%. Водночас 80-90% експорту вітчизняної металургійної продукції – це напівфабрикати, що пояснює високу імпортозалежність у сегменті готових металевих виробів. Із позиції раціонального управління природними ресурсами та захисту національних економічних інтересів, зокрема у секторі машинобудування, така ситуація є вкрай нелогічною.

Більш детально системні особливості вітчизняного машинобудування характеризує секторальна структура витрат і показник ступеня залежності від імпорту продукції проміжного споживання кожного з п'яти машинобудівних виробництв (табл. 5.4 і табл. 5.5). З аналізу секторальної структури витрат випливає, що усі машинобудівні виробництва пов'язані між собою використанням у своїй діяльності продукції проміжного споживання одне одного. Цей взаємозв'язок відображає рівень технологічності виробництва: що вища частка власної продукції того чи іншого машинобудівного виробництва у структурі його витрат (або проміжного споживання), тим довші ланцюги створення ВДВ та повніший технологічний цикл цього виробництва. До прикладу, в Україні частка продукції виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (C29) у секторальній структурі витрат цього виробництва становить лише 13,7%, тоді як у Польщі – 31,3%, а в Німеччині – 39,8%, що засвідчує низький рівень технологічності названого вітчизняного виробництва. Поглиблює проблему критично висока імпортозалежність останнього, а надто у сегменті “самовитрат” – 99,2% (проти 75,7% у Польщі і 35,1% у Німеччині).

Таблиця 5.4

Частка продукції машинобудівних виробництв у витратах цих виробництв, %

Виробництво	Україна						Польща						Німеччина					
	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30
Машинобудування, в. т.ч.:	43,5	27,0	25,9	46,5	39,0	33,4	50,4	25,6	22,7	37,9	33,8	34,6	29,7	32,5	37,8	47,7	43,1	41,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (C26)	41,2	8,6	3,4	2,6	2,4	7,3	36,4	3,0	1,2	0,7	0,6	5,6	23,8	7,0	2,3	0,8	1,2	3,8
Виробництво електричного устаткування (C27)	0,7	7,5	1,2	0,6	0,2	2,1	11,5	17,5	5,9	2,0	2,1	6,7	2,8	19,8	4,0	1,8	2,0	4,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (C28)	1,2	10,9	20,6	14,3	25,6	17,5	1,6	3,5	13,1	3,6	5,4	4,9	2,4	4,1	26,0	5,3	4,9	10,8
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (C29)	0,2	0,2	0,4	13,7	0,8	2,0	0,7	1,3	2,3	31,3	2,2	15,7	0,6	1,4	5,5	39,8	1,2	20,3
Виробництво інших транспортних засобів (C30)	0,2	0,2	0,1	15,3	10,1	4,4	0,1	0,2	0,3	0,2	23,5	1,8	0,1	0,2	0,1	0,1	33,7	2,2

Авторські розрахунки за даними ДССУ і OECD

57

Таблиця 5.5

Частка імпортової складової у витратах машинобудівних виробництв, %

Виробництво	Україна						Польща						Німеччина					
	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30
Машинобудування, в. т.ч.:	82,7	87,3	92,2	55,2	65,0	76,2	83,1	72,3	77,9	75,2	69,1	76,0	71,4	51,1	35,5	35,2	55,0	40,0
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (C26)	84,4	93,3	91,9	76,7	77,8	86,8	87,5	78,1	76,5	80,4	77,7	85,6	80,2	77,4	73,5	63,1	53,2	76,4
Виробництво електричного устаткування (C27)	98,1	92,2	73,4	35	97,1	86,7	72,4	72,5	70,4	65,9	68,6	71,2	42,9	46,8	42,0	43,1	34,7	44,3
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (C28)	41,5	82	94,1	68,9	88	87,6	79,4	78,5	85,6	77,9	80,6	81,2	26,5	30,2	31,1	29,1	28,5	30,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (C29)	0	1,5	86,1	99,2	65,1	92	50,8	46,6	61,0	75,7	68,3	74,7	39,7	43,3	36,5	35,1	17,7	35,2
Виробництво інших транспортних засобів (C30)	0	0	0	0	2,7	1,6	44,0	23,9	25,2	33,8	66,3	62,2	32,6	47,7	35,6	35,9	61,5	60,3

Авторські розрахунки за даними ДССУ і OECD

Особливістю та, водночас, певною перевагою українського виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів над польським і навіть над німецьким є вища тіснота (або щільність) міжсекторальних зв'язків, зокрема із суміжними машинобудівними виробництвами С28 і С30. Частки останніх у секторальній структурі витрат виробництва С29 в Україні становили, відповідно, 14,3% і 15,3%, тоді як у Польщі – 3,6% і 0,2%, а у Німеччині – 2,3% і 0,1%.

Загалом виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів стабільно нарощує динаміку розвитку в Україні: +7,2 в.п. у структурі реалізованої продукції машинобудування упродовж 2011-2020 років. Проте, ключовий елемент цього сегменту машинобудування – виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів – функціонує переважно із залученням давальницької сировини. Це виробництво зосереджене на підприємствах, що займаються толінгом: ТОВ “КРОМБЕРГ ЕНД ШУБЕРТ Україна” (Волинська і Житомирська області), ТОВ “Ядзакі Україна” і ПрАТ “Єврокар” (Закарпатська область), “Електроконтакт Україна” і ТзОВ “ЛЕОНІ Ваерінг Системс УА ГмбХ” (Львівська область), ТОВ “ПРЕТТЛЬ-КАБЕЛЬ Україна” (Хмельницька область), “Аутомобілі Електрик Україна” (Чернівецька область).

Майже чверть реалізованої продукції машинобудування в Україні припадає на виробництво інших транспортних засобів (код 30), хоча його частка у відповідній структурі за останні 10 років скоротилась на 17,71 в.п. На теперішній час рівень технологічності цього виробництва є ще невисоким, а у структурі витрат найбільші частки припадають на матеріаломістку продукцію виробництва С28, металургійного виробництва та торговельного сектора. Однак те, що виробництво інших транспортних засобів практично не залежить від імпорту продукції машинобудування, є ознакою достатнього фактичного потенціалу для його подальшого розвитку, але за умови технологічної модернізації.

Висновки. Загалом негативні тенденції розвитку українського машинобудування (надто упродовж останніх 20-ти років) найбільшою мірою були спричинені пасивною державною політикою, яка полягала у неврахуванні національних інтересів при підписанні міжнародних угод, зокрема про СОТ і ЗВТ із ЄС, а також лібертаріанськими поглядами у частини представників уряду та парламенту України того часу. Згідно з розумінням таких політиків, українське машинобудування мало б розвиватись лише під впливом ринку та його кон'юнктури, тобто попиту і пропозиції. Теоретично це правильний (із позицій забезпечення конкурентності) підхід, але його застосування доречне тільки для окремих, невеликих, нестратегічних сегментів розвинених економік. Натомість при формуванні нової політики розвитку машинобудування в Україні, на думку авторів цього дослідження, мали б враховуватись наступні аспекти:

- практично у всіх розвинених економіках машинобудування як цілісна система створювалась не ринком, а цілеспрямованими діями держави, зокрема за допомогою інструментів протекціоністської політики. Відтак застосування лібертаріанства і лібералізму (утопічних підходів про “мудрість” реально неіснуючого вільного ринку) при формуванні машинобудування як центру міжсекторальних зв'язків є недоречними і становлять загрозу для економічної безпеки країни;

- розвинені країни, зокрема США, Китай, країни ЄС, відкрито і приховано провадять протекціоністську політику для захисту стратегічних і не тільки секторів

своєї економіки. Застосування інструментів протекціонізму значно посилилось в умовах поширення пандемії COVID-19;

- українська економіка належить до типу економік, що розвиваються; окрім того, Україна вже понад 8 років протистоїть військовій агресії з боку РФ, а тому потребує спеціальних (а не рівних із розвиненими економіками) умов, положень в угодах про СОТ і ЗВТ з ЄС, які дозволять стимулювати соціально-економічний розвиток загалом і машинобудування зокрема. Чинні умови зовнішньої торгівлі поступово перетворюють Україну у сировинну базу іноземних ТНК і полігон для вживаних та зношених товарів, зокрема машинобудування;

- українське машинобудування після розпаду СРСР дотепер потребує значних капітальних вкладень у модернізацію, оновлення та осучаснення машинобудівних виробництв для підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Це обумовлює необхідність цілеспрямованих дій держави у напрямку залучення інвестицій, стимулювання, податкового та фінансового сприяння розвитку цього стратегічного сектора промисловості.

6. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Світова практика доводить, що революційні зміни в сучасній економіці обумовлюються передусім розвитком цифрових технологій, однією з ключових сфер впровадження яких є машинобудування. Пріоритетність останнього для національної економіки обумовлюється визнанням багатьох видів української продукції на зовнішніх ринках, а також наявністю потужної системи підготовки кваліфікованих кадрів. Водночас сучасний стан машинобудування в Україні важко назвати задовільним. Так, у 2021 році частка продукції машинобудування у структурі реалізованої промислової продукції склала лише 5,71% проти 13,70% у 2007-му (найвище значення з 2001 року). Загалом можна констатувати негативні тенденції у розвитку вітчизняного машинобудування, особливо за останні 5 років, а саме:

- *погіршення структури випуску машинобудівної продукції* в напрямку зменшення у ній частки високотехнологічних виробництв, зокрема електронних компонентів і плат (на 3,49 в.п. упродовж 2012-2020 років) і натомість зростання частки середньо-технологічних виробництв, а найбільше – вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (на 7,91 в.п.). Поглиблює проблему те, що останнє виробництво (як і виробництво більшості видів електричного устаткування) функціонує із залученням давальницької сировини, тобто його розвиток зумовлений відкриттям підприємств-філій ТНК, які здійснюють толінгові операції;

- *зростання залежності від імпорту, зокрема давальницької сировини* – у 2019 році частка машинобудування у структурі імпорту давальницької сировини була найбільшою з-поміж усіх секторів переробної промисловості – 37,4%, із яких 35,7% припало на виробництво електричних машин;

- *посилення домінування імпорту над експортом*, про що свідчить зниження значень коефіцієнта покриття у машинобудуванні за останнє 10-річчя на 45 в.п. (до 26% у 2021 році). Найбільшою мірою ця проблема стосується “засобів наземного транспорту, крім залізничного” (код 87 за УКТЗЕД) – коефіцієнт покриття у цій товарній підгрупі за вказаний період зменшився від 385% до 2%, а обсяги імпорту упродовж 2015-2021 років зросли у 2,88 разу;

- *погіршення структури експорту* – збільшення частки товарів проміжного споживання (найбільше проводів ізольованих, кабелів та інших ізольованих електричних провідників; кабелів волоконно-оптичних), серед яких превалує продукція, виготовлена з давальницької сировини (≈65%), і водночас *погіршення структури імпорту* – зростання у ній частки готової продукції (передусім автомобілів легкових та інших моторних транспортних засобів, призначених головним чином для перевезення людей), виробництво якої згортається в Україні внаслідок низької конкурентоспроможності (як якісної, так і цінової);

- *зменшення капіталовкладень* – скорочення капітальних інвестицій у машинобудівні виробництва на 60% упродовж 2013-2021 років і, як наслідок, – зменшення за останнє 10-річчя в 1,5 разу частки машинобудування в структурі інвестицій у промисловий сектор економіки та зниження витрат на інновації на 42%;

- *зниження рівня інноваційності* – зменшення з 2014 року у понад два рази кількості інноваційно активних машинобудівних підприємств, кількості підприємств, які впроваджували інновації, а також кількості підприємств, які реалізували інноваційну продукцію за межі України; у підсумку, падіння обсягу реалізованої

інноваційної продукції машинобудування склало понад 60%, а експорту такої продукції – понад 43%.

Основними причинами деструктивних трансформацій в українському машинобудуванні (окрім військової агресії РФ із 2014 року з відповідними наслідками) були:

а) неврахування національних економічних інтересів (виходячи з позиції міжнародної конкурентоспроможності і стратегічної важливості розвитку машинобудування) передусім в угодах при вступі до СОТ і ЗВТ із ЄС, а також інших документах щодо лібералізації зовнішньої торгівлі, які стосуються цього сегмента промисловості;

б) неефективна державна політика у питанні створення сприятливих, мотиваційних і стимулюючих умов для залучення капітальних інвестицій у виробництва машинобудування та оптимізації їх зв'язків із іншими секторами економіки, зокрема для задоволення внутрішнього попиту на відповідну продукцію.

Епоха пандемії спричинила значне посилення політики протекціонізму у світі (зокрема у розвинених індустріальних країнах), а повномасштабна російсько-українська війна загострила питання економічної самодостатності і взагалі національної безпеки для багатьох країн на різних континентах. Ці питання стали пріоритетними для України, яка несе значні втрати, зокрема у сегменті машинобудування, внаслідок військових дій.

Попри війну, вітчизняне машинобудування задовольняє потреби у продукції для енергетичного, транспортного та видобувного секторів національної економіки і нарощує виробництво спецтехніки, зокрема за держзамовленням. Як доводить світова практика, зокрема досвід розвинутих індустріальних країн (Франції, Німеччини) система держзамовлень є одним із найдієвіших інструментів протекціонізму, надто в кризових умовах. Україні вкрай необхідно зберегти і в подальшому посилити свої позиції як традиційно вагомому учаснику світового ринку машинобудування. Відповідно основною метою протекціоністської політики держави в умовах повоєнної відбудови української економіки повинно стати нарощення виробничого потенціалу вітчизняного машинобудування на нових технологічних засадах задля підвищення конкурентності вітчизняної продукції проміжного і кінцевого споживання (передусім на внутрішньому, а також і на зовнішньому ринках) та відновлення і посилення міжсекторальних зв'язків цього стратегічного сегмента промисловості.

Застосування інструментів протекціоністської політики щодо розвитку машинобудування в Україні розпочалось у 1995 році. Зокрема для відновлення вітчизняної автомобільної промисловості комплектуючі для виробництва автомобілів звільнялись від ввізного мита, ПДВ, податку на прибуток, а підприємства – від зборів до Державного інноваційного фонду України. Паралельно з цим діяли обмеження на ввезення автомобілів за віком та мінімальною ціною. Наслідком державного стимулювання розвитку вітчизняної автомобільної промисловості стало зростання обсягу виробництва легкових автомобілів упродовж 1998-2008 років у 13 разів (до 402 тис. од.). За цим показником Україна входила у десятку найбільших виробників автомобільної техніки Європи. Частка вітчизняних автомобілів та автобусів, виготовлених в Україні, у загальному обсязі реєстрацій на внутрішньому ринку становила 54%, а частка українського автопрому у ВВП країни – 4%.

Із 2009 року виробництво легкових автомобілів скоротилось у понад 6 разів, що було зумовлено передусім наслідками світової фінансової кризи. Окрім того, у 2008 році Україна долучилась до СОТ, а відтак, завершилась дія преференцій

автомобільної промисловості, передбачених Законом України “Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні”. Таким чином, лібералізація зовнішньої торгівлі і, водночас, не напрацювання інших, тарифних і нетарифних, організаційно-правових та економічних інструментів для підтримки розвитку вітчизняного машинобудування стали визначальними факторами його рецесії у подальшому, яка посилилась після підписання угоди про ЗВТ із ЄС.

Наступним сегментом машинобудування, для розвитку якого в Україні застосовуються окремі інструменти протекціоністської політики, є машинобудування для агропромислового комплексу. Так, у ст. 8 чинного Закону України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” визначено часткову (до 40%) компенсацію державою вартості техніки і обладнання для агропромислового комплексу, що поставляється сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості²³.

Згідно з Урядовою програмою здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, держава компенсує юридичним і фізичним особам-підприємцям 25% вартості (без урахування податку на додану вартість) придбаної техніки та обладнання, які включені до переліку, розміщеного на офіційному веб-сайті Мінекономіки. Окрім того, відповідно до Постанови КМУ від 27 травня 2013 року №369 “Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу”, часткова компенсація надається на техніку та обладнання, ступінь локалізації виробництва яких перевищує 60%, окрім тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів²⁴.

Відповідно до цієї Постанови, на 2021 рік для тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів ступінь локалізації становив від 50 до 60%. Позитивним моментом, викладеним у цій постанові, є згадка про необхідність контролю за технологічними операціями, що здійснюється на території України (абзац п'ятий п. 3 у редакції Постанови КМУ від 13.09.2017 року №693): “разом з перевіркою ступеня локалізації виробництва техніки і обладнання проводиться аналіз здійснення на території України підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу технологічних операцій згідно з переліком, наведеним у додатку, або використання ними комплектувальних виробів, під час виробництва яких здійснюються на території України зазначені технологічні операції”. Проте, на нашу думку, недоліком цієї Постанови є нечіткість формулювання стосовно того, чи технологічні операції

---

²³ Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: Закон України від 16.10.2020 р. №3023-III. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3023-14#Text>

²⁴ Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу та встановлення показників ступеня локалізації виробництва тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів: Постанова КМУ від 27 травня 2013 року. №369-2013-п. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2013-%D0%BF#Text>

враховуються при розрахунку ступеня локалізації, зокрема чи визначається частка вітчизняної складової за кожним видом технологічної операції.

Із аналізованої Постанови випливає, що для потенційно найважливішої, з позиції технологічності, техніки (тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів) нормативне значення ступеня локалізації є нижчим, аніж для решти видів техніки агропромислового призначення, яка підлягає частковій компенсації. Відтак це свідчить про визнання Урядом проблем у забезпеченні вітчизняними складовими більш технологічної техніки для сільськогосподарських потреб.

Задля уникнення зловживань та з метою раціональності використання бюджетних коштів Постанову КМУ №369 “Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” необхідно доповнити пунктом, який би забороняв аграрним підприємствам експортувати чи надавати у лізинг техніку, вартість якої частково компенсована державою. У разі невиконання цієї умови зобов'язати ці підприємства повертати державі вартість такої компенсації.

Окрім зменшення витрат аграріїв, похідним завданням часткової компенсації вартості сільгосптехніки мала б бути економічна підтримка вітчизняних виробників машинобудівної продукції агропромислового призначення. Не заглиблюючись в оцінювання ефекту від програми для аграрного сектору, зацентруємо увагу на тому, чи мала вона вплив на функціонування вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу. Так, згідно з даними ДССУ, впродовж 2011-2020 років відбувалось стрімке зменшення виробництва всієї продукції машинобудування агропромислового призначення, окрім розпилювачів рідких і порошкоподібних речовин, що встановлюються на тракторі або тягнуться ним (окрім пристроїв для поливання). Найбільше (на понад 80%) зменшилось виробництво тракторів, комбайнів зернозбиральних та машин для приготування кормів для тварин, що відносяться до більш технологічної продукції та якими українські аграрії забезпечені тільки на $\approx 70\%$.

Частка вітчизняної продукції у формуванні ринку сільгосптехніки та обладнання в Україні у 2020 році досягла 33% (проти 15,2% у 2017-му), а частка експорту в обсязі реалізованої продукції виробництва машин і устаткування для сільського та лісового господарства – 36,1% (проти 23,5% у 2016-му). Однак, виробництво вітчизняної продукції машинобудування для агропромислового комплексу суттєво залежить від імпорту найважливіших складових (двигунів, коробок передач). Так, усі трактори, включені у програму часткової державної компенсації вартості сільськогосподарської техніки, містили імпортні двигуни. Понад те, переважна більшість моделей тракторів, виготовлених ПАТ “Харківський тракторний завод”, ТДВ “БРАЦЛАВ” і ТОВ “Слобожанська промислова компанія”, були укомплектовані двигунами, виготовленими у рф та білорусі. За авторськими розрахунками, на двигун припадає близько 40% собівартості трактора. З імпортних двигунів та інших деталей складаються і міні трактори та мотоблоки, які виготовляє ТОВ “Дніпровський механо-тракторний завод”²⁵. Після запровадження повного торговельного ембарго з рф названим підприємствам (і не лише їм) доведеться шукати

---

²⁵ Продукція цього заводу є вкрай потрібною для дрібних аграрних господарств, проте, на жаль, її не знайдено у переліку вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок бюджетних коштів

заміну відповідним комплектуючим, які формують технологічну основу їх продукції. За цих умов *Україна має реальний шанс закласти фундамент масштабної програми імпортозаміщення у сегментах високо- і середньо-високотехнологічної продукції машинобудування.*

Стимулюванню розвитку машинобудування в Україні був покликаний сприяти Закон про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості²⁶. У цьому законі ступінь локалізації виробництва розглядається як показник місцевої складової у питомій вазі вартості сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей, складових частин і комплектуючих виробів, робіт, послуг та інших складових вітчизняного виробництва у собівартості товару, що є предметом закупівлі. Окрім того, ступінь локалізації виробництва фіксується за роками єдиним значенням для всіх товарів, включених у цей законопроект: “тимчасово, з 2021 року строком на 10 років, встановлюються такі особливості здійснення закупівель, якщо вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 200 тис. грн.: замовник здійснює закупівлю визначених товарів якщо їх ступінь локалізації виробництва дорівнює чи перевищує: у 2021 році – 10%; у 2022 році – 15%; у 2023 році – 20%; у 2024 році – 25%; у 2025 році – 30%; у 2026 році – 35%; із 2027 року до дня завершення 10-річного строку дії цього пункту – 40%”.

Із позиції сприяння економічному зростанню, наміри щодо підвищення вітчизняної складової у продукції машинобудування, безперечно, є позитивними та необхідними, однак до способу цього досягнення (як критерію при публічних закупівлях) є низка запитань і зауважень. Так, у вказаному законопроекті та супроводжуючих до нього документах, зокрема пояснювальній записці, не вказано і не обґрунтовано, за якою методикою чи підходом здійснювався відбір товарів, включених у цей документ. Не подано також і фактичного значення ступеня локалізації за цими товарами та методики (чи алгоритму) і результатів його розрахунку. Нами не знайдено жодних обґрунтувань чи конкретних підходів, за якими визначались пропонувані ступені локалізації у розрізі окреслених товарів машинобудування та років.

Відповідно до експертних висновків, основні положення цього законопроекту є дискримінаційними, відповідають інтересам окремих виробників та суперечать міжнародно-правовим зобов'язанням України, передбаченим Угодою СОТ про державні закупівлі та Угодою про асоціацію з ЄС. Одним із аргументів, наведених у пояснювальній записці до цього законопроекту, є те, що “...рівень проникнення імпорту в публічні закупівлі за розглянутими галузями машинобудування в Україні сягає 50%. За даними експертів, в середньому для всіх публічних закупівель по Україні цей показник становить 38%, тоді як у публічних закупівлях розвинутих країн (США, ЄС) імпорт складає не більше 4-5% всіх закупівель”. Водночас, згідно з результатами спеціального дослідження ДП “Укрзовнішпромекспертиза”²⁷, питома

---

²⁶ Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості: Закон України від 16.12.2021 р. №1977-IX. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-20#Text>

²⁷ Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року: аналітичний звіт / Міністерство економіки України. Департамент розвитку експорту, 2019. 350 с. Київ: ДП “Укрпромзовнішекспертиза”. Режим доступу: <https://www.expert.kiev.ua/product/mashinobudivna-galuz-v-ukrayini-potentsial-ta-mozhливosti-dlya-rozshirennya-eksportu-na-period-do-2021-roku/>

вага іноземної машинобудівної продукції у покритті попиту в публічних закупівлях у 2019 році складала 32%, а товарів, що підпадають під законопроект №3739 – 36%. Відтак дані, наведені у згаданій записці стосовно частки імпорту у машинобудівній продукції (50%), не відповідають підтвердженим розрахунками показникам дослідження ДП “Укрзовнішпромекспертиза”. Окрім того, зауважимо, що частка імпорту у публічних закупівлях розвинутих країн ЄС є досить різною. До прикладу, у Німеччині частка контрактів, наданих іноземним компаніям, за прямими (безпосередніми) закупівлями становить 3%, а непрямыми (опосередкованими) – 16%, для Польщі ці показники складають 2% і 23%, для Румунії – 7% і 24%, у ЄС загалом – 3% і 20% відповідно²⁸. Відтак інформація із записки до згаданого законопроекту “у публічних закупівлях розвинутих країн (США, ЄС) імпорт складає не більше 4-5% всіх закупівель” викликає сумніви або потребує уточнень.

Опрацювавши спеціалізовані звіти і відповідні статистичні дані, дотримуємось позиції, що у країнах ЄС рівень імпорту у публічних закупівлях залежить не від величини протекціоністських бар’єрів (нормативного ступеня локалізації), як це практикується у країнах Азії, а визначається ціною і техніко-технологічною конкурентоспроможністю товару. Відповідно у високорозвинутих економіках частка імпорту у публічних закупівлях може бути порівняно меншою, оскільки далеко не завжди іноземні товари здатні конкурувати на внутрішньому ринку цих країн. Водночас не відкидаємо наявність, можливість і необхідність протекціоністської політики у таких країнах (а надто в Україні), однак за допомогою інструментів, які не суперечать міжнародно-правовим угодам. Зокрема, публічні закупівлі (при їх раціональному застосуванні) є і можуть бути дієвим інструментом державної промислової політики. В Україні на публічні закупівлі у 2019 році припадало 14,62% ВВП країни, у Польщі цей показник становив 12,16%, а в Німеччині – 15,56%. Згідно з авторськими розрахунками, проведеними за офіційними даними, в Україні частка публічних закупівель через систему ProZorro у випуску продукції машинобудування у 2019 році становила 25,3% (або 2,1 млрд. євро від 8,5 млрд. євро відповідно).

Окреслені проблеми машинобудування в Україні, підсилені наслідками повномасштабної військової агресії росії, переконливо доводять нагальну необхідність цілеспрямованих дій держави у напрямку забезпечення його подальшого розвитку, надто з позиції відстоювання національних інтересів. У цьому контексті авторські пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових інструментів стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування передбачають:

1. Внесення змін до Закону України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” (ст. 8):

- п. 5 “часткова (до 40%) компенсація державою вартості техніки і обладнання для агропромислового комплексу, що поставляється сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості” подати у такій редакції: “звільнення від плати за землю і (частково) від сплати податку на прибуток та ПДВ підприємств, що спеціалізуються (понад 70% у виробництві) на виготовленні базової (інноваційної, високотехнологічної) машинобудівної продукції кінцевого і проміжного споживання для агропромислового комплексу, яка реалізується винятково на внутрішньому ринку”;

---

²⁸ European semester thematic factsheet. Public procurement. Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_public-procurement_en_0.pdf

- п. 4 викласти у такій редакції: “часткова (до 70%) компенсація облікової ставки Національного банку України за кредитами банків, що надаються підприємствам вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на виготовлення базових комплектуючих (двигунів, коробок передач, електроніки, тощо) для тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів (було – “техніки і обладнання для агропромислового комплексу”) та державна підтримка банків, що здійснюють довгострокове кредитування цих підприємств”.

2. Перегляд Урядової програми здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва на предмет її доцільності та впливу на розвиток вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу і (за необхідності) скасувати взагалі або обмежити тільки для тракторів, самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів. Водночас необхідним є дотримання таких умов: а) зазначена техніка повинна призначатись для використання у мікро- та малих агропідприємствах; б) базові елементи (двигуни, коробки передач, електроніка, тощо) такої техніки на 100% повинні бути вітчизняного походження.

3. Доопрацювання Закону про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості²⁹ у таких напрямках:

- ступінь локалізації розраховувати не за загальною собівартістю включених у законопроект видів продукції, а для базових інноваційних високотехнологічних її елементів (двигунів, коробок передач, електроніки, тощо). Відтак предметом публічних закупівель може бути лише та продукція, в якій базові компоненти відповідають обґрунтовано встановленим законопроектом нормам локалізації. Окрім того, необхідно застосовувати диференційовану, а не загальну для всіх видів продукції, норму ступеня локалізації;

- визначити критерії відбору продукції, що підпадає під дію законопроекту, і обґрунтувати значення показників ступеня локалізації. Обов’язково вказати фактичне (на час прийняття закону) значення ступеня локалізації такої продукції. На час дії законопроекту на початку кожного року повноваженому органу оприлюднювати фактичні значення ступеня локалізації продукції (або її базових елементів), включеної у відповідний перелік;

- під дію законопроекту не повинні підпадати ті види продукції, в яких базові елементи собівартості імпортуються з країн, агресивно чи недружньо налаштованих до України.

Висновки. Врахування наведених пропозицій сприятиме реалізації Плану відновлення України, зокрема Програми “Розвиток секторів економіки з доданою вартістю” (8С.2. Машинобудування: Розвиток аграрного машинобудування). Командою Офісу Президента було проголошено, що *одним із ключових принципів цього плану є локалізація не менше 60% виробництва продукції для потреб відбудови*. Це означає пріоритетне задіяння українських компаній та виробників у процесах

---

²⁹ Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості: Закон України від 16.12.2021 р. №1977-IX. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-20#Text>

відбудови національної економіки, що дозволить підвищити ділову активність, створити нові робочі місця, а в підсумку – дати імпульс соціально-економічному розвитку.

Водночас постає питання здатності передбачити реальні механізми практичної реалізації такої локалізації і, передусім, розвитку саме українського виробничого бізнесу, оскільки “поверхнева” локалізація може звестися до розміщення в Україні окремих низькотехнологічних і низькомаржинальних виробництв у глобальних бізнес-ланцюгах ТНК. У воєнний та повоєнний періоди відбудови національної економіки це може бути допустимим, але у певних (жорстко контрольованих) масштабах. Відповідно на рівні державної політики необхідно розділяти локалізацію окремих виробництв іноземних компаній (йдеться передусім про машинобудування) і розвиток власне вітчизняних виробництв задля недопущення тих помилок (і подальшого поглиблення проблем українського машинобудування), про які йшлося на початку даного дослідження.

Також необхідно наголосити, що вкрай високі ризики ведення господарської діяльності (передусім у прикордонних із росією і білоруссю регіонах) стримуватимуть значні приватні капіталовкладення у нові виробничі потужності чи модернізацію наявних. Досвід Донецької і Луганської областей, де російська агресія розпочалася у 2014 році, показав, що навіть за умов замороженого конфлікту без сильних стимулів та додаткових гарантій безпеки інвестиції навряд чи відновляться у найближчі роки. За таких умов без перебільшення можемо вважати, що критичний стан вітчизняного машинобудування вимагає застосування не лише мотиваційних чи стимулюючих інструментів, а потребує цілеспрямованого відновлення ключових ланок ланцюга створення вартості промисловим сектором національної економіки загалом із застосуванням прямого державного управління у тому числі.

Отримання статусу кандидата на вступ до ЄС не лише дає Україні доступ до структурних фондів останнього, але й дозволяє відійти від позицій пасивного сприйняття ліберальних умов і правил зовнішньої торгівлі у напрямку повноправної участі у процесах формування цих правил, базуючись на пріоритеті відстоювання національних інтересів. Втрати, понесені у війні проти рф, доводять нагальну необхідність активних дій держави (не менш інтенсивних, аніж на полі бою) у напрямку забезпечення розвитку стратегічного сегмента – машинобудування – з метою протидії подальшій “аграризації” України, а натомість відбудови національної економіки на засадах неоіндустріалізації і технологічної самодостатності.

Додаток А
Показники виробничо-трудової активності промисловості України та її регіонів

Додаток А.1

Обсяг реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	301346,47	389330,39	408873,00	403813,48	412529,29	581224,21	708310,61	882172,95	1034039,37	1007842,45	1051958,15
Вінницька	180446,93	280057,33	289654,24	336456,46	410369,68	609462,89	752172,75	952188,92	1127252,92	1149421,72	1113410,84
Волинська	133568,31	195759,33	206173,36	200852,67	260626,67	362434,18	443699,80	534554,24	619196,39	612521,32	646873,24
Дніпропетровська	374476,09	488326,76	541799,46	540090,32	657520,21	776429,38	917328,90	1224807,15	1430851,11	1316301,45	1280828,09
Донецька	342170,26	515596,76	465287,74	444481,06	429720,21	689623,08	892809,79	1288270,42	1625811,36	1483521,42	1421381,67
Житомирська	127271,45	183406,13	203901,50	211494,85	293379,69	354481,07	420033,10	508935,62	586528,40	598427,63	633497,98
Закарпатська	99164,13	144875,82	161113,27	166432,84	187450,42	237521,37	298722,79	354618,40	407199,66	412366,61	449613,81
Запорізька	329927,08	422296,89	429717,19	418535,56	566043,40	784864,35	878309,63	1168052,24	1288823,67	1199011,68	1199387,96
Івано-Франківська	185337,54	338289,51	348055,10	304908,59	365979,62	479797,36	510101,74	692790,63	1049570,80	954578,57	923744,36
Київська	213997,79	341429,11	354350,11	410491,14	432780,84	526869,53	650362,99	749754,37	873165,78	878325,82	970962,96
Кіровоградська	148486,19	219424,41	283315,79	335762,87	389275,33	402362,38	469285,42	520826,18	601097,56	649006,04	721477,27
Луганська	283201,50	387575,11	340566,13	301857,08	228807,78	262583,95	451307,79	334536,76	385271,50	376434,71	354284,11
Львівська	141388,92	200446,78	219471,37	218701,83	256708,82	362848,02	452573,54	516990,53	644974,90	670615,92	737943,63
Миколаївська	232865,71	295229,53	328731,97	308811,73	375062,68	506750,74	675435,90	781215,93	896571,65	965287,71	985061,71
Одеська	290613,27	289541,31	301576,88	295708,96	373078,45	524648,17	546576,09	623782,71	681905,04	722448,24	842555,02
Полтавська	426089,26	587403,88	638064,92	584183,82	748966,32	977325,45	1267188,13	1608578,95	1909607,36	1647415,44	1662638,83
Рівненська	169255,57	231024,32	185859,97	242348,77	301350,63	403636,79	463622,26	553657,00	600409,89	668859,38	714076,56
Сумська	161051,37	274465,58	292482,44	289635,27	349487,55	439640,92	480824,76	557836,16	683820,51	716676,56	738588,71
Тернопільська	115125,56	194059,81	184271,43	197199,03	243518,04	331285,71	448418,80	542615,60	597030,14	565574,93	584539,94
Харківська	200636,13	263288,49	308824,11	314711,01	370302,47	443980,43	577356,73	728505,47	820155,97	785275,80	791386,04
Херсонська	150717,05	239685,59	215879,49	230533,90	272864,86	496914,43	591545,23	660083,76	722221,11	770136,02	836890,03
Хмельницька	155224,40	216477,70	236063,92	250035,61	298050,67	425820,68	520693,52	600149,68	666878,32	666520,00	749367,67
Черкаська	279268,20	353214,46	396324,36	377524,57	493679,27	584540,29	711060,81	785963,32	951791,33	975806,88	1040103,54
Чернівецька	82171,50	109924,32	102977,44	104053,30	127759,56	186770,08	234013,55	272436,03	390891,41	323733,97	346382,13
Чернігівська	177140,24	244800,96	326538,72	317585,45	392500,00	384151,69	419544,44	531573,83	677911,49	670908,02	705819,67

ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	74828,25	89024,07	93724,59	92551,00	112222,07	152741,75	202594,20	258076,29	308348,72	321201,71	321689,99
Вінницька	50424,53	64880,00	68329,05	72612,14	99867,02	147773,28	196699,44	232982,95	272777,78	315782,79	317746,08
Волинська	38488,16	44291,04	52645,99	49723,76	59733,33	93182,71	111570,58	134437,87	164368,74	183197,67	191971,83
Дніпропетровська	117830,12	140384,71	142337,18	144736,97	181256,84	203592,91	258413,46	354202,81	416734,03	418414,49	380011,98
Донецька	96406,93	120104,09	108597,77	103420,63	88768,06	152016,19	207350,79	320004,98	415158,94	444007,31	409933,33
Житомирська	44406,58	61979,57	61533,67	63067,01	85465,92	91472,65	115779,31	137369,86	176301,19	178473,68	190942,13
Закарпатська	41945,29	46993,46	62669,90	57694,86	66655,46	66974,36	82874,15	98415,67	118907,85	120533,56	139944,03
Запорізька	74400,82	82673,58	103552,08	93094,48	129687,50	169075,63	208896,38	266784,83	305015,25	306496,62	325224,07
Івано-Франківська	62619,05	97734,27	112644,63	111135,73	131135,37	155829,66	174636,63	226266,47	313790,56	311357,14	286661,65
Київська	54392,04	62903,23	78307,80	82341,21	110559,39	137966,23	188944,88	225604,13	260466,00	261629,09	324058,64
Кіровоградська	62578,27	70200,36	78275,86	82628,68	100172,08	126693,07	173593,43	178343,56	218841,46	242032,19	275371,90
Луганська	80347,00	97463,34	87258,06	77760,70	51068,52	67476,24	108844,28	88500,00	108094,44	111443,30	103700,93
Львівська	39829,11	51509,90	61264,95	64169,30	75940,34	104337,59	152800,54	185410,35	220263,84	235509,55	269966,84
Миколаївська	66558,02	72684,56	88544,22	87844,47	101705,54	125825,96	155580,69	190000,00	224699,54	258009,33	277420,89
Одеська	77357,14	70953,39	80699,89	77057,57	94453,04	145147,58	174057,97	190467,29	215556,86	238447,06	262404,31
Полтавська	128870,46	153045,23	159604,12	174207,52	240587,22	331939,45	499889,34	685303,64	742075,66	743919,84	746116,91
Рівненська	57756,32	68328,27	75449,01	70848,77	94292,45	126522,41	142476,49	166763,29	192791,07	215281,25	218484,85
Сумська	62716,89	72158,69	70597,19	74468,60	83984,27	127384,82	139221,14	153870,06	196524,22	224391,69	200354,84
Тернопільська	39103,14	45263,16	52071,43	52572,82	71391,75	96946,78	119487,18	138300,84	162191,78	175722,07	202782,37
Харківська	54617,65	57694,54	60688,42	64352,89	89581,91	122121,74	180962,47	216554,44	283024,56	253675,97	234864,86
Херсонська	47286,82	55436,68	58097,25	56567,80	65067,57	90048,90	130728,64	157918,78	179522,61	196876,57	237928,39
Хмельницька	45974,75	58517,99	66363,64	59159,54	81803,28	110306,95	132053,71	151480,89	167831,51	167292,31	210586,37
Черкаська	64332,52	67818,63	80428,40	76560,20	106466,75	138758,26	173756,76	207201,09	254268,29	274867,72	306662,13
Чернівецька	30211,08	31594,59	29724,31	28451,78	35901,64	50055,40	62384,82	71958,22	82878,79	94536,82	113746,90
Чернігівська	52469,51	69630,82	88063,97	80236,89	105197,13	127958,80	145481,48	187457,94	243521,66	263992,17	246352,46

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника у промисловості, грн.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2578	3119	3497	3774	3988	4789	5902	7631	9633	11788	12759
Вінницька	2039	2433	2786	3041	3296	4145	5454	7089	9203	11145	12453
Волинська	1947	2424	2707	2976	3426	4334	5532	7186	9091	11045	10766
Дніпропетровська	2861	3362	3791	4002	4444	5353	6121	7831	10367	12757	13471
Донецька	3003	3709	4089	4419	4428	5377	6430	8375	10334	12959	14028
Житомирська	1886	2278	2583	2756	3109	3691	4554	6329	8092	9529	10369
Закарпатська	1791	2062	2215	2506	2879	4037	5455	7596	9863	11381	11675
Запорізька	2812	3397	3761	4022	4531	5559	6636	8395	11020	13649	14777
Івано-Франківська	2228	2640	2946	3171	3620	4325	5481	7487	9605	11446	12163
Київська	2819	3379	3691	4075	4259	4863	6385	8123	9536	12151	13570
Кіровоградська	2050	2433	2722	2959	3170	3676	4603	6109	7835	9189	10280
Луганська	2801	3499	3887	4215	4099	3536	5156	5755	7271	9431	11270
Львівська	2111	2548	2868	3120	3461	4335	5535	7379	9421	10904	11273
Миколаївська	2768	3286	3818	4292	4710	5586	6857	8444	10084	13062	15169
Одеська	2162	2741	2818	3240	3429	4442	5442	6541	8432	9728	10854
Полтавська	2667	3200	3590	3725	3996	4745	5796	7880	10583	12566	13496
Рівненська	2620	3044	3496	3955	4369	4998	6308	7892	9972	12712	14534
Сумська	2122	2544	2891	3142	3393	4172	4997	6503	8075	9620	10874
Тернопільська	1658	2022	2226	2424	2734	3442	4431	6187	7862	9604	10177
Харківська	2183	2597	2938	3197	3386	4054	5016	6566	8097	9459	10205
Херсонська	1812	2170	2503	2641	2860	3671	4827	6192	7679	9449	10786
Хмельницька	2165	2570	2918	3207	3570	4233	5226	6826	8595	10531	11829
Черкаська	2042	2455	2782	3069	3288	4041	4977	6797	8363	10170	11126
Чернівецька	1761	2138	2299	2514	2664	3406	4412	5810	7405	9202	9570
Чернігівська	1963	2289	2685	2918	3303	4069	4069	6124	7537	9178	10126

Додаток Б
Показники інвестиційної активності промисловості України та її регіонів

Додаток Б.1

Капітальні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	16000,12	23481,31	28299,94	30780,47	29757,09	34055,71	47199,62	58715,07	82397,36	103268,82	76544,31
Вінницька	12201,08	17214,19	24889,11	34976,99	30968,14	31492,11	26338,71	35297,81	112574,55	82263,86	70427,36
Волинська	8504,50	11901,68	11990,05	14418,31	17787,71	54442,85	33381,45	36235,38	47581,42	120625,16	70777,57
Дніпропетровська	20570,65	30637,92	28907,86	29217,14	33156,40	40423,70	47482,69	71676,30	105750,45	121344,12	97983,58
Донецька	14804,77	27426,33	32534,48	33459,61	18756,59	20099,68	32020,33	49308,83	85604,95	106997,75	87189,51
Житомирська	9446,51	11820,04	14439,98	16098,67	16947,79	19115,13	27323,66	35174,11	45370,11	48176,03	37214,31
Закарпатська	6737,28	7433,45	10690,10	12076,22	12554,86	14694,44	22563,28	26191,24	40344,33	32596,73	32848,36
Запорізька	13094,21	19286,22	24023,26	23080,83	31522,92	29044,95	37659,67	61780,24	57787,63	53636,14	51107,11
Івано-Франківська	22161,48	23325,54	27739,19	23305,03	37717,25	30044,29	39991,74	53063,24	44707,68	36372,64	32842,80
Київська	21788,75	36309,11	49180,10	62386,45	72279,31	74246,08	110419,92	91135,48	84556,23	139511,68	91643,81
Кіровоградська	7703,79	18549,05	19393,79	17566,99	14805,79	14895,50	26220,37	33133,68	31204,88	46419,82	34005,66
Луганська	14535,37	18444,86	21818,64	32914,18	25503,79	12917,73	17976,25	6723,38	11598,77	11009,66	12362,02
Львівська	11642,66	14757,23	16660,14	22063,78	17828,39	24536,97	42760,59	53924,68	62501,70	62606,45	54410,05
Миколаївська	17499,17	17122,64	23449,82	33933,45	17706,71	13245,59	42358,37	36212,30	33163,82	56018,77	35926,00
Одеська	12894,47	15136,32	58812,80	46225,42	18393,48	20729,43	33918,04	35353,43	39383,24	37470,66	49224,43
Полтавська	24000,24	29339,97	36157,54	43399,44	42017,99	33774,12	60662,60	58772,71	73819,92	110571,89	112748,34
Рівненська	9182,21	8310,68	10607,50	10453,90	15409,62	28893,77	20099,25	24923,90	33131,12	29972,22	25998,76
Сумська	7946,66	14484,15	11254,20	12567,84	12436,76	13125,05	24346,45	30053,42	34479,56	31434,12	35565,39
Тернопільська	6707,49	9419,88	11750,93	9654,25	10502,35	15981,34	27315,98	41159,64	52180,41	53941,61	50289,70
Харківська	8302,74	9926,54	11694,73	11616,80	11994,39	14813,88	17602,62	21943,17	29974,97	23094,08	26651,00
Херсонська	6796,24	15584,67	13248,92	14977,65	16433,00	18605,62	16915,38	63280,51	97485,40	192140,86	81538,41
Хмельницька	16205,39	18354,52	9430,43	12658,59	13772,04	18896,74	32618,53	40923,01	60561,19	59044,18	35311,76
Черкаська	10834,44	13352,65	16507,41	13922,71	9099,93	12326,82	19297,77	19616,82	43590,46	46052,92	25088,37
Чернівецька	5046,97	6751,16	4295,21	5251,47	5204,04	7089,50	11214,17	11946,63	13501,34	13130,48	16934,79
Чернігівська	7461,66	8181,99	9247,58	10745,96	16717,28	18108,75	29881,24	30327,79	39809,91	22098,08	34515,06

Прямі іноземні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	37766,49	44425,31	41330,46	44009,58	72518,63	102141,94	116556,04	137801,69	147049,32	179946,23	170838,69
Вінницька	11284,40	14620,01	13800,44	21279,80	23587,18	43718,33	60446,64	74926,29	81515,95	189977,90	123558,82
Волинська	25331,35	29361,48	29293,48	31091,17	41290,59	74046,22	92629,47	100658,98	96978,07	130199,21	121253,19
Дніпропетровська	170620,95	157119,81	152820,20	124468,66	115821,90	206888,74	232654,57	233164,96	261040,80	311831,17	270421,98
Донецька	47716,42	36261,18	29373,10	27719,48	25443,34	132720,12	114357,41	188385,16	208660,75	226850,10	202772,45
Житомирська	16645,86	25481,18	25324,86	30459,90	34174,97	54365,43	84697,04	85862,05	109391,41	128607,80	109374,45
Закарпатська	32944,20	32965,68	39062,97	45048,59	52127,35	64921,98	93787,64	95101,83	85493,44	89943,01	96962,02
Запорізька	25582,35	27556,91	32529,28	33334,95	45772,60	104743,25	91514,67	214920,69	234187,31	252572,42	230601,77
Івано-Франківська	39144,85	53896,06	53625,12	69685,04	120596,30	133707,99	175526,85	202040,29	171356,72	95824,79	118351,51
Київська	43060,33	45643,15	51283,13	53391,74	71730,14	103930,41	149963,81	164866,74	150740,54	122100,38	141329,92
Кіровоградська	2145,05	2515,96	4679,77	13235,95	8089,91	20093,81	22556,65	23175,22	42131,94	47932,19	69405,81
Луганська	15153,02	18186,01	19102,67	22888,65	24333,38	81094,05	76140,87	57969,53	61110,19	62530,60	67421,25
Львівська	16587,70	18995,55	22245,24	24891,97	33588,01	75095,87	100860,90	116962,97	118271,85	189471,78	174936,45
Миколаївська	5915,93	8409,83	12606,53	12509,76	16209,85	20671,01	30125,20	29999,42	33239,26	13982,36	39442,16
Одеська	22252,64	27385,53	49991,25	55396,70	73944,18	65475,51	101556,41	120635,65	133330,65	123879,78	107151,06
Полтавська	20687,38	21221,76	28514,20	54548,28	87906,04	113567,50	162321,61	206999,61	230700,58	445017,40	515692,71
Рівненська	13498,67	15417,35	18164,04	22243,98	19200,27	43336,60	50590,34	46893,02	51122,16	62608,39	70581,71
Сумська	25824,65	27237,41	28865,66	29048,00	26260,84	72125,78	66162,74	71111,76	70016,02	100888,47	111035,92
Тернопільська	1474,06	1809,16	2002,49	2069,45	2339,47	12586,49	20479,42	15203,14	14583,95	12758,07	15973,85
Харківська	9809,15	11483,30	12097,91	13867,26	15598,33	31339,79	28548,91	31150,92	41507,35	64877,66	73532,99
Херсонська	9150,12	11469,01	21441,64	25183,76	32990,17	56248,76	62694,47	82353,58	82065,20	92186,95	79804,91
Хмельницька	15014,58	16419,19	16643,29	17793,15	24179,37	24210,06	28185,96	30330,80	42230,54	43591,47	28181,43
Черкаська	21506,01	17047,63	75085,12	75405,40	64127,13	82008,37	81176,14	41539,99	47366,96	44978,36	41493,39
Чернівецька	7108,92	6920,96	5900,22	7086,93	10365,07	11740,68	13077,98	15486,98	11623,92	25959,85	25956,86
Чернігівська	8629,41	9614,36	11181,06	12355,00	15772,35	17696,37	41795,99	149725,11	174343,59	211194,32	230234,13

Витрати на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2324,28	4275,33	3431,55	2920,06	2655,41	5366,84	9311,17	3735,76	5020,65	5777,33	6108,24
Вінницька	1062,32	593,09	5389,17	9168,15	10591,67	7763,31	10157,15	1426,67	5349,95	11737,57	2686,06
Волинська	1616,79	1833,73	1909,50	3616,00	3666,79	1282,52	2930,64	3196,80	1711,42	1803,95	1803,95
Дніпропетровська	903,85	2314,40	2752,57	2624,86	2151,85	20324,59	40341,43	3303,78	2044,76	6426,22	3710,78
Донецька	1434,57	4609,21	2780,69	1874,87	1222,63	3350,82	2623,16	3612,18	3778,20	7312,98	7811,52
Житомирська	333,93	9689,13	903,38	942,10	842,67	457,60	1984,51	143,05	1636,26	2520,26	743,55
Закарпатська	1103,58	512,04	530,24	415,04	278,59	385,14	1014,73	447,18	344,82	767,95	336,70
Запорізька	655,76	4147,29	1265,58	1585,31	1967,27	1927,08	2978,53	8665,18	25708,49	4189,96	10077,95
Івано-Франківська	29279,00	2136,59	2807,49	6766,92	1394,25	1353,73	1169,59	1964,75	2155,65	3295,37	3295,37
Київська	959,15	1146,29	1330,93	771,04	935,89	1111,06	4715,69	2302,82	5070,02	2577,83	6081,79
Кіровоградська	1979,65	2529,50	6152,47	2109,36	1777,70	2529,09	5386,46	10514,77	3328,93	2782,11	6486,78
Луганська	958,58	662,11	1323,27	1547,39	204,00	256,12	528,67	297,35	273,06	459,43	540,88
Львівська	821,07	1006,66	1765,98	1623,84	1425,13	1868,17	2883,00	1957,37	2682,85	2179,99	4059,56
Миколаївська	6768,53	5409,94	4927,93	9774,21	8845,33	4300,57	9530,21	4975,64	3880,01	14488,23	11027,39
Одеська	1602,18	1827,36	15878,95	970,46	3578,91	586,43	3064,16	1754,09	2639,45	2324,79	1164,47
Полтавська	982,99	1506,71	999,55	1733,28	3009,15	1215,95	2146,03	690,55	1079,38	7322,19	9879,71
Рівненська	562,85	808,96	728,67	326,09	179,32	106,12	633,56	117,80	92,43	453,49	1441,53
Сумська	2494,74	4851,54	2927,66	3403,80	7702,53	2199,86	4728,92	8453,08	7976,27	13007,27	2470,55
Тернопільська	181,62	1664,82	2021,85	588,27	1479,34	407,78	2446,49	3056,68	3756,87	7302,72	9775,18
Харківська	2209,62	3335,92	2937,65	2581,54	3033,85	2900,04	5061,67	3895,43	5472,31	2843,28	5333,68
Херсонська	958,72	1749,41	3268,17	3418,81	2037,43	1714,68	1885,01	1425,12	1262,45	2112,32	1705,68
Хмельницька	10513,16	12928,35	3198,81	1611,40	1983,92	1076,89	758,21	390,96	228,37	240,60	2406,20
Черкаська	174,17	434,58	1136,74	350,88	395,71	707,25	606,26	1694,37	1562,22	1117,30	5991,10
Чернівецька	1012,17	1399,89	1295,01	1302,33	1879,18	519,58	515,84	681,24	1384,13	365,87	603,72
Чернігівська	335,69	795,00	664,43	2268,61	1906,54	655,38	1210,40	1340,27	2035,94	1193,37	760,92

Додаток В

Показники інноваційної активності промисловості України та її регіонів

Додаток В.1

Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %

<i>Регіон</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	2,0	2,2	1,6	2,3	2,3	0,6	0,9	0,7	0,9	0,9
Волинська	4,2	5,6	1,7	3,0	2,5	2,2	0,3	1,0	0,7	1,4
Дніпропетровська	0,6	0,5	0,8	1,9	0,7	0,4	0,1	0,2	0,2	1,4
Донецька	1,9	2,1	2,2	3,0	1,7	2,6	1,3	0,3	5,2	6,3
Житомирська	1,5	3,8	5,1	5,5	1,4	1,8	0,5	0,4	0,8	0,2
Закарпатська	14,4	11,9	13,4	15,5	8,4	4,6	1,8	2,4	0,7	0,4
Запорізька	3,1	3,2	2,2	2,3	1,7	2,7	2,4	2,1	1,6	1,2
Івано-Франківська	2,3	5,2	7,5	4,3	3,8	1,3	0,4	1,1	0,3	0,5
Київська	2,1	2,3	1,7	2,4	2,2	0,8	0,8	1,4	0,9	1,0
Кіровоградська	5,2	5,3	2,8	6,4	2,9	2,3	1,8	4,8	4,2	4,7
Луганська	9,5	2,7	3,4	2,1	0,2	1,8	0,1	0,3	3,0	4,6
Львівська	1,6	1,5	2,1	3,0	2,1	1,9	0,8	1,0	0,8	1,0
Миколаївська	8,5	3,3	0,9	3,0	1,5	0,3	1,0	0,3	2,4	2,4
Одеська	0,8	2,2	3,6	3,6	2,4	1,2	0,3	1,1	1,5	1,3
Полтавська	10,4	24,3	14,4	6,5	8,9	1,9	0,2	0,4	0,2	2,7
Рівненська	0,7	0,9	0,6	0,8	0,8	0,4	0,1	0,2	...	0,4
Сумська	8,8	12,4	10,6	10,4	10,4	7,1	2,0	2,1	2,0	1,1
Тернопільська	5,6	7,6	7,4	2,6	1,7	2,8	0,8	1,9	0,9	2,4
Харківська	3,1	2,4	4,8	4,8	3,8	3,4	2,2	2,5	3,0	2,5
Херсонська	6,2	4,9	5,6	4,0	5,4	1,4	1,5	1,7	2,3	1,9
Хмельницька	0,3	2,1	2,3	1,6	0,9	0,7	0,1	0,1	0,7	1,0
Черкаська	7,7	3,8	1,2	2,0	1,6	0,7	1,1	1,7	1,5	0,8
Чернівецька	5,0	4,9	3,5	2,6	2,0	2,4	0,9	0,5	0,4	0,4
Чернігівська	9,4	1,7	1,4	0,9	1,0	0,5	1,0	2,7	2,6	1,1
Україна	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4	0,7	0,8	1,3	1,9

* Дані за 2016 рік не оприлюднено ДССУ

Додаток В.2

Частка продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції, %*

<i>Регіон</i>	<i>2010</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>	<i>2019</i>
Вінницька	15,9	0,8	1,3	1,3	1,8	8,6
Волинська	30,4	61,0	28,4	43,8	7,2	7,2
Дніпропетровська	39,7	80,3	55,0	67,3	47,6	58,3
Донецька	68,6	55,6	67,9	71,9	68,0	90,2
Житомирська	27,1	5,3	9,5	17,3	13,3	28,7
Закарпатська	92,4	26,7	28,5	72,8	45,3	31,7
Запорізька	63,9	70,2	63,9	42,7	27,0	35,0
Івано-Франківська	34,7	33,0	24,0	33,2	56,1	19,6
Київська	20,2	27,0	13,4	22,2	29,5	77,4
Кіровоградська	78,5	17,8	30,5	16,8	37,2	55,9
Луганська	35,5	82,2	0,2	96,7	...	7,0
Львівська	8,7	8,4	12,9	10,3	12,2	17,7
Миколаївська	54,2	71,3	34,8	21,0	1,2	10,2
Одеська	18,0	21,9	19,4	18,0	18,2	37,0
Полтавська	6,8	25,1	9,4	25,7	17,2	7,0
Рівненська	26,6	22,1	26,8	32,4	...	33,4
Сумська	91,6	60,7	37,4	70,6	55,0	77,4
Тернопільська	71,9	4,9	7,9	8,6	...	8,6
Харківська	67,3	52,0	53,6	64,3	26,1	10,7
Херсонська	11,4	5,2	31,8	10,2	1,3	3,9
Хмельницька	6,0	28,9	30,8	25,5	...	13,0
Черкаська	66,8	11,3	23,7	30,1	10,2	4,7
Чернівецька	13,6	28,1	24,5	22,3	22,3	15,0
Чернігівська	36,5	29,8	58,4	42,8	42,8	17,0
Україна	40,7	44,8	29,2	47,0	31,2	54,2

* Дані за 2011-2012, 2016, 2018 і 2020 роки не оприлюднено ДССУ

Частка витрат на інновації в інвестиціях промисловості, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	14,53	18,21	12,53	9,80	8,92	15,76	19,73	6,36	6,09	5,59	7,98
Вінницька	8,71	3,45	21,65	26,21	34,20	24,65	38,56	4,04	4,75	14,27	3,81
Волинська	19,01	15,41	15,93	25,08	20,61	2,36	8,78	8,82	3,60	1,54	1,50
Дніпропетровська	4,39	7,55	9,52	8,98	6,49	50,28	84,96	4,61	1,93	5,30	3,79
Донецька	9,69	16,81	8,55	5,60	6,52	16,67	8,19	7,33	4,41	6,83	8,96
Житомирська	3,53	81,97	6,26	5,85	4,97	2,39	7,26	0,41	3,61	5,23	2,00
Закарпатська	16,38	6,89	4,96	3,44	2,22	2,62	4,50	1,71	0,85	2,36	1,03
Запорізька	5,01	21,50	5,27	6,87	6,24	6,63	7,91	14,03	44,49	7,81	19,72
Івано-Франківська	132,12	9,16	10,12	29,04	3,70	4,51	2,92	3,70	4,82	9,08	9,06
Київська	4,40	3,16	2,71	1,24	1,29	1,50	4,27	2,53	6,00	1,85	6,64
Кіровоградська	25,70	13,64	31,72	12,01	12,01	16,98	20,54	31,73	10,67	5,99	19,08
Луганська	6,59	3,59	6,06	4,70	0,80	1,98	2,94	4,42	2,35	4,17	4,38
Львівська	7,05	6,82	10,60	7,36	7,99	7,61	6,74	3,63	4,29	3,48	7,46
Миколаївська	38,68	31,60	21,01	28,80	49,95	32,47	22,50	13,74	11,70	25,86	30,69
Одеська	12,43	12,07	27,00	2,10	19,46	2,83	9,03	4,96	6,70	6,20	2,37
Полтавська	4,10	5,14	2,76	3,99	7,16	3,60	3,54	1,17	1,46	6,62	8,76
Рівненська	6,13	9,73	6,87	3,12	1,16	0,37	3,15	0,47	0,28	1,51	5,54
Сумська	31,39	33,50	26,01	27,08	61,93	16,76	19,42	28,13	23,13	41,38	6,95
Тернопільська	2,71	17,67	17,21	6,09	14,09	2,55	8,96	7,43	7,20	13,54	19,44
Харківська	26,61	33,61	25,12	22,22	25,29	19,58	28,76	17,75	18,26	12,31	20,01
Херсонська	14,11	11,23	24,67	22,83	12,40	9,22	11,14	2,25	1,30	1,10	2,09
Хмельницька	64,87	70,44	33,92	12,73	14,41	5,70	2,32	0,96	0,38	0,41	6,81
Черкаська	1,61	3,25	6,89	2,52	4,35	5,74	3,14	8,64	3,58	2,43	23,88
Чернівецька	20,06	20,74	30,15	24,80	36,11	7,33	4,60	5,70	10,25	2,79	3,56
Чернігівська	4,50	9,72	7,18	21,11	11,40	3,62	4,05	4,42	5,11	5,40	2,20

Додаток Г
Показники рентабельності діяльності промисловості України та її регіонів

Додаток Г.1

Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	3,6	4,7	3,4	3,0	1,6	0,9	4,2	6,8	6,3	5,5	3,9
Вінницька	3,1	...	3,5	4,8	4,6	5,5	5,2	7,0	4,9	5,8	1,4
Волинська	2,6	4,3	3,9	3,9	6,8	6,4	4,5	5,4	5,7	3,8	4,9
Дніпропетровська	7,3	12,1	6,2	8,0	7,2	2,2	6,4	10,4	5,5	5,8	10,8
Донецька	0,5	...	-0,8	-1,1	-0,7	-6,8	1,9	-2,0	5,3	-1,7	-1,4
Житомирська	2,4	3,2	4,1	3,4	-2,4	0,01	3,4	2,4	5,6	6,7	4,0
Закарпатська	-0,1	3,0	2,6	2,2	0,0	0,2	3,2	1,0	0,6	2,8	2,3
Запорізька	6,0	4,9	5,9	9,2	11,6	9,5	13,1	12,6	8,2	-0,3	1,3
Івано-Франківська	-0,4	-2,0	-3,4	-0,4	-0,1	2,0	3,9	3,9	4,0	2,9	7,5
Київська	1,3	4,6	4,8	3,9	-0,7	2,0	5,3	5,6	-4,5	8,9	7,3
Кіровоградська	5,8	...	7,2	6,7	3,9	-32,3	2,0	3,2	2,0	2,0	3,1
Луганська	-2,0	-0,4	-4,7	-7,0	-22,9	-24,2	-16,8	-35,1	-1,3	27,7	-25,1
Львівська	1,4	3,2	1,7	3,8	1,5	1,1	4,0	3,6	0,4	1,0	2,5
Миколаївська	3,8	3,3	5,4	2,6	-5,7	-0,3	-6,6	4,6	5,3	7,6	4,2
Одеська	0,9	0,9	1,5	-1,3	-10,7	-1,7	-1,5	2,4	3,4	5,3	2,5
Полтавська	6,8	10,4	9,0	7,8	11,7	5,4	6,6	10,3	5,6	7,6	18,3
Рівненська	-0,7	2,3	-5,7	-5,0	-22,4	-15,1	-5,0	1,0	5,9	18,1	-6,0
Сумська	5,1	...	8,9	6,7	4,9	6,5	8,1	5,7	2,6	8,4	3,5
Тернопільська	0,8	-7,5	1,4	-1,3	-1,9	3,3	3,1	2,8	2,9	0,7	6,2
Харківська	4,9	6,7	5,6	6,2	3,6	4,7	3,2	4,7	3,8	4,2	3,1
Херсонська	0,8	2,1	2,4	0,4	-5,9	-1,9	1,1	2,8	4,3	12,9	1,9
Хмельницька	3,7	...	6,0	6,9	-6,6	-5,5	1,6	5,6	3,9	4,5	6,1
Черкаська	1,0	4,4	1,8	-1,2	-6,9	-3,2	3,9	6,3	5,4	5,6	0,1
Чернівецька	-2,3	0,8	1,2	2,3	0,4	2,9	3,6	2,1	-3,3	-1,8	1,7
Чернігівська	4,5	...	3,6	5,4	6,2	1,4	-3,6	4,9	7,6	7,6	11,0

Рентабельність активів промислових підприємств, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2,72	4,47	1,33	0,73	-8,28	-7,70	-0,27	2,78	4,49	4,58	-0,56
Вінницька	1,84	2,01	2,23	3,67	-1,44	1,19	3,79	20,40	4,53	5,86	-1,00
Волинська	1,59	3,85	2,02	1,91	-1,72	1,82	2,73	8,67	7,17	7,09	-1,45
Дніпропетровська	9,54	9,54	3,82	4,90	-0,66	-3,82	2,70	10,17	5,00	5,06	3,76
Донецька	-2,51	-2,51	-2,51	-2,65	-9,44	-14,18	-2,22	-7,50	0,73	-2,78	-4,51
Житомирська	-0,41	1,21	1,24	0,70	-8,94	-8,58	-0,18	6,65	3,87	6,50	-0,97
Закарпатська	1,99	1,99	1,29	0,73	-10,32	-8,47	0,75	-1,45	0,37	5,30	-4,51
Запорізька	6,52	5,92	4,13	6,52	-6,90	-4,08	6,15	11,18	6,61	0,77	-2,08
Івано-Франківська	-3,42	-6,24	-6,96	-2,40	-21,15	-17,12	-4,92	-0,64	1,35	4,44	-4,71
Київська область	...	...	...	...	-5,66	-3,48	1,45	8,45	-4,67	6,46	4,01
Кіровоградська	...	...	...	...	...	-56,34	0,84	3,06	0,05	1,23	0,37
Луганська	-1,17	-4,25	-7,75	-12,43	-63,26	-72,09	-34,24	-32,81	0,55	23,80	-26,43
Львівська	2,08	2,08	0,78	1,88	-6,57	-5,43	1,18	5,31	0,67	0,00	-1,01
Миколаївська	2,09	2,46	2,60	0,41	-21,50	-7,39	-8,04	8,90	2,13	5,70	-3,35
Одеська	-4,43	-2,57	-3,42	-4,30	-17,89	-9,30	-6,10	10,00	2,04	3,14	-2,34
Полтавська	7,83	15,39	9,94	6,47	-4,23	-10,66	-1,30	11,92	7,61	11,73	11,50
Рівненська	-2,24	1,05	-6,79	-6,23	-34,85	-25,35	-6,65	3,31	6,65	21,19	-10,40
Сумська	...	...	...	...	-4,02	-1,75	4,09	18,20	1,08	11,23	-1,83
Тернопільська	-1,49	-12,48	-0,47	-4,16	-4,16	-1,45	0,99	-34,33	3,81	3,88	0,40
Харківська	4,28	7,41	4,46	4,21	0,91	0,79	0,68	8,91	3,61	3,96	1,75
Херсонська	-3,73	-1,53	-0,06	-1,98	-16,09	-9,26	-2,24	19,81	2,90	8,53	-6,15
Хмельницька	...	...	...	...	...	...	...	6,22	0,85	9,78	-2,61
Черкаська	-0,74	2,20	-0,26	-2,44	-16,69	-8,07	0,62	11,53	4,45	6,78	-3,54
Чернівецька	-4,12	-0,75	4,28	0,59	-1,89	0,69	3,64	-2,97	-3,35	-1,93	-0,15
Чернігівська	1,76	2,61	3,20	3,60	-6,01	-10,30	-12,18	25,87	7,25	8,19	7,50

Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником у промисловості, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	29,16	46,75	15,21	9,24	-119,98	-122,61	-4,28	39,14	54,96	47,89	-6,17
Вінницька	12,06	12,76	14,74	26,86	-9,99	8,73	29,38	167,05	34,97	43,89	-7,26
Волинська	13,00	27,38	13,20	11,70	-10,08	11,28	18,20	48,58	36,51	35,86	-8,38
Дніпропетровська	75,65	147,80	52,99	65,78	-9,91	-58,71	44,27	160,29	67,44	60,04	46,04
Донецька	7,77	7,69	-25,65	-27,03	-101,30	-249,45	-38,54	-126,92	10,97	-35,03	-55,41
Житомирська	-2,78	8,00	8,14	4,81	-64,74	-56,48	-1,18	36,16	18,89	31,57	-4,91
Закарпатська	-11,84	11,42	7,73	4,18	-56,85	-42,08	3,30	-5,25	1,15	16,14	-16,65
Запорізька	59,53	53,14	38,57	61,95	-74,73	-45,82	72,11	129,34	66,05	6,17	-15,98
Івано-Франківська	-33,71	-57,96	-61,38	-23,18	-236,34	-210,55	-59,07	-6,64	9,89	27,08	-30,54
Київська	-5,63	24,42	29,33	33,25	-100,37	-59,17	22,69	106,67	-54,81	66,94	41,57
Кіровоградська	29,91	40,85	32,30	16,01	-296,47	-583,60	5,90	21,68	0,32	7,26	2,19
Луганська	-8,95	-30,44	-59,50	-66,09	-502,39	-1212,34	-501,03	-549,45	7,75	101,09	-109,71
Львівська	1,39	15,22	5,67	15,26	-54,94	-44,67	9,36	38,26	4,21	-0,03	-7,27
Миколаївська	14,92	16,81	18,46	2,95	-149,68	-77,15	-100,88	56,12	12,78	29,41	-17,36
Одеська	-51,34	-24,78	-35,89	-44,54	-210,83	-103,86	-65,56	101,88	18,19	24,81	-19,00
Полтавська	82,86	155,19	101,12	72,16	-52,94	-148,69	-17,83	130,37	68,17	91,74	106,71
Рівненська	-11,81	5,56	-37,09	-39,27	-231,70	-171,12	-37,25	13,66	22,55	59,19	-27,89
Сумська	35,38	43,64	59,53	33,72	-26,36	-10,53	23,75	97,11	5,25	49,68	-8,43
Тернопільська	-12,78	-99,62	-3,24	-30,33	-117,81	-10,08	6,20	-182,54	17,60	17,26	2,01
Харківська	29,32	47,83	29,03	27,27	6,50	5,38	4,54	54,83	19,81	20,33	9,57
Херсонська	-32,26	-13,71	-0,49	-15,94	-135,24	-79,95	-18,44	138,00	21,59	76,33	-62,09
Хмельницька	9,09	24,05	8,56	15,29	-102,53	-93,59	-21,84	35,89	4,47	47,00	-12,82
Черкаська	-10,08	28,07	-3,66	-30,40	-249,96	-113,80	8,17	115,86	42,06	65,62	-32,25
Чернівецька	-22,31	-3,63	18,28	2,13	-6,75	2,73	12,14	-8,53	-9,05	-5,12	-0,41
Чернігівська	9,42	12,97	15,34	18,03	-32,45	-57,18	-87,73	163,90	43,94	47,09	43,25

Додаток Д
Структурні показники промисловості України та її регіонів

Додаток Д.1

Структура промислового сектора економіки

Регіон	ПРОМИСЛІВІСТЬ	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів		текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів		виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність		виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		виробництво хімічних речовин і хімічної продукції		виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів		виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції		металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування		машинобудування		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
		2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Україна	100,0	10,0	12,8	67,4	55,9	18,0	18,0	0,8	0,9	2,6	3,0	7,2	2,6	3,1	2,6	0,7	1,1	4,4	5,8	19,1	14,5	9,3	5,2	20,8	30,2	1,8	1,1
Вінницька	100,0	1,5	2,7	78,1	78,7	58,4	58,4	0,7	0,2	3,8	5,2	...	...	2,6	2,5	...	1,2	3,5	2,9	2,8	3,0	3,7	3,7	18,9	17,8	1,5	0,8
Волинська	100,0	2,8	0,2	81,0	81,7	37,4	24,1	1,4	2,3	11,8	23,3	...	...	...	1,5	...	...	4,1	5,7	3,4	2,0	12,3	11,9	14,6	17,0	1,6	1,1
Дніпропетровська	100,0	25,2	35,4	61,2	56,6	6,9	6,7	0,3	0,3	1,4	0,8	2,7	2,8	3,1	3,6	0,0	...	3,8	3,7	35,7	34,2	5,6	3,1	11,9	6,8	1,7	1,2
Донецька	100,0	12,9	17,9	71,6	72,0	6,9	4,0	0,2	0,0	0,5	0,1	7,8	...	2,0	0,5	0,2	...	2,8	2,1	40,6	53,3	9,5	3,8	13,1	9,3	2,4	0,8
Житомирська	100,0	9,1	10,8	73,5	71,6	30,0	24,0	4,9	4,2	7,6	17,2	...	...	2,4	2,2	1,8	...	12,6	11,7	6,6	4,8	6,1	5,0	15,0	16,2	2,4	1,4
Закарпатська	100,0	1,4	1,2	81,7	64,8	16,0	5,9	4,9	5,3	5,3	5,1	...	...	6,3	4,3	...	...	1,8	5,7	0,7	1,2	40,8	32,4	15,0	32,3	1,9	1,7
Запорізька	100,0	2,7	4,6	74,3	70,4	9,7	10,4	0,2	0,2	0,5	0,4	4,7	4,1	1,6	1,5	0,2	0,2	2,9	2,0	34,4	39,6	19,0	10,1	21,9	24,3	1,1	0,7

Продовження дод. Д.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Івано-Франківська	100,0	6,4	9,7	56,8	60,4	14,6	3,6	1,9	0,3	12,0	7,0	6,8	...	6,4	...	0,1	...	10,8	13,6	1,2	1,0	1,8	5,9	35,2	29,3	1,6	0,6
Київська	100,0	0,3	1,2	76,7	81,4	34,9	27,5	1,8	0,6	8,3	10,1	0,1	0,3	1,4	2,5	0,5	3,0	14,7	18,7	6,2	7,4	5,4	8,6	21,1	16,4	1,9	1,0
Кіровоградська	100,0	3,0	5,7	80,5	72,4	49,2	45,3	0,6	0,2	1,4	1,2	...	...	1,8	1,8	...	0,1	2,7	2,4	8,9	...	14,3	8,2	14,1	20,5	2,4	1,4
Луганська	100,0	15,2	4,2	70,5	60,4	3,3	3,6	0,2	...	1,7	...	26,1	...	6,0	21,4	0,2	...	2,1	3,6	20,6	0,8	8,7	5,2	12,6	33,6	1,7	1,8
Львівська	100,0	4,6	7,9	75,0	70,5	25,5	30,0	3,4	3,5	7,5	8,6	7,0	...	2,4	1,6	1,8	...	8,9	7,5	4,4	5,6	7,6	7,8	18,4	20,3	2,0	1,3
Миколаївська	100,0	0,7	1,7	74,1	57,7	31,8	27,7	3,3	0,8	0,6	0,2	...	...	...	0,3	...	0,0	3,5	3,7	16,0	16,3	18,2	4,9	25,2	39,5	*	1,1
Одеська	100,0	0,1	0,05	85,3	69,9	25,6	28,8	0,6	0,6	1,4	1,1	...	...	13,0	2,3	...	...	2,9	19,7	8,7	6,5	10,1	7,1	14,6	27,6	*	2,8
Полтавська	100,0	19,9	54,5	73,5	38,7	19,8	15,3	0,3	0,3	0,1	0,7	31,3	...	1,0	1,3	0,1	...	1,2	0,9	0,7	0,9	18,2	3,7	6,0	6,3	0,6	0,5
Рівненська	100,0	2,5	5,2	65,4	54,8	21,2	14,5	0,9	1,8	8,2	12,1	...	...	13,1	5,4	...	...	13,0	13,3	2,2	1,4	4,3	2,7	31,0	39,1	1,1	0,9
Сумська	100,0	16,4	...	68,8	66,4	20,6	24,3	2,8	2,2	1,0	2,9	...	...	7,9	6,9	0,4	2,2	2,6	8,7	5,8	5,9	22,5	10,7	13,4	15,5	1,4	...
Тернопільська	100,0	2,4	3,8	73,8	73,4	43,6	31,2	2,6	1,0	4,2	2,1	0,1	...	0,2	1,1	0,9	...	6,6	18,0	2,5	3,7	10,0	12,5	21,5	21,4	2,3	1,4
Харківська	100,0	4,2	26,8	75,6	54,5	30,1	19,7	0,9	1,2	4,0	3,8	4,9	...	5,8	2,1	...	2,0	5,2	6,7	2,8	4,6	18,5	9,9	20,2	17,1	...	1,6
Херсонська	100,0	0,3	0,6	79,2	61,0	48,5	38,4	0,3	0,7	3,5	5,5	...	...	...	1,1	...	...	7,7	8,0	3,7	2,7	11,4	3,6	16,6	36,8	3,9	1,6
Хмельницька	100,0	0,9	1,8	68,0	58,4	31,4	19,8	2,4	2,4	2,0	3,9	...	...	...	1,2	...	...	17,2	16,5	3,4	6,4	7,8	5,7	29,8	38,7	1,3	1,1
Черкаська	100,0	1,0	0,8	86,1	82,9	48,7	54,2	1,0	1,7	3,5	4,0	...	...	18,4	5,8	...	6,0	1,7	4,9	0,8	1,7	8,1	3,0	11,4	15,2	1,5	1,1
Чернівецька	100,0	1,1	1,0	65,9	41,0	25,5	11,2	4,6	1,9	4,3	4,5	...	...	1,1	0,8	0,0	...	12,5	10,9	5,6	3,8	8,4	4,7	30,1	56,5	2,9	1,5
Чернігівська	100,0	7,2	10,0	74,2	68,9	45,8	37,3	3,0	2,7	10,1	10,4	...	...	1,7	1,4	...	...	1,9	4,0	1,5	2,7	5,5	7,5	16,6	19,4	2,0	1,8

Частка промисловості у ВДВ*, %

Регіон	2012	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	21,49	21,19	21,13	21,01	19,88	17,97
Вінницька	18,3	22,1	21,4	19,8	20,5	16,39
Волинська	16,4	17,9	15,4	15,5	14,6	12,33
Дніпропетровська	47,3	46,7	48,2	47,7	44,1	31,82
Донецька	39,9	45,3	49,9	53,2	49,9	35,77
Житомирська	22,7	19,9	19,0	19,8	18,4	15,53
Закарпатська	20,2	16,7	15,1	14,7	13,1	12,09
Запорізька	43,9	41,4	42,4	43,5	39,0	30,37
Івано-Франківська	30,2	26,4	28,0	31,2	29,3	21,09
Київська	18,2	22,2	21,5	20,4	19,2	17,33
Кіровоградська	22,2	20,6	19,1	19,0	19,0	17,72
Луганська	45,2	34,5	23,1	20,7	18,3	12,84
Львівська	17,9	22,7	22,9	22,1	20,0	17,23
Миколаївська	25,7	20,6	21,1	21,1	20,7	18,14
Одеська	13,1	13,7	12,5	12,2	11,7	9,96
Полтавська	44,2	50,5	54,1	49,4	47,6	37,93
Рівненська	26,2	26,1	24,5	24,1	23,7	19,05
Сумська	27,3	24,6	22,5	23,2	23,1	15,44
Тернопільська	13,6	15,0	14,2	13,6	13,0	11,75
Харківська	21,3	31,0	31,0	33,1	28,3	20,22
Херсонська	16,0	15,1	15,1	14,7	14,6	13,59
Хмельницька	20,3	19,5	17,5	16,3	15,1	13,79
Черкаська	24,3	25,9	25,2	24,1	24,0	20,68
Чернівецька	9,9	11,7	10,7	10,5	10,9	10,17
Чернігівська	24,9	20,4	20,5	21,1	20,0	14,30

*Сірим кольором виділено ті клітинки, в яких значення показників є домінуючими, тобто частка промисловості у ВДВ регіону домінує над частками інших ВЕД

Додаток Е
Показники експортної активності в регіонах України

Додаток Е.1

Регіональна структура товарного експорту

Регіон	2012		2021		2022 (І півріччя)	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Вінницька	652401,8	1,20	1309318,9	2,49	582481,1	3,29
Волинська	605783,6	1,11	832547,2	1,58	455318	2,57
Дніпропетровська	10129717,0	18,64	12163791,9	23,13	3900737,1	22,06
Донецька	14127179,0	26,00	7037552,7	13,38	202931,8	1,15
Житомирська	550038,4	1,01	771525,7	1,47	338815,1	1,92
Закарпатська	1385087,0	2,55	1684845,9	3,20	1020901,4	5,77
Запорізька	4004800,0	7,37	4740997,0	9,02	2117925,9	11,98
Івано-Франківська	821538,0	1,51	1165242,9	2,22	376259,6	2,13
Київська	1982972,0	3,65	2550544,2	4,85	1055144,3	5,97
Кіровоградська	630605,6	1,16	1021478,6	1,94	382529,4	2,16
Луганська	4192709,0	7,72	167895,9	0,32	23591,7	0,13
Львівська	1343536,0	2,47	2932483,9	5,58	1417614,5	8,02
Миколаївська	2370725,0	4,36	3457061,5	6,57	1080377,7	6,11
Одеська	1784640,0	3,28	1697912,1	3,23	892720,2	5,05
Полтавська	3404407,0	6,27	3189526,7	6,07	1113124,2	6,29
Рівненська	503536,4	0,93	703946,6	1,34	374469,3	2,12
Сумська	1122088,0	2,07	1060854,0	2,02	310066,8	1,75
Тернопільська	236823,6	0,44	678878,0	1,29	331483,3	1,87
Харківська	2022113,0	3,72	1801286,0	3,43	420960,1	2,38
Херсонська	328474,1	0,60	412802,5	0,79	...	0,00
Хмельницька	460424,9	0,85	918137,8	1,75	336430,7	1,90
Черкаська	1007650,0	1,85	884081,5	1,68	514642,1	2,91
Чернівецька	124920,0	0,23	207308,8	0,39	124229,2	0,70
Чернігівська	542355,4	1,00	1189906,6	2,26	311129,0	1,76
Всього	54334524,8	100,00	52579926,9	100,00	17315084,8	100,00

Додаток Е.2

Регіональна структура товарного імпорту

Регіон	2012		2021		2022 (І півріччя)	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Вінницька	498364,7	1,22	699069,3	1,79	249298,1	1,86
Волинська	1015139,0	2,48	1814372,2	4,65	790965,8	5,91
Дніпропетровська	6538263,0	16,00	5872330,4	15,06	1882752,1	14,06
Донецька	4168469,0	10,20	1892062,6	4,85	112736,7	0,84
Житомирська	384271,6	0,94	689129,7	1,77	372615,6	2,78
Закарпатська	2009085,0	4,92	1696864,0	4,35	817296,7	6,10
Запорізька	2013430,0	4,93	2046728,0	5,25	807850,6	6,03
Івано-Франківська	983751,3	2,41	995715,1	2,55	334839,0	2,50
Київська	4793232,0	11,73	5593420,1	14,35	1552892,0	11,60
Кіровоградська	284874,7	0,70	292310,3	0,75	107953,8	0,81
Луганська	1989589,0	4,87	264041,1	0,68	21183,9	0,16
Львівська	3373475,0	8,26	4755331,7	12,20	2280063,8	17,03
Миколаївська	895654,2	2,19	1194023,1	3,06	486379,2	3,63
Одеська	4304580,0	10,54	2306677,2	5,92	820084,1	6,12
Полтавська	1322736,0	3,24	1879788,7	4,82	670439,1	5,01
Рівненська	458652,5	1,12	576973,2	1,48	202607,3	1,51
Сумська	678821,9	1,66	857386,9	2,20	248278,6	1,85
Тернопільська	336848,7	0,82	530318,9	1,36	206811,5	1,54
Харківська	2741037,0	6,71	2401288,9	6,16	538597,0	4,02
Херсонська	206635,2	0,51	266961,6	0,68	...	0,00
Хмельницька	564880,3	1,38	628633,1	1,61	261317,7	1,95
Черкаська	576908,0	1,41	1053856,8	2,70	341911,2	2,55
Чернівецька	174891,7	0,43	194529,3	0,50	167131,8	1,25
Чернігівська	544794,3	1,33	483429,5	1,24	116333,7	0,87
Всього	40858384,1	100,00	38985241,7	100,00	13390339,3	100,00

Показник покриття експортом імпорту

Регіон	2012	2018	2019	2020	2021
Україна	0,813	0,828	0,823	0,905	0,935
Вінницька	1,309	2,539	2,304	2,485	1,873
Волинська	0,597	0,526	0,477	0,489	0,459
Дніпропетровська	1,549	1,453	1,422	1,638	2,071
Донецька	3,389	2,156	2,082	2,722	3,720
Житомирська	1,431	1,244	1,265	1,291	1,120
Закарпатська	0,689	1,094	1,013	1,075	0,993
Запорізька	1,989	1,914	2,014	2,394	2,316
Івано-Франківська	0,835	1,045	1,096	1,185	1,170
Київська	0,414	0,509	0,473	0,471	0,456
Кіровоградська	2,214	1,983	2,827	3,921	3,495
Луганська	2,107	0,712	0,604	0,611	0,636
Львівська	0,398	0,700	0,713	0,674	0,617
Миколаївська	2,647	2,855	2,178	2,847	2,895
Одеська	0,415	1,072	0,727	0,621	0,736
Полтавська	2,574	1,393	1,538	1,976	1,697
Рівненська	1,098	1,375	1,151	1,226	1,220
Сумська	1,653	1,109	1,346	1,165	1,237
Тернопільська	0,703	1,080	0,965	1,081	1,280
Харківська	0,738	0,735	0,811	0,819	0,750
Херсонська	1,590	0,822	0,659	0,857	1,546
Хмельницька	0,815	1,429	1,139	1,304	1,461
Черкаська	1,747	1,973	1,809	1,190	0,839
Чернівецька	0,714	1,433	1,025	0,986	1,066
Чернігівська	0,996	1,562	1,926	2,604	2,461

Показник товарної експортоорієнтованості економіки

Регіон	2012	2018	2019	2020
Україна	0,377	0,362	0,325	0,314
Вінницька	0,158	0,349	0,291	0,273
Волинська	0,242	0,324	0,237	0,224
Дніпропетровська	0,547	0,569	0,524	0,513
Донецька	0,661	0,686	0,584	0,514
Житомирська	0,177	0,233	0,218	0,201
Закарпатська	0,517	0,860	0,628	0,587
Запорізька	0,584	0,625	0,513	0,471
Івано-Франківська	0,203	0,302	0,272	0,226
Київська	0,227	0,255	0,230	0,219
Кіровоградська	0,228	0,220	0,250	0,327
Луганська	0,570	0,157	0,098	0,081
Львівська	0,173	0,291	0,265	0,265
Миколаївська	0,649	0,719	0,602	0,627
Одеська	0,220	0,262	0,181	0,167
Полтавська	0,481	0,298	0,290	0,332
Рівненська	0,185	0,197	0,169	0,176
Сумська	0,360	0,319	0,301	0,327
Тернопільська	0,105	0,251	0,196	0,193
Харківська	0,197	0,149	0,148	0,154
Херсонська	0,136	0,133	0,112	0,111
Хмельницька	0,140	0,229	0,200	0,186
Черкаська	0,258	0,229	0,216	0,201
Чернівецька	0,076	0,161	0,133	0,101
Чернігівська	0,181	0,291	0,268	0,286

Показник ступеня технологічності експорту

Регіон	2012	2018	2019	2020	2021
Україна	0,125	0,099	0,095	0,115	0,104
Вінницька	0,079	0,099	0,131	0,065	0,089
Волинська	0,283	0,230	0,198	0,422	0,311
Дніпропетровська	0,165	0,058	0,080	0,049	0,031
Донецька	0,424	0,109	0,131	0,082	0,042
Житомирська	0,232	0,260	0,285	0,220	0,263
Закарпатська	0,467	0,680	0,603	0,628	0,626
Запорізька	0,697	0,309	0,284	0,164	0,129
Івано-Франківська	0,107	0,185	0,177	0,191	0,146
Київська	0,027	0,040	0,037	0,077	0,076
Кіровоградська	0,411	0,278	0,315	0,095	0,090
Луганська	0,416	0,018	0,072	0,060	0,074
Львівська	0,094	0,188	0,168	0,208	0,207
Миколаївська	0,425	0,073	0,108	0,045	0,021
Одеська	0,051	0,174	0,092	0,154	0,107
Полтавська	1,225	0,077	0,134	0,062	0,032
Рівненська	0,106	0,045	0,035	0,020	0,021
Сумська	...	0,170	0,195	0,142	0,151
Тернопільська	0,288	0,446	0,437	0,495	0,313
Харківська	...	0,219	0,186	0,192	0,189
Херсонська	...	0,106	...	0,115	0,126
Хмельницька	0,197	0,186	0,116	0,105	0,092
Черкаська	...	0,060	0,040	0,022	0,040
Чернівецька	0,215	0,307	0,266	0,211	0,270
Чернігівська	0,074	0,065	0,075	0,042	0,021

Показник високотехнологічної експортоорієнтованості промисловості

Регіон	2012	2018	2019	2020	2021
Україна	0,062	0,062	0,060	0,062	0,054
Вінницька	0,014	0,021	0,026	0,031	0,035
Волинська	0,203	0,256	0,235	0,227	0,163
Дніпропетровська	0,039	0,016	0,025	0,024	0,015
Донецька	0,058	0,021	0,027	0,034	0,021
Житомирська	0,044	0,074	0,092	0,086	0,091
Закарпатська	0,753	1,088	0,957	0,948	1,018
Запорізька	0,136	0,067	0,057	0,069	0,055
Івано-Франківська	0,033	0,056	0,057	0,064	0,048
Київська	0,027	0,030	0,033	0,032	0,033
Кіровоградська	0,060	0,059	0,063	0,067	0,054
Луганська	0,078	0,006	0,022	0,011	0,014
Львівська	0,072	0,125	0,127	0,117	0,113
Миколаївська	0,126	0,024	0,044	0,044	0,024
Одеська	0,062	0,100	0,074	0,080	0,052
Полтавська	0,161	0,013	0,028	0,024	0,011
Рівненська	0,032	0,009	0,008	0,006	0,007
Сумська	...	0,063	0,069	0,081	0,071
Тернопільська	0,100	0,205	0,204	0,282	0,194
Харківська	...	0,047	0,045	0,043	0,040
Херсонська	...	0,031	...	0,027	0,035
Хмельницька	0,054	0,065	0,045	0,040	0,036
Черкаська	...	0,008	0,007	0,005	0,010
Чернівецька	0,073	0,075	0,105	0,087	0,079
Чернігівська	0,017	0,019	0,020	0,029	0,017

Додаток Ж
Товарна спеціалізація українського експорту

Додаток Ж.1

Структура товарного експорту України
(у розрізі основних товарних груп і підгруп)

<i>Товарна група/підгрупа</i>	2012	2018	2019	2020	2021	<i>І пів-річчя 2022</i>
I. Живі тварини; продукти тваринного походження						
02 м'ясо та їстівні субпродукти	0,5	1,4	1,4	1,3	1,2	2,0
II. Продукти рослинного походження						
08 їстівні плоди та горіхи	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
10 зернові культури	10,2	15,3	19,2	19,1	18,1	18,6
12 насіння і плоди олійних рослин	2,5	4,1	5,1	3,7	3,6	4,4
III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	6,1	9,5	9,5	11,7	10,3	12,1
IV. Готові харчові продукти						
18 какао та продукти з нього	1,0	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
20 продукти переробки овочів	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
23 залишки і відходи харчової промисловості	1,3	2,6	3,0	3,2	2,6	2,4
V. Мінеральні продукти						
25 сіль, сірка, землі та каміння	1,0	0,9	0,8	0,7	0,8	0,5
26 руди, шлак і зола	4,8	6,4	7,2	9,0	10,5	9,8
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	5,3	1,8	1,7	1,1	1,2	1,9
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості						
28 продукти неорганічної хімії	2,5	1,9	1,6	1,5	1,4	1,1
29 органічні хімічні сполуки	0,6	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4
31 добрива	2,6	0,1	0,4	0,8	0,9	0,4
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них						
39 пластмаси, полімерні матеріали	1,1	1,3	1,3	1,2	1,4	1,2
IX. Деревина і вироби з деревини						
44 деревина і вироби з деревини	1,5	3,2	2,8	2,9	2,9	4,4
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів						
48 папір та картон	1,5	1,0	0,7	0,7	0,7	0,6
XI. Текстиль та вироби з текстилю						
62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, крім трикотажних	15,6	...	...	0,7	0,5	0,7
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу						
70 скло та вироби із скла	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них						
72 чорні метали	22,3	21,0	17,5	15,6	20,5	14,2
73 вироби з чорних металів	4,1	2,3	2,1	1,8	1,9	2,4
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання						
84 реактори ядерні, котли, машини	5,5	3,6	3,4	3,9	3,1	2,8
85 електричні машини	4,7	6,2	5,5	5,2	4,6	6,5
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби						
86 залізничні локомотиви	6,0	0,5	1,1	0,9	0,4	0,3
89 судна	0,5	0,5	0,3	0,3	0,2	0,1
XX. Різні промислові товари						
94 меблі	0,7	1,3	1,3	1,5	1,5	1,9

Структура товарного експорту регіонів України
(у розрізі основних товарних груп і підгруп)

Регіон	2012		2021		2022 (I півріччя)	
	Товарна група/підгрупа	%	Товарна група/підгрупа	%	Товарна група/підгрупа	%
1	2	3	4	5	6	7
Україна	II.10 зернові культури	10,2	II.10 зернові культури	18,1	II.10 зернові культури	18,6
	XV.72 чорні метали	22,3	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,3	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	12,1
			V.26 руди, шлак і зола	10,5	V.26 руди, шлак і зола	9,8
			XV.72 чорні метали	20,5		
Вінницька	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	24,5	II.10 зернові культури	27,8	II.10 зернові культури	26,8
			III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	15,0	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	19,8
	IX.44 деревина і вироби з деревини	10,0	IX.44 деревина і вироби з деревини	10,7	IX.44 деревина і вироби з деревини	10,4
Волинська	IX.44 деревина і вироби з деревини	12,5	IX.44 деревина і вироби з деревини	25,7	XVI.85 електричні машини	17,1
	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	15,8	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	10,3	XX.94 меблі	11,1
	XVI.85 електричні машини	27,4	XVI.85 електричні машини	19,7		
	XX.94 меблі	10,0	XX.94 меблі	11,0		
Дніпропетровська	V.26 руди, шлак і зола	20,2	V.26 руди, шлак і зола	38,5	V.26 руди, шлак і зола	36,3
	XV.72 чорні метали	37,5	XV.72 чорні метали	39,4	XV.72 чорні метали	37,1
	XV.73 вироби з чорних металів	14,3				
Донецька	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	10,3	XV.72 чорні метали	84,0	II.10 зернові культури	10,3
	XV.72 чорні метали	54,7			V.25 сіль; сірка; землі та каміння	10,3
Житомирська	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	40,2	IX.44 деревина і вироби з деревини	20,3	II.10 зернові культури	11,3
	V.25 сіль; сірка; землі та каміння	19,7			IX.44 деревина і вироби з деревини	21,3
	IX.44 деревина і вироби з деревини	17,7			XVI.85 електричні машини	21,5
Закарпатська	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	11,2	XVI.85 електричні машини	58,7	XVI.85 електричні машини	55,9
	XVI.85 електричні машини	64,5				
Запорізька	XV.72 чорні метали	42,6	XV.72 чорні метали	57,6	XV.72 чорні метали	77,1
	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	17,2				
	XVI.85 електричні машини	13,2				

Продовження дод. Ж.2

1	2	3	4	5	6	7
Івано-Франківська	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	10,5	VI.29 органічні хімічні сполуки	17,1	VI.29 органічні хімічні сполуки	10,7
	VI.29 органічні хімічні сполуки	12,3	VII.39 пластмаси, полімерні матеріали	33,9	VII.39 пластмаси, полімерні матеріали	23,5
	VII.39 пластмаси, полімерні матеріали	27,7	IX.44 деревина і вироби з деревини	10,7	IX.44 деревина і вироби з деревини XVI.85 електричні машини	18,9 10,3
Київська	II.10 зернові культури	12,2	I.02 м'ясо та їстівні субпродукти	24,9	I.02 м'ясо та їстівні субпродукти	37,7
	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	11,5		II.10 зернові культури		
	IV.18 какао та продукти з нього	11,0	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,2	II.10 зернові культури	12,5
Кіровоградська	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	34,7	II.10 зернові культури	26,8	II.10 зернові культури	30,3
	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	13,5	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	33,5	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	46,3
	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	16,0	IV.23 залишки і відходи харчової промисловості	10,7		
Луганська	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	21,6	X.48 папір та картон	37,7	X.48 папір та картон	29,7
	XV.72 чорні метали	34,7				
	XVII.86 залізничні локомотиви	16,4				
Львівська	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	21,7	II.10 зернові культури	11,6	V.27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	10,3
	IX.44 деревина і вироби з деревини	11,0	XVI.85 електричні машини	18,0	IX.44 деревина і вироби з деревини	13,1
	XVI.85 електричні машини	20,0	XX.94 меблі	14,4	XVI.85 електричні машини XX.94 меблі	20,0 13,0
Миколаївська	II.10 зернові культури	36,0	II.10 зернові культури	56,0	II.10 зернові культури	50,5
	VI.28 продукти неорганічної хімії	23,9			II.12. насіння і плоди олійних рослин	11,6
	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	13,9	VI.28 продукти неорганічної хімії	18,1	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження VI.28 продукти неорганічної хімії	17,6 13,0
Одеська	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,8	II.10 зернові культури	31,5	II.10 зернові культури	25,9
	VI.28 продукти неорганічної хімії	15,4	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	25,7	II.12. насіння і плоди олійних рослин	24,0
	VI.31 добрива	18,6			III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	22,3

Продовження дод. Ж.2

1	2	3	4	5	6	7
Полтавська	XVII.86 залізничні локомотиви	40,0	V.26 руди, шлак і зола	63,8	V.26 руди, шлак і зола	68,4
Рівненська	V.25 сіль; сірка; землі та каміння	13,4	П.10 зернові культури	12,1	П.10 зернові культури	10,0
	VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	31,3	IX.44 деревина і вироби з деревини	30,2	IX.44 деревина і вироби з деревини	30,7
	IX.44 деревина і вироби з деревини	19,7				
Сумська	...		П.10 зернові культури	25,5	П.10 зернові культури	32,3
			XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	12,1	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	9,8
Тернопільська	П.10 зернові культури	14,5	П.10 зернові культури	17,5	П.10 зернові культури	17,2
	XVI.85 електричні машини	39,4	XVI.85 електричні машини	29,4	XVI.85 електричні машини	30,5
Харківська	...		П.10 зернові культури	22,0	П.10 зернові культури	15,8
			XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	12,3	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	10,3
			XVI.84 реактори ядерні, котли, машини		XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	10,8
Херсонська	II. Продукти рослинного походження	32,6	II. Продукти рослинного походження	28,4	...	
	IV. Готові харчові продукти	17,1				
	XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	18,3	IV. Готові харчові продукти	15,1	...	
		XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	22,1			
Хмельницька	П.10 зернові культури	11,1	П.10 зернові культури	40,6	П.10 зернові культури	35,9
	VII.39 пластмаси, полімерні матеріали	11,9	XVI.85 електричні машини	7,1		
	XVI.85 електричні машини	16,8			XVI.85 електричні машини	8,9
Черкаська	...		П.10 зернові культури	34,5	П.10 зернові культури	40,8
			III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	14,7	III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	24,3
Чернівецька	IX. Деревина і вироби з деревини	23,5	IX.44 деревина і вироби з деревини	26,2	IX.44 деревина і вироби з деревини	24,6
	XI.62 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	15,6				
	XVI.84 реактори ядерні, котли, машини	19,8	XVI.85 електричні машини	22,6	XVI.85 електричні машини	21,5
			XX.94 меблі	11,0		
Чернігівська	П.10 зернові культури	23,6	П.10 зернові культури	49,6	П.10 зернові культури	49,3
	X.48 папір та картон	20,3	X.48 папір та картон	4,8	X.48 папір та картон	4,2

Додаток К
Показники інноваційної діяльності промислових підприємств у регіонах України

Додаток К.1

Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції, тис. грн.*

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	498478,0	664143,9	192387,0	454738,6	512849,2	660720,8	669645,0
Волинська	287006,9	316611,1	383598,6	66820,5	330587,5	219429,4	450488,0
Дніпропетровська	3813021,1	1563079,2	1145528,3	297806,2	1143570,1	1078100,0	6393062,0
Донецька	6130798,2	1017987,9	4591841,2	3301952,6	1088327,9	14689701,6	15398156,0
Житомирська	829303,3	255246,7	372263,7	155944,9	183849,2	274401,1	74817,0
Закарпатська	1363892,4	837562,5	583169,7	358075,8	609655,9	138821,0	89199,0
Запорізька	1671076,1	1529995,5	3162297,1	4041214,5	4165782,2	2801756,2	1989522,0
Івано-Франківська	881568,2	883215,2	241973,4	105412,0	564035,0	141891,2	238652,0
Київська	831370,5	897435,4	618814,9	770553,1	1748003,7	990485,5	1501543,0
Кіровоградська	803851,3	504416,3	354667,9	405582,7	1327867,4	977385,2	1421588,0
Луганська	1416911,6	38016,0	373174,1	13130,9	47312,3	461046,7	740048,0
Львівська	849489,8	731914,2	1193855,9	763079,4	1243427,2	871902,7	1253064,0
Миколаївська	639192,0	363826,6	71192,7	417342,6	133828,6	957227,3	...
Одеська	916771,6	698698,6	544420,2	157570,2	786430,0	722192,0	824393,0
Полтавська	3999621,4	6519451,2	1938551,4	243180,2	750152,9	314442,9	4300978,0
Рівненська	111857,9	134562,7	67324,7	9266,5	53435,7	7408,9	116767,0
Сумська	2328845,2	2610725,3	1751880,2	601874,6	750269,7	732200,8	412819,0
Тернопільська	155455,0	133363,7	249303,3	126930,5	440259,5	153364,2	532281,0
Харківська	2972327,2	2609816,5	2742424,4	2515861,7	3530113,7	3583268,6	3157266,0
Херсонська	406273,9	657769,5	175410,2	287619,7	429460,5	453549,3	420578,0
Хмельницька	263166,7	162770,5	127076,3	27769,1	19442,4	219969,4	387437,0
Черкаська	566889,5	556316,4	289705,7	583087,7	1176838,4	1016093,1	549427,0
Чернівецька	99941,3	81698,2	99981,9	46313,1	49276,1	26896,1	...
Чернігівська	118993,9	151745,9	95927,5	345378,5	886903,1	682823,1	325742,0

*За 2016 рік офіційні статистичні дані не доступні

Витрати на інновації промислових підприємств, тис. грн.

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	694945,9	796493,5	575261,6	723188,9	100437,3	365936,9	832193,5	188293,0
Волинська	196348,8	192506,3	65280,3	147411,3	162077,9	85399,8	93083,9	...
Дніпропетровська	1057816,9	825234,7	7568879,0	14264728,8	1127250,7	688062,3	2217046,9	1239030,0
Донецька	930684,7	516072,3	827653,4	610934,6	725326,4	725035,8	1399705,1	1406073,0
Житомирська	73107,0	60588,0	32626,8	143876,8	10443,0	123865,0	191539,4	55246,0
Закарпатська	25026,7	16576,1	22530,6	59666,1	26249,6	20206,2	44617,9	18047,0
Запорізька	298671,5	339943,9	321051,3	485798,5	1393360,2	4213621,7	681707,2	1574176,0
Івано-Франківська	488571,3	95785,1	92189,0	80467,5	134192,2	146153,0	230675,8	...
Київська	104399,4	122133,8	144771,6	598892,6	289694,2	663665,1	354451,8	788200,0
Кіровоградська	114749,4	92973,9	127719,1	262320,4	514172,2	163783,4	138270,7	313960,0
Луганська	372457,6	35129,5	24254,1	43456,3	20219,9	16192,4	26739,1	28937,0
Львівська	257053,9	219754,3	277796,2	429278,9	310047,7	416914,5	342258,1	612182,0
Миколаївська	716449,3	606789,6	291578,5	631852,9	324909,6	251812,4	931593,5	696931,0
Одеська	91028,7	323891,6	49670,7	253712,6	150149,8	225145,3	197607,4	97350,0
Полтавська	212153,4	348459,1	128525,6	213315,8	68226,6	105563,0	749059,9	946476,0
Рівненська	21130,8	11404,5	6865,9	40421,2	7315,4	5795,2	29023,5	90384,0
Сумська	281834,5	587702,7	162349,5	340009,1	598478,2	559934,1	876689,7	153174,0
Тернопільська	24236,9	57398,2	14557,7	85871,9	109734,7	137125,6	268009,7	354839,0
Харківська	642287,2	711133,9	667008,1	1146467,3	890885,5	1270123,9	672151,6	1184077,0
Херсонська	161367,6	90461,7	70130,5	75023,2	56149,7	50245,4	83859,0	66692,0
Хмельницька	113120,1	133121,2	66659,4	47994,7	24552,5	14638,8	15639,2	151831,0
Черкаська	28561,9	30351,2	53539,0	44863,5	124705,4	115291,8	84467,7	439747,0
Чернівецька	51311,7	68778,0	18756,8	19034,5	26091,6	54811,6	15403,3	24330,0
Чернігівська	134074,9	106385,1	34997,3	65361,5	71704,2	108108,2	60981,4	37133,0

Кількість інноваційно активних промислових підприємств, од.

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	55	46	25	24	24	25	28	31
Волинська	23	30	12	11	17	14	11	12
Дніпропетровська	84	109	63	65	51	71	64	75
Донецька	85	45	28	26	22	23	27	24
Житомирська	57	48	28	34	23	19	24	15
Закарпатська	15	16	14	15	12	12	9	10
Запорізька	115	108	49	47	42	36	47	41
Івано-Франківська	87	99	27	27	28	28	22	28
Київська	68	66	44	48	37	54	41	56
Кіровоградська	46	49	25	17	24	26	20	20
Луганська	61	16	9	9	7	5	11	10
Львівська	116	129	64	64	48	44	44	60
Миколаївська	81	67	29	21	25	14	22	14
Одеська	69	67	36	40	36	25	33	30
Полтавська	33	33	30	25	27	30	32	35
Рівненська	39	45	13	23	8	8	20	19
Сумська	32	46	23	21	24	25	23	23
Тернопільська	36	36	16	24	25	20	29	36
Харківська	182	191	117	110	111	119	116	95
Херсонська	48	54	19	19	15	14	13	14
Хмельницька	58	38	18	18	8	11	10	15
Черкаська	47	37	25	24	32	29	30	31
Чернівецька	30	34	9	11	8	9	7	13
Чернігівська	45	32	15	16	10	15	11	22

% до загальної кількості промислових підприємств

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	19,4	14,2	14,7	15,4	15,4	14,1	15,4	18,7
Волинська	10,5	10,8	11,5	10,2	16,0	13,1	10,4	10,4
Дніпропетровська	11,9	13,4	13,0	14,7	11,0	14,6	12,5	15,1
Донецька	10,5	14,6	11,7	13,8	11,5	12,4	13,0	12,4
Житомирська	17,5	12,5	15,5	20,6	13,9	11,4	14,0	8,7
Закарпатська	6,9	6,0	10,1	11,2	9,0	9,6	7,0	9,0
Запорізька	28,8	25,3	20,9	22,1	19,1	15,1	19,3	17,2
Івано-Франківська	21,4	22,8	21,6	21,1	21,7	21,2	16,9	22,4
Київська	13,5	11,6	13,3	16,6	11,0	16,5	11,9	16,5
Кіровоградська	18,3	17,3	24,8	17,9	22,6	26,0	19,4	21,3
Луганська	11,2	12,2	11,3	13,2	10,0	6,8	14,9	15,2
Львівська	16,6	16,4	19,3	20,6	15,2	13,4	12,8	17,3
Миколаївська	24,9	19,9	31,2	23,1	26,9	15,1	23,2	15,1
Одеська	17,6	16,8	19,4	20,9	15,7	13,7	16,5	16,0
Полтавська	8,1	8,0	16,2	14,0	10,4	15,5	16,6	18,8
Рівненська	14,9	14,9	10,6	17,0	5,9	5,8	13,9	14,4
Сумська	14,0	17,6	19,8	17,8	20,5	21,2	18,9	21,3
Тернопільська	17,1	14,9	17,4	26,1	27,5	20,8	29,9	39,6
Харківська	23,2	22,4	28,6	30,5	28,1	29,5	27,1	22,7
Херсонська	23,6	24,2	20,7	19,8	15,5	15,1	13,3	16,9
Хмельницька	18,2	11,0	12,3	12,8	5,7	7,1	6,6	10,3
Черкаська	15,0	10,6	17,2	16,1	24,4	18,7	18,6	20,1
Чернівецька	16,5	15,6	17,0	20,4	14,5	14,8	10,9	19,7
Чернігівська	20,7	9,3	13,3	15,2	9,6	12,4	8,7	18,2

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації
(продукцію та/або технологічні процеси), од.

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	43	38	22	22	15	25	21	28
Волинська	22	25	11	11	16	8	11	10
Дніпропетровська	55	65	43	61	46	71	50	65
Донецька	83	28	17	22	22	22	17	19
Житомирська	56	33	27	24	23	17	23	14
Закарпатська	12	12	11	10	12	11	6	8
Запорізька	72	75	45	45	37	36	43	39
Івано-Франківська	69	69	23	19	23	25	21	26
Київська	49	50	43	44	37	53	41	50
Кіровоградська	33	33	22	14	15	26	17	19
Луганська	54	10	7	6	5	4	9	9
Львівська	84	99	61	58	47	44	36	56
Миколаївська	38	34	22	18	16	12	9	12
Одеська	44	39	32	36	35	24	32	28
Полтавська	28	28	27	23	23	30	24	31
Рівненська	35	44	12	16	7	8	19	16
Сумська	30	32	22	21	18	22	16	19
Тернопільська	25	23	16	23	25	20	28	32
Харківська	168	179	97	93	105	115	111	82
Херсонська	27	24	19	16	15	13	13	13
Хмельницька	57	34	18	17	8	8	10	13
Черкаська	46	35	25	23	31	20	27	29
Чернівецька	15	20	9	11	8	9	6	13
Чернігівська	26	19	14	15	10	15	10	18

Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів
у промисловості, од.

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>
Вінницька	32	38	26	30	15	14	23
Волинська	25	17	13	17	8	8	10
Дніпропетровська	51	76	77	96	107	134	162
Донецька	58	11	20	60	69	44	36
Житомирська	43	23	20	37	13	16	21
Закарпатська	6	3	7	18	7	17	...
Запорізька	207	212	114	119	142	82	156
Івано-Франківська	17	20	50	17	23	20	21
Київська	29	38	39	85	38	135	71
Кіровоградська	28	11	19	97	16	50	9
Луганська	43	8	21	6	4	41	29
Львівська	47	60	49	139	41	49	41
Миколаївська	13	35	13	25	29	14	13
Одеська	24	30	26	63	50	46	51
Полтавська	25	29	34	25	31	20	31
Рівненська	19	8	9	37	8	29	19
Сумська	71	134	185	244	225	56	285
Тернопільська	34	139	32	85	78	18	34
Харківська	375	273	212	203	230	179	144
Херсонська	121	181	25	35	24	39	13
Хмельницька	24	11	9	20	7	5	...
Черкаська	21	22	15	17	30	25	17
Чернівецька	8	8	15	10	12	3	6
Чернігівська	23	14	35	73	75	36	91

Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції за межі України, тис. грн.*

Область	2013	2014	2015	2017	2019
Вінницька	4085,9	8800,8	2563,4	8216,9	56636,2
Волинська	174989,3	89966,5	168079,7	4797,0	...
Дніпропетровська	3062173,1	859458,7	771455,7	141703,9	628585,8
Донецька	3406520,9	690745,6	3302251,1	2244594,0	13256972,8
Житомирська	43619,4	24313,9	64261,5	20733,0	78849,5
Закарпатська	364268,4	238363,8	424384,1	162308,3	44041,9
Запорізька	1172918,5	978185,5	1351687,2	1092821,6	981394,4
Івано-Франківська	290502,3	211612,9	80408,3	59172,4	27755,1
Київська	224453,8	120393,2	137600,2	226954,0	766943,0
Кіровоградська	143369,0	154068,2	59457,2	150888,4	546486,0
Луганська	1164173,9	59,1	360890,4	...	...
Львівська	71775,5	94716,4	123443,3	92872,5	154334,1
Миколаївська	455961,4	126561,7	14919,5	4945,3	97627,2
Одеська	201181,6	135350,7	97995,5	28659,6	266950,7
Полтавська	102590,8	614975,0	497423,6	41911,9	22106,4
Рівненська	24704,5	36021,1	21787,8	...	2476,4
Сумська	1414589,8	975152,5	1237343,5	331001,3	566760,0
Тернопільська	7668,8	10511,2	21552,6	...	...
Харківська	1545757,2	1400130,5	1762513,4	656429,7	384050,0
Херсонська	21228,2	209431,5	17904,7	3755,6	17780,7
Хмельницька	76114,3	50130,8	32392,2	...	...
Черкаська	64026,0	131939,3	87233,3	59346,9	47254,4
Чернівецька	28045,1	20011,1	22265,7	...	...
Чернігівська	35457,3	88605,8	41029,1	...	...

*За 2016, 2018 і 2020 роки офіційні статистичні дані не доступні

% до загального обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції
(товарів, послуг)*

Область	2013	2014	2015	2017	2019
Вінницька	0,8	1,3	1,3	1,8	8,6
Волинська	61,0	28,4	43,8	7,2	...
Дніпропетровська	80,3	55,0	67,3	47,6	58,3
Донецька	55,6	67,9	71,9	68,0	90,2
Житомирська	5,3	9,5	17,3	13,3	28,7
Закарпатська	26,7	28,5	72,8	45,3	31,7
Запорізька	70,2	63,9	42,7	27,0	35,0
Івано-Франківська	33,0	24,0	33,2	56,1	19,6
Київська	27,0	13,4	22,2	29,5	77,4
Кіровоградська	17,8	30,5	16,8	37,2	55,9
Луганська	82,2	0,2	96,7	...	...
Львівська	8,4	12,9	10,3	12,2	17,7
Миколаївська	71,3	34,8	21,0	1,2	10,2
Одеська	21,9	19,4	18,0	18,2	37,0
Полтавська	25,1	9,4	25,7	17,2	7,0
Рівненська	22,1	26,8	32,4	...	33,4
Сумська	60,7	37,4	70,6	55,0	77,4
Тернопільська	4,9	7,9	8,6	...	...
Харківська	52,0	53,6	64,3	26,1	10,7
Херсонська	5,2	31,8	10,2	1,3	3,9
Хмельницька	28,9	30,8	25,5	...	...
Черкаська	11,3	23,7	30,1	10,2	4,7
Чернівецька	28,1	24,5	22,3	...	...
Чернігівська	29,8	58,4	42,8	...	...

*За 2016, 2018 і 2020 роки офіційні статистичні дані не доступні

Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України: регіональний вимір: наукова доповідь; НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України”; [наук. ред. С.О. Іщук]. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”).

**СУЧАСНИЙ СТАН
І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР**

Наукова доповідь

Комп’ютерний макет:
М. В. Деркач

© ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, 2022

Оригінал-макет виготовлено в ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”
79026, Львів, вул. Козельницька, 4.

Підп. до друку 01.12.2022. Формат 70x108/16. Папір оф. №1. Гарн. літ. Офс. друк.
Ум.-друк. арк. 23,17. Наклад 100. Зам _____.

Видруковано ФОП “Омельченко В. Г.”
79026 м. Львів вул. Козельницька, 4.